

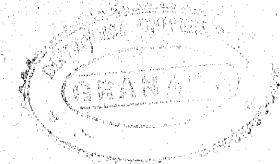
(2)

PARTITIONES
CATECHISMI
CATHOLICI EIVS NI-
MIRVM, QVI EX DECRETO CONCI-
LII TRIDENTINI, PII V. PONT. MAX. IVSSV
 ad parochos primùm editus:

NUNC VERÒ FACILIORIS COGNITIONIS GRATIA
in luculentam hanc Epitomen & commodas aliquot Tabulas, sic dige-
stus atque distributus est,

VT OMNI HOMINVM ET ETATI ET CONDITIONI
magnoperè usui esse possit:

PER
 D. GEORGIVM EDERVM FRISING. S. CAESARAEAE
 MAIESTATIS CONSILIARIVM &C.

PAVLVS AD TIT. III.
 Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones,
 & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita:
 Sunt enim inutiles & vanæ &c.

COLONIÆ,
 Apud Germinum Calenium, & Heredes Ioannis Quentel.
 ANNO M. D. LXXI.

2 400 40
 21114
 MADE IN GERMANY

(2)

PARTITIONES
CATECHISMI
CATHOLICI EIVS NI-
MIRVM, QVI EX DECRETO CONCI-
LII TRIDENTINI, PII V. PONT. MAX. IVSSV
 ad parochos primùm editus:

NUNC VERO FACILIORIS COGNITIONIS GRATIA
in luculentam hanc Epitomen & commodas aliquot Tabulas, sic dige-
stus atque distributus est,

VT OMNI HOMINVM ET ÆTATI ET CONDITIONI
magnoperè vñ esse possit:

PER
 D. GEORGIUM EDERVM FRISING. S. CAESARAEAE
 MAIESTATIS CONSILIARIVM &C.

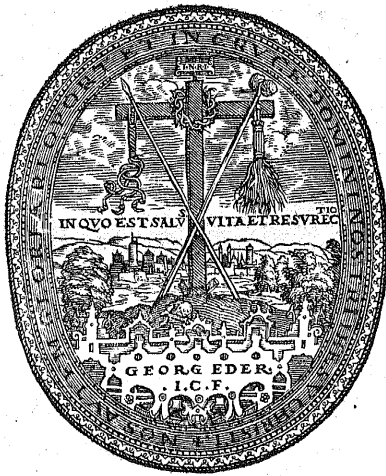
PAVLVS AD TIT. III.
 Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones,
 & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita:
 Sunt enim inutiles & vanæ &c.

COLONIÆ,
 Apud Geruinium Calenium, & Heredes Ioannis Quentel.
 ANNO M. D. LXXI.

AD SENATVM ET ACADEMIAM INCLYTAE CO- loniensi Reip. Georgij Ederi I.C. Praefatio.

VM INFELICIS SECVLI NOSTRI SECTAE plurima habeat absurda, quæ magnam sapiunt non tantum vanitatem, sed quandam etiam redolent barbarie & impietatem, Lectissimi & amplissimi viri, tum illud mihi præ ceteris absurdissimum esse visum est semper, quod Nouatores quidam, neglecta Maiorum nostrorum fide, aliam religionem puriorem nescio quam, nunc demum, in angulis quibusuis potius, quam in ea Ecclesia, quæ in Symbolo nostro Apostolico non absque grauissima causa dicitur Catholica, quærere incipiant. Quod an stulte magis, an impie sit factum, si quis dubitet, is mihi perpendat, quæso, quam graues & perniciosi ex hac temeritate vel sola secuti adhuc sint errores. Nam quos sic profanæ nouitatis insatiabile occupauit studium, ut sacris relictis fontibus, impuros sectari malint riuulos, illi sanè aut Ecclesiam, cui tutò se credere possent, hætenus fuisse nullam, aut si fuerit aliqua, eam tamen sine fide, sine verbo, sine doctrina, sine spiritu, & omnino sine capite vero fuisse, non obscure videntur sentire. Quorum alterum manifestam habet impietatem, alterum etiam cum intolerabili coniunctum est blasphemia. Vtrunque certè falsissimum esse, vel vnica D. Pauli conuincit sententia. Sacramentum enim hoc magnum est, in Christo videlicet, & in Ecclesia, quam & dilexit, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed ut sit sancta & immaculata. Hanc ille non in delira demum mundi senectute, nec apud sectas, sed tum statim ubi eam colligere cœpisset, in medio Doctorum, & inter Apostolos, quærendam esse voluit. Apostolis enim tantum, quibus postea etiam clauis tradidit regni cælorum, & non alijs, dixit: Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernere credatur. Id verò cum, ut sancti volunt Patres, & recta dicat ratio, non de illis tantum intelligendum sit Apostolis, quos tum coram Saluator nostro est allocutus, sed ad eos etiam pertineat hæc oratio, qui primis istis gentium Doctoribus, cum in ordine, tum in ministerio atq; doctrinaritè successerunt: quales nostri proculdubio sunt Pontifices & Episcopi, quorum vnusquisque vocationem & ordinationem suam à Christo & Apostolis vsque sine vlla temporum interruptione demonstrare potest: quis nunc sanæ mētis homo absque atroci blasphemie nota negare poterit, veram Dei Ecclesiam citra controuersiam esse illam tantum, in qua legitima Pontificum & Episcoporum est successio? Quæ cum & visibilis, & certa hucusque fuerit semper, certa etiam & perspicua semper ea fuit Ecclesia, ad quam primus &

summus Christianæ religionis Pontifex noster Christus ipse nos tam serio remissit: cum graui comminatione, vt qui hanc non audiat, pro ethnico habendus sit atque publicano. De illa autem Ecclesia, quam in extrema, quæ nunc est, mundi calamitate sibi Nouatores illi sint imaginaturi, tam apertè alibi prophetauit, vt nullus cuiquam dubitandi locus sit relictus. Surgent enim pseudo, inquit, christi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorè inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quo dicto quid aliud intelligi voluit, quàm nec signa, nec prodigia quantunuis magna (qualis hereticorum fortassis videri queat inflata scientia & grandiloquentia fescupedalis, qua illi vel potius malis artibus & dolis partem orbis Christiani non exiguam fascinasse videntur) satis liquidam esse verè Ecclesiæ notam, cum & diabolus se in angelum sæpè lucis transformare, ac ita fraudes suas tegere nouerit, vt incautos, quantunuis doctos, facile in suam pertrahat sententiam. Quare vt eo plus apud nos ponderis haberet hæc tam salutaris admonitio, nec vlla curiosulis nouitatum sectatoribus excusandi aut tergiuersandi iusta superesset ratio, cum emphasi quadam singulari, huic cautioni etiam hæc adiecit verba: Ecce prædixi vobis: quibus animos nostros & in fide antiqua confirmare, & ab omni nouitatis cupiditate abstrahere voluit. Non enim sicut humana voluntas ad mortem vsque est ambulatoria, sic diuina consilia in horas sunt mutabilia: sed constans sibi & semper, & vbique, & apud omnes est sapientia Diuina: quæ edificauit sibi domum supra petram tam firmam, vt nec omni moueatur doctrinæ ventò, nec vllò pacto flecti aut mutari queat, sed eadem hodiè sit, quæ fuit & hæcenus semper: quæ, inquam, columna est & firmamentum veritatis, domicilium fidei, & templum DEI, contra quam ne inferi quidem portæ vnquam sint præualituræ, extra quam nulli possit contingere salus, & nec Christi etiam prodesse alicui professio. Nam neque hanc propriam esse indubitatè fidei aut incorruptè doctrinæ significationem, quod Nouatores isti, Christi vbique præferant nomen, à quo tamen nec missi sunt, nec quæ Dei, sed quæ sua sunt, quærun, id luculenter ostendit grauissima illa exhortatio, qua is idem & sponfus & caput Ecclesiæ suæ Christus, hanc seueram concludit prophetiam: Si ergò dixerint vobis, ait, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus est, nolite credere: Id omninò indicans, religionem DEO gratam, non in Synagoga Iudeorum, nec in scholis Philosophorum, aut conciliabulis nouatorum, sed in medio illius magnæ quærendam esse Ecclesiæ, cuius vis atque potestas ab Oriente ad Occidentem, hoc est, per vniuersum protenditur orbem. Cum itaque & diabolus se frequenter mentiatur Christum, rectè D. Hieronymus stultum esse dixit, eum in paruo vel abscondito quærere loco, qui totius mundi est lumen. Quid enim absurdius vnquam dici potuit, quàm post tot à Christo nato secula, atque adeò iam primùm rebus aliòquò omnibus ferè ad interitum vergētibus, aut aliud quærere Euangeliū, quàm à Christo & Apostolis accepimus, aut alium scriptæ literæ sensum petere, quàm est Catholicus Patrum omnium cōsensu, eorum maximè, qui Apostolorum in Ecclesia

clesia semper tenuerunt ordinem atque locum? Quid verò magis temerarium potuit excogitari, quàm ab eâ religione, quæ totius orbis cōsensu semel est recepta, & adeò longo temporum interuallo in hodiernum vsque diem tam piè propagata, tamque sanctè conseruata, sine ratione, sine consilio, & sine omni prorsus iusta causa deficere? Quam leuitatè acriter olim in Galatis suis D. reprehendit Paulus: O insensati Galatæ, inquit, quis vos fascinavit non obedire veritati? Miror quod sic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Quantum verò Apostolus hac sententia Galatas ad constantiam in fide Catholica retinendâ hortari videtur, tantum in sequenti disputatione nos omnes, ab omni prophanæ nouitatis studio summa contentione deterrere conatur: Sed licet aut nos, ait, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Ac nè id perfunctoriè tantum, aut impetu magis, quàm ratione dixisse videretur, eandem sententiam, mox isdem repetit & inculcat verbis: Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, si quis vobis euangelizauerit, præter id, quod accepistis, anathema sit: hoc est, vt Vincentius Lirinensis antiquus, idemque grauissimus author exponit, separatus, segregatus, exclusus, nè vnus ouis dirum contagium, innoxium gregem Christi venenata permissioe, contaminet. Est enim omnibus hereticis, vbi semel perficuerint fronte, hoc quasi proprium & peculiare, vt eum ordinem, vnde sunt digressi, ad extremum vsq; persequi studeant, ac alios, quantum in se est, vna secum omnes quàm maximè perditos esse velint. Eum in finè superioribus hisce annis aliquot à diuersarum sectarū authoribus atq; propugnatoribus, tam multi, tam varij, tamque pestiferi editi sunt libri, totque picturæ plusquam impiè ac blasphemè, pasquilli verò & famosi libelli penè infiniti, quibus religionem Catholicam toti orbi Christiano non tantum suspectam, sed exolam etiam reddere, ac piorum mentes ab ea abstrahere atque peruertere conati sunt. Verùm cum illis improbus iste conatus apud cordatos homines procederet parum, nec illi inter se conuenirēt ipsi, cœpit postea pro se quisq; suam propriam edere confessionem: Sic, vt breui tempore, tot fierent confessiones, quot essent sectæ: tot autem essent sectæ, quot penè Nouatorū sunt capita. Vbi verò animaduerneret, ex tot cōfessionibus inter se in præcipuis ferè articulis ex diametro pugnantibus, tãtam suboriri confusionē, ex qua se ipsi honestè extricare non possent, vt testis eorum fraudibus eo facilius miseræ imponerent plebeculæ, ac diabolicis artibus & imposturis teneram etiam inficerent iuuentutem, innumeros penè obtruserunt nobis, eosq; valdè pestilentes Catechismos: sed id quoque tanta dissensione, vt vix duo sibi ipsis constare, nedum inter se conuenire viderentur: omnes autem ab antiqua Catholicæ religionis pietate tantum discederent, quantum cælū distat à terra. Quam ob rem cum eò vsq; hæc progressa esset impietas, vt incertum planè videretur, quid cuiq; aut tenendum credendum ve, aut fugiendum atque detestandum esset: operæ precium fuit, perq; necessarium,

cessarium, hisce tot ac tantis Reip. Christianæ perturbationibus, tandem & cōmodo, & præsentī, atque efficaci aliquo consulere remedio. Non minus itaque piè quàm prudenter, & recte in primis, ab optimis sacrosancti Concilij Tridentini Patribus, publico cautum est decreto, ut cōtra omnes omnium nouorum Catechismorū profanas nouitates & errores, ut crassos, ita etiam impuros & pestiferos, totius Ecclesiæ nomine Catholicus aliquis conscriberetur Catechismus, qui verā contineret orthodoxæ & anti-que religionis fundamenta, quorum præsidio syncre pietatis amantes, improbos sectariorum dolos & imposturas & facilius cognoscere, & rectius possent euitare. Quod eo quidem libro, qui Pij Quinti Pontificis Optimi Maximi iussu, hoc & titulo, & argumento in lucem nupèr est editus, tantum præstitum est cū dignitate, tum utilitate, ut nihil ferè toti Ecclesiæ Catholicæ hoc tempore illustrius augustinusve cōtingere potuerit. In quo scripto an vel dictionis puritatem, vel ipsius doctrinæ hinc explicatæ maiestatem, an verò eximiam authorum eruditionem & industriam singularem magis admirari debeat, meritò quis dubitare possit. Nam ad genus dicendi quòd at- tinet, etsi nihil ei desit omnino, quod ad perfectam pertineat eloquentiæ laudem, id tamen hic liber habet præterea peculiare, quòd eius oratio plus contineat in se, non solum veritatis & scientiæ, sed etiam spiritus celestis & sapientiæ diuinæ, quàm vniuersa Nouatorum omniū habeant portentosa volumina in vnum conflata. Est argumenti etiam tractatio sic numeris suis omnibus absoluta & perfecta, ut nihil ad Christianam institutionem necessarium simpliciores amplius desiderare, neque doctiores quidquam velut abundans aut inutile respuere posse videatur. Authores verò, quorū labore & industria hoc opus totum est perfectum, prorsus eiusmodi, qui docendi quidem ratione atque Methodo, cum eruditissimò quouis certare possint, dictionis elegantia & puritate præcipuos æquent & philosophos & oratores: argumentorū verò pondere post se quàm longissimè relinquant omnes, quos illi hoc genere summos ac quosdam velut Coriphæos aut antesignanos & dici velint & haberi. Accedit huc Pontificis nostri & re & nomine verè Pij maxima, nec temerè vnquam violanda auctoritas: quem ut Principis Apostolorum beati Petri agnoscimus successorē, ita diuinitus eum afflictissimæ nunc Ecclesiæ in præsidium quoddam singulare datum esse minimè dubitamus: ut potè. cuius rara vitæ integritas, eruditio præclara, pietas incomparabilis, & in numero ferè aliq̄ dotes eximie, quibus eum præpotentis Dei auxit & ornauit benignitas, satis magno sint argumento, eum verum esse Ecclesiæ Catholicæ Pastorem, ac ob id saluberrimam eius doctrinam, quæ in hoc diuino continetur Catechismo, summam mereri fidem atque reuerentiam. Nam si rectè olim de institutionibus suis gloriatus est Imp. Iustinianus, quòd liceat illius prudentiæ studiosis, prima legum cunabula non ab antiquis fabulis discere, sed ab imperiali splendore appetere: quanto iustius, quæso, nos gloriabimur, quibus nunc veræ & Catholicæ religionis fundamenta non à prophanis hæreticorum nugis atque nouitatibus, sed à diuino splendore, ex illius Pontifi-

cis in-

cis institutione tam fideli, ac traditione prorsus Apostolica, & tuto petere, & consequi affluenter liceat, cuius virtutes Maximo Pontifice dignissimæ, tam sunt ipsis etiam aduersarijs cognitæ atque perspectæ, ut quod in eo reprehendant, non habeant, etsi maximè velint: quem etiam illis omnibus & plus sapere, & Ecclesiæ rectius consultum cupere, quàm ipsi velint. Nouatores, tot eximij constat argumentis, quot illius illustria in Remp. extant merita. Quibus nominibus hic liber bonis & pijs omnibus longè debet esse gratissimus. Ego certè huius Catechismi lectione in Catholica religione, quàm Dei beneficio hætenus, etiam in medijs & errorum & persecutionum fluctibus, immotam retinui semper, plurimum confirmatus & consolatus sum. Cuius cognitionem cū intelligerem toti orbi & vtilem esse, & necessariam, ac ob id plurimum referre arbitrarer, ut omnium populorum linguis & nationibus familiaris esset atque communis, cœpi eius mox bonam partem in Germanicam vertere linguam: atque hanc versionem, diuina concedente gratia, iam dudum absoluissem, nisi mihi si de dignis relatum fuisset, eundem laborem ante me sibi sumpsisse Reuerendum Patrem Dominum Petrum Canisium Theologum, olim apud vos in Theologicis Præceptorem meum & Patronum singularem: cui nō lubens tantum celsi, sed eo nomine plurimum etiam & mihi & toti gratulatus sum Ecclesiæ: tum quòd magno me liberasset onere, tum quòd is hanc operam longè feliciter præstare posset, quàm à me quidem expectari debuit. Nè tamen vllam prætermitterem rationem, qua homines nostri omnes, maximè verò Latini, ad diligentiorē huius Catechismi lectionem inuitarentur, in breues eum atque succinctas redegi tabulas, quæ Methodum & artificium, quo in conscribendo opere isto ipsi authores, viri, quicumque tandem sint, citra controuersiam doctissimi, vti fuisse videntur, satis (ut spero) luculenter ostendunt. Nam etsi summa proculdubio ratione Catholicus hic Catechismus perpetua & continua scriptus est oratione, sitq; pro rerum in eo compræhensarum maiestate, ut hac forma in ecclesia perpetuò retineatur, vtilis tamen erunt hæ tabulæ, cū ad intelligendū ordinem disciplinæ Christianæ, tum ad iuuandā tenerē iuuentutis memoriā, quæ rerū inter se diuersarū distinctione atq; ordine, vehementer non tantum augeri, sed etiam mirificè solet confirmari. Et profectò si aut mihi, quod iam dudum cogito, licuerit, vel alius me impedito perfecerit, ut hæ tabulæ in eā reducantur rationem, qua triuialia tradi solent erotemata, hoc est, in cōmodas resoluantur interrogationes & responsiones, ac ea ipsa erotemata tandem etiam in Germanica explicentur lingua, spe ducor, ut existimo, non vana, quòd liber hic diuinus toti Ecclesiæ non vtilis tantum, sed vtilissimus etiā & gratissimus sit futurus. Quidquid autem hic labor meus, quauis tenuis & exilis, cū ad immortalē præpotentis Dei gloriā, tum ad perfectā Ecclesiæ suæ afflictissimæ consolationē, aut cōmodi, aut profectus adferre poterit, id totū vestræ in primis Catholicissimæ Reip. dedicatū atq; consecratū esse & volui, & omnino etiā, nisi insigniter velim esse ingratus, debui. Ac eius quidē officij tot causas habeo non minus iustas quàm gra-

ues atque necessarias, quot vestra in me olim fuerunt beneficia. Quæ tanta sunt certe, vt ea sine grauisima ingratitude, immò & infamie cuiusdam nota, silètio amplius præterire non possim. Non vt longo vos singulorū meritōrū mōrer catalogo, quæ tam cōmuni, q̄ priuatorum nomine multifariè multisq; modis in me sunt collata, quod operis esset penè infiniti: sed vt ea tantum cōmemorem, quorum nomine p̄ cæteris me plurimum vobis debere intelligo. Apud vos enim, quod omniū est maximū, prima hausi cū pietatis, tum religiōis verè catholicæq; doctrinæ principia, quæ per annos sex continuos, quibus me in vestro complexi estis gremio, pia & honesta bonorum virorum cōuersatione, sic in me sunt confirmata, vt etiam nūm ad senium ferè declinans, in ea religione & viuere & mori cupiam, quam vestro exemplo in prima imbibi adolescētia. Et si verò, q̄ meam fors erat, in summa ad vos venissem egestate & inopia, adeò vt mihi omni ferè auxilio humano destitutus esse viderer, non defuerunt tamē viri pietate & humanitate insignes, qui hanc egestatē benigno suo leuarent patrociniō. Inter quos vt primus ferè, ita præcipuus sanè fuit vir eruditione & probitate clarissimus, Reuerend. D. Schilderus, vester tum in Rhetoricis Professor, nunc verò magna cum dignitate Decanus Embricensis, & p̄ceptor & Meccenas meus singularis. Cui post Deū penè soli, vt omnis fortunæ meæ & initiū & progressum debeo, ita ei⁹ memoria apud me erit immortalis. Huius exemplo paulatim me etiam alij complecti cœperunt viri & natura & doctrina atq; prudētia præstantes: Celeberrimus in primis Theologus Tilmānus Sibergensis Prior Dñicanorum, tum hereticæ prauitatis Inquisitor, Andreas Barduick Canonicus apud D. Gereonem, Matthias Aquensis, canonicus apud S. Andream, Regēs gymnasij Montani, Iacobus Hochstrat eiusdē ecclesiæ Canonicus, oēs sacræ Theologiæ Licentiati: Spectatē item integritatis viri, Hermannus Sudermānus inclytē vestræ Reip. in hunc vsq; diem Consul vigilantissimus, Melchior Nouesanus insignis dum viueret, Typographus, & Ioannes à Gerezhem, vir consularis & pius & humanus &c. quorum omniū opera & cōmendatione plurimum in studijs meis sum adiutus: adeò vt illum testimonio & pietate permotus insignis Theologus Reuerend. D. Ioannes Cochlæus, cœperit me beneficijs & sumptibus ad studia necessarijs iuuare & prosequi etiam non visum. Tandem totius Academiæ vestræ beneficio, Magisterij Gradum in artibus feliciter sum adeptus, qui mihi ianua fuit ad eos Honores, ad quos nisi optimo cuique adspirare minimè licet, & in quibus nunc me licet indignum, constitutum esse intelligitis. Quorū omniū memoria vt mihi hætenus gratisima fuit semper, ita vicissim etiam dolui nō parum, nullam hucusquē datam fuisse occasionem satis commodam, qua vobis gratitudinem meam luculento aliquo testimonio declarare potuissem. Quod tamen nē per me stetisse videatur, hanc interim voluntatis meæ significationem præmittere volui, vt aliquod saltem apud vos gratę mentis à me extet indicium, vsquedum per Vos ipsos mihi vberius vestræ inferuendi Reipub. amplior aliqua offeratur occasio. Atque

hæc

hæc quidem dedicationis causa mihi fuit quasi propria, sed est & alia omni-
bus ferè, qui suas vobis lucubrationes inscribere solent, communis, præ-
clara videlicet ac singularis illa in Catholica religione constantia. De qua
ego, vt qui oculatus aliquandò fuerim testis, dicerem hîc multa, nisi fides
vestra in vniuerso annuntiaretur mundo. Neq; enim tam vel ignota vel
obscura esse aut potest aut debet pietas illa rara & incomparabilis, qua an-
tiquam Maiorū vestrorum colitis deuotionem. Multa quidem habetis
cum alijs benè pieque institutis Rebusp. communia: sed quod omniū est
primum, id vobis præ multis alijs factum est ferè proprium & singulare, q̄
hæc sancta Ciuitas vestra ab ea fide, quam Maiores vestri semel à Romana
susceperunt Ecclesia, nunquam recessit, aut nutauit, sed in eadem pietate
ac religione, in hunc vsque diem omni tempore summa permansit cōstan-
tia. Cuius rei cum non desint Diuina iudicia quædam non leuia neq; vul-
garia, tum etiam alij amplissimi supersunt laudum vestrarum testes atque
præcones. Tot enim Ecclesiæ vestræ sanctorum clarent reliquijs, vt hoc
nomine S. vestra Colonia plerunq; semper altera dicta sit Roma: tot splē-
didis abundant miraculis, vt Deo gratum esse cultum vestrum, nemo pius
iurè quidem dubitare possit. Et hæc me non tam ex affectu, quàm pro ve-
ritate scribere, infinita propè historiarum testantur monumenta. Quam ob-
rem summi aliquot Pontifices, immò omnes, maximo vos semper com-
plexi sunt amore. Quanti porrò, vt alios præteream, D. Imperator Carolus
V. vestram fecerit pietatem, id publica aliquot eius confirmant edicta, in
singularem Reip. Vestræ laudem, tum maximè templorū valuis affixā, cūm
vobis, quod mihi videre calamitosissimum fuit, à vestris pastoribus ipsis
variè struerentur insidiæ. Commendauit etiam religionem vestram non
semel pius Imper. Ferdinand. quem vobis hoc nomine benignissimum
fuisse & Dominum & fautorem, eius laudis habetis vos ipsi præclara domi-
vestræ indicia. Nec sanè debetis dubitare, quin hæc ipsa constantia vestra
alioqui celebratissima, Diuo etiā Maximiliano II. Imperatori nostro Ca-
tholicissimo, pergrata sit atque chara, cui iam dudum nihil æquè cordi est,
quàm religio Catholica, & antiqua Maiorū nostrorum in ea religione
concordia, Prædicant præterea vestram constantiam per vniuersum terra-
rum orbem boni ac pij quidem viri omnes, atque sic prædicant, vt ea Ca-
tholicis omnibus & exemplo & ornamento, sectarijs verò soleat esse ter-
rori. In ea enim egistis hætenus tranquillitate, vt Deū pro vobis pugnāse
semper, velint nolint, etiam inimici fateri cogantur. Sed nē omnia pro-
sequi voluisse videar, quid ego de vestris laudibus dicere possum vel di-
gnius vel amplius, quàm quod præclare & verè de vobis nupèr in Com-
mentario illo rerum in orbe hoc seculo gestarum scripsit ac prædicauit vir
non contemnendæ cruditionis & pietatis Reuerendus Dominus Lau-
rentius Surius Carthusianus: Habet, inquit, semperque, quàm diū hic sta-
bit orbis, habebit suas laudes eximias inclyta & præclara Colonia Agrip-
pina, quòd tam multis in Germania ab auita eademq; sanctissima religiōe
deficientibus, ipsa constantissima permansit, nec eam fidem & religiōem
puerili

puerili leuitate sibi deferendam putauit, quam longè ante mille annos accepisset, & in hunc vsque diem à sanctis Maioribus suis integra fide velut per manus sibi traditam religiosè conseruasset, licet sæpè incredibilibus astutissimorum satanæ satellitum fraudibus & technis, armis & machinis oppugnata. Præclare denique atque aded rectè de vobis tota ferè canit, dicit & prædicat Ecclesia: Felix & sancta diceris Agrippina Colonia, quæ postquam fidem suscepisti, Ciuitas prænobilis, recidiua non fuisti, sed in fide stabilis. Quæ laus tam diu erit vobis immortalis, quam diu vos in eadem fidei Catholicæ constantia perseuerasse non poenituerit. Nulla verò ratione poenitebit vnquam, si quam & hæc constantia ipsi præpotenti Deo grata, & quam is merces vobis ampla & copiosa sit futurus, vt facitis, diligenter expendatis. Parum enim fuerit, veram semel fidei Catholicæ suscepisse doctrinam, nisi quis in hac statione, hoc est, Maiorum Euangelica & Apostolica traditione, ad extremum vsque perstiterit spiritum. Nec etiam vel ipso Salvatore nostro, hoc ita affirmante, saluus erit vllus homo, nisi qui ad præstitutum vsque perseuerauerit finem, cum ipsa perseuerantia, virtutum aliarum omnium & finis sit, & consummatio. Qua gratia vt vos cæteris Germaniæ ciuitatibus præluceatis ferè omnibus, ita hanc ego felicitatem à Deo Opt. Max. amplissimæ vestræ Reip. salutarem precor & immortalem. Cum autem ad retinendam in fide Catholica constantiam, nõ parum adiumenti adferre possint Partitiones Catechismi illius siue Romani, siue Tridentini, omnibus modis certè pij & Catholici, illud etiam oro, vt eas vestro celeberrimo nomini dedicatas, iisdem accipiatis animis, quibus vos paulò antè etiam Summam doctrinæ Christianæ, à doctissimo Theologo Reuerendo D. Petro Canisio confectam, & vobis consecratâ, accepisse non dubito. Nam etsi diuersa sit vtriusque & opera & diligentia, aded quòd is suorum munerum ipse sit author, ego aliena tantum offerre sim coactus: idem tamen erit scopus, vestris videlicet studendi commodis. Doctrinæ certè genere sic duo hi libelli conueniunt, vt simul coniuncti, perfectam exhibeant totius religionis catholicæ formulam, & quandam fidei Orthodoxæ veluti regulam, cuius ductu iuuantur Christiana Nouatorum technas & imposturas omnes facillè declinare & effugere possit. De mea porro in vos promptissima voluntate atque debita omnino reuerentia sic statuatis, quæso, nihil à me requiri posse tam vel arduum vel difficile, quod non vestra causa, quantum in me erit, semper animo vt grato, sic etiam perlubentissimè suscepturus: & profectò si aliud potero nihil, id saltem dabo operam, nè vos beneficiorum in me tam benignè collatorum, vllò tempore merito meo poenitere aut possit, aut debeat vnquam. Viennæ Austriæ, ipsis Nonis Februar. Anno salutis M.D.LXVIII.

DE PRAECI-

DE PRAECIPVIS CATHOLICI CATECHISMI PARTIBUS. TABULA I.

OMNIS doctrina ratio, si fideliter tradenda sit, verbo dei continetur: quod distributum est in	Traditiones: sed quoniam quæ diuinitus tradita fuerunt, multa sunt & varia, nec ita facillè aut omnino comprehendi, aut mente comprehensa, memoria teneri possunt, vt cum se obrulerit docendi occasio, eorum parata sit prompta explicatio: sapientissimè maiores nostri, totam hanc vim & rationem salutaris doctrinæ, in 4. hæc capita redactam distribuerunt, videlicet in	Symbolum apostolorum,	Ad hæc quatuor genera, vniuersæ scripturæ vis atque doctrina referri potest. Nam omnia	Quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, siue ad Dei cognitionem, siue ad mundi creationem & gubernationem, siue ad humani generis redemptionem spectant, siue ad bonorum præmia & malorum poenas pertinent, symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt & itaquam instrumenta ad diuinam gratiam consequendam, hæc septem sacramentorum doctrina complectitur. Iam verò quæ ad leges referuntur, quorum finis est charitas, decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari ac salutariter peti potest, id Dominica precatione comprehenditur.
		Sacramenta,		
		decalogum,		
		Dominicam orationem.		

PARS PRIMA

DE SYMBOLO APOSTOLORVM, SIVE de Mysterio sanctissimæ Trinitatis, ab Apostolis sub 12. fidei Catholicæ articulis comprehenso.

RATIO ORDINIS.

SANCTI patres initiandis Christo Domino, & in eius disciplina instituendis hominibus à fidei doctrina initium fecerunt, quam ad salutem esse necessariam, nemo iurè dubitabit, præsertim cum scriptum sit: Sine fide impossibile est placere Deo. Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam vt humanæ mentis acie perspicere possit, necessè ei erat, ipsius à Deo cognitionem accipere. Hæc verò cognitio nihil aliud est, nisi fides: cuius virtus efficit, vt id ratum habeamus, quod à Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobabit. Nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in ijs, quorum Deus author est, qui est ipsa veritas.

PAR-

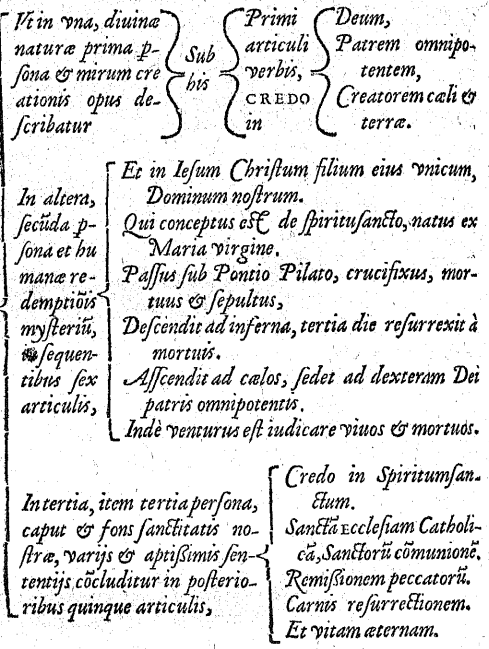
PARTITIONES CATECHI-
PARTITIO SYMBOLI APOSTOLICI.

TABVLA 2.

Est autem hoc solum nobile aliud, quam Christiane fidei formula, seu p-
fessio & compendium, quod apostoli solum appellarunt, siue quia ex va-
rijs sententijs, quas singuli in commune conculerunt, conflata est: siue quia ea
veluti nota, & tessera quadam videntur, qua desertos & subintroductos fal-
sos fratres, qui euangelium adulterabant, ab ijs, qui verè Christi militie sacra-
mento se obligarent, facile possent interno scire.

QVAE IGI-
tur primùm Chri-
stiani homines tene-
re debent, illa sunt,
quae fidei duces do-
ctoresq; sancti apo-
stoli, diuino spiritu
afflati, duodecim
symboli articulis
distinguerunt.

Atque in hoc
symbolo myste-
rii totius Tri-
nitatis cõpre-
hensum est. Nã
vi maiores no-
stri, qui in hoc
argumento piè
& accuratè
versati sunt,
obseruauerunt,
in tres potissi-
mum partes
ita distributum
videtur,

Eas autem sententias similitudine quadam à patribus nostris frequenter
vsurpata, Articulos appellamus. Vt enim corporis membra articulis di-
stinguuntur, ita etiam in hac fidei confessione, quicquid distinctè & sepa-
ratim ab alio nobis credendum est, rectè & appositè articulum dicimus.

DE SYM-

DE SYMBOLI HVIVS NECESSITATE

atque certitudine, deque credendi vtilitate. TABVLA 3.

CVM multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum singulatim vel vniuersè certam
& firmam fidem habere oportet: tum verò illud primò ac necessariò omnibus credendum est, quod
veluti veritatis fundamentum, ac summa de diuinæ essentia vnitatem, ac trium personarum distinctio-
nem, earumq; actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuantur, Deus ipse nos docuit.

I.
Nè quis existimet, fidei notitiam minis certam esse, quòd ea non
cernantur, quæ nobis credenda fides proponit, diuinum lumen quo
ea perspicimus, tamen si rebus perspicuitatem non asserat, nos tamè
de his dubitare non sinit

II.
Eum qui cælesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi cu-
riositate liberum esse. Deus enim cum iussit nos credere, non diuinam
iudicia scrutanda, eorumq; rationem & causam perquirendam no-
bis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut ani-
mus in æternæ veritatis notitia conquiescat: Cum teste Apostolo,
Deus verax, omnis autem homo su mendax, ad Rom. 3. Fides itaq;
seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi stu-
dio, tenenda est.

III.
Verum illud prætereà monendum est, eum qui dicit, credo, præ-
terquam quòd intimum mentis sue assensum declarat, qui interior
fidei actus est, debere id, quòd animo inclusum habeat, aperta fidei
professione præ se ferre, summaq; alacritate palam fateri ac præ-
dicare.

Oportet enim fi-
deles
Habere eum spiritum, quo fretus propheta, dixit: Cre-
didi, propter quod locutus sum. Psal. 117.
Imitari Apostolos, qui ad principes populi respon-
derunt: Non possumus, quæ vidimus & audiuimus, non
loqui. Actor. 4.
D. Pauli præclara illa voce excitari: Non erubesco
Euangelium: Virtus enim Dei est, in salutem omni cre-
denti. Rom. 1.
Item, quo maximè huius sententiæ veritas confirma-
tur: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit
ad salutem. Rom. 10.

ARTICVLVS PRIMVS

CREDO IN DEVM PATREM OMNI-

potentem, creatorem celi & terræ.

RATIO ORDINIS.

HINC iam Christianæ sapientiæ dignitatem & præstantiam, ex eaque quantum diuinæ bonitati
debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimæ, maximeque expeten-
dæ cognitionem quasi fidei gradibus ascendere. In hoc enim multum inter se differunt Christia-
na philosophia, & huius seculi sapientia, quòd hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab ef-
fectibus, & ab ijs, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores vix
A tandem

tādē inuisibilia Dei contemplatur, primamq; omnium rerum causam & authorē agnoscit atq; intelligit: contra verò illa humanæ mentis aciem ita exacuit, vt in cælū nullo labore penetrare possit, atq; diuino splendore collustrata, primū quidem æternū ipsum luminis fontem, deindē quæ infra ipsum posita sunt, intueri: vt nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum principem, cum summa animi iucunditate experiamur, & credentes exultemus lætitia inenarrabili, 1. Pet. 2.

DE DEO. TABVLA 4.

Cuius maiestatem ex Heremia sententia incomprehensibilem esse dicimus. Hier. 32. Lucem enim, vt ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. 1. ad Tim. 6. Cum enim ad Moysen loqueretur, Non videbit me (inquit) homo, & viuet. Exod. 33. Nam vt mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perueniat, necesse est eam omnino à sensibus abstractam esse: cuius rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus.

Cui etiam philosophi bonorum omnium perfectam vim & copiam tribuerunt, vt ab eo, tanquam à perpetuo quodam & inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad oēs creatas res atque naturas perfecta bona dimanent: quem sapientem, veritatis auctorem & amantem, iustum, beneficentissimum, & alijs nominibus appellauerunt, quibus summa & absoluta perfectio continetur: cuius immensam & infinitam virtutem, omnem competentem locum, & per omnia pertingentem esse dixerunt.

RECTE igitur fideles, primo se credere profitentur in Deum,

Sed ex diuinis literis hoc multo melius constat & illustrius, vbi dicitur inter alia, Ego sum } Via, } Ioan. 14.
Veritas, }
Et vita. }

Cognoscimus per Naturam, id est, humanam philosophiam, Et ductu luminis naturalis, Ab effectibus, Et ab ijs, quæ sensibus percipiuntur. Fidem, qua Primū, æternū ipsum luminis fontem assequimur. Deindē, quæ infra ipsum posita sunt, intuemur.

Quem Consequimur vnum solum, & non plures esse deos. Nam cum Deo summam bonitatem & perfectionem tribuamus, fieri non potest, vt id, quod summū atq; absolutissimum est, inueniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deum, coipso imperfectum est: quare nec Dei natura illi conuenit. Deuter. 6. Exod. 20. Esa. 44. 48. 41. Ad Ephes. 4.

DE TRINITATE. TAB. 5.

Unitatem in essentia diuinitatis, Distinctionē in personis. Tres enim sunt in diuinitate personæ: Pater, qui à nullo genitus est. Filius, qui ante omnia secula à patre genitus est. Spiritus sanctus, qui à Patre & Filio, Hæ tres personæ sunt eadē modo proprietatibus distinctæ & intelliguntur: Si quidem Pater ingenitus est, Filius à patre genitus, Spiritus sanctus ab veroque procedit. Atque ita triū personarū eandē essentiam cōstituentur: vt in confessione veræ sempiternæ deitatis. Et in personis proprietatem, Et in essentia unitatem, Et in Trinitate aqua unitate sic et sancte colendam credamus.

CREDEMUS autē

SMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE DEO PATRE, PRIMA SANCTISSIMAE

Trinitatis Persona, siue de opere creationis. TABVLA 6.

PATREM, ex humanis rebus ducta similitudine, sic dicimus, quemadmodum eum, à quo familia propagata est, cuiusque consilio & imperio regitur, patrem vocabatur: ita hac ratione factum est, vt Deū quē omnium rerū opificem & rectorem agnoscebant, patrem appellari voluerint. Quæ Symbolum Apostolicum consistit

Omnipotentem. Quo notē, quod oibus in Trinitate personis est commune, intellegimus, nihil esse, nihil animo & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat. Valet autem hac confessio ad

Fiadē Augendam. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item eius ditioni & imperio subiecta esse. Confirmandam. Nulla enim res tam ad fidē & spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non à Deo fieri posse. Omnem animi modestiam, & humilitatem nos instruit. Vnde & Petrus: Humiliamini, inquit, sub potenti manu Dei. 1. Pe. 5. Immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sapius exclamet: Ecce mihi magna qui potens est. Luc. 1.

Denique hac fide præcipue munitos nos esse oportet, cum vel Admiranda aliqua opera ad proximorum vsū & vtilitatem edere cogimur: A Deo precibus impetrare aliquid volumus.

Celi, sub quo cōtinentur

Ornatus siderū cum distinctione temporū. Boni, quos cum bona voluntate, id est, cū amore casto, quo illi adherent, creauit, simul in eis & condēs naturā, & largiēs gratiā. Mali, qui à Deo parente, & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atq; in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ penas luunt.

Non ex materia aliqua, sed ex nihilo.

Nulla vi aut necessitate, sed sua sponte ductus.

Creatorē

Super stabilitatē suā fundatū Deus verbo suo iussit in media mundi parte consistere, effectūq; vt assēderēt mōtes, & descenderēt campi in locū, quem fundauit eis: ac nē aquarū vis illam inūderet, terminum posuit, quem non transgrediētur, neque conuertentur operire terram. Non solum arboribus, omniq; herbarum & florum varietate conuestituit, atq; ornauit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas & aëra, ita etiam terras cōpleuit.

Deus autē mundum fabricatus est.

Propter solam bonitatē suam.

Et terræ, quā

Ex qua sic formauit hominē, Vt nō quidem naturæ ipsius vi, sed diuino beneficio immortalis esset & impassibilis: Ad imaginem & similitudinem suam. Libero arbitrio & imperio rationis. Cū dono iustitiæ originalis, ac vt cæteris animantibus posset.

Sine exemplo aut forma extra ipsum posita, quam sequeretur.

Vt quæ ab ipso effecta sunt, infinita sua virtute conseruet.

PARTITIONES CATECHYL
SVMMA ARTICVLI PRIML

His primi articuli verbis ea sententia subiecta est: Certò credo, ac sine vlla dubitatione profiteor, Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute cælum ipsum & terram, & omnia quæ cæli & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur ac regit: neque solum eum corde credo & ore confiteor, verum summo studio ac pietate ad illum, veluti summum & perfectissimum bonum, contendo.

SENTENTIAE HVIVS CONFIRMATIO.

Hæc omnia breuiter quidem Propheta complexus est illis verbis: Tui sunt cæli & tua est terra: orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti. Psal. 88. Sed multo etiam breuius Patres Niceni concilij, additis in Symbolo duobus illis verbis, Visibilem & Inuisibilem, significauerunt. Quæcunque enim rerum vniuersitate comprehenduntur, atque à Deo creata esse cõfitemur, ea vel sub sensum cadunt, & Visibilia dicuntur: vel mente & intelligentia percipi à nobis possunt, quæ Inuisibilem nomine significantur.

REGVLA.

Nec verò ita Deum creatorem atque effectorem omnium credere oportet, vt existimemus, perfectò absolutoque opere, ea quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita eius virtute constare potuisse. Nam quemadmodum, omnia vt essent, creatoris summa potestate, sapientia, & bonitate effectum est, ita etiam, nisi conditis rebus perpetua eius prouidentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conseruaret, statim ad nihilum reciderent. Sap. 11.

ALIA REGVLA.

Non solum autem Deus vniuersa quæ sunt, sua prouidètia tuetur atque administrat, verum etiã quæ mouentur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, vt quantumvis secundarum causarum efficientiam non impediatur, præueniat tamen, cum eius occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum Sapiens testatur, Attingat à fine vsque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter. Sap. 8.

EPILOGVS.

Atque hæc de primi Articuli explicatione satis fuerint, si tamen illud etiam admonuerimus, creationis opus omnibus sanctæ & indiuiduæ Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex Apostolorum doctrina, patrem creatorem cæli & terræ confitemur: in scripturis sacris legimus de filio, Omnia per ipsum facta sunt, Ioan. 1. & de spiritu sancto, Spiritus Domini ferebatur super aquas, Genes. 1. & alibi, Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum, Psal. 32.

ARTICVLVS II
ET IN IESVM CHRISTVM FILIVM

eius vnicum, Dominum nostrum.

CONTINVTIO.

Cum igitur ex altissimo concidisset nostrum genus, subleuari indè, & in pristinum locum restitui nullo modo poterat hominum aut angelorum viribus, Quare reliquum erat illud ruine & malorum subsidium, vt Dei filij infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tollerent peccati vim, & nos reconciliaret Deo sanguine suo.

DE FL.

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
DE FILIO DEI, SECVNDIA IN DIVINA TRINL

tate persona: siue de generis humani redemptione. TABVLA 7.

IESVM: Proprium enim hoc nomen est eius, qui Deus & homo est, quod Saluatorem significat, non quidem fortuito, aut hominum iudicio & voluntate, sed Dei consilio & præcepto illi impostum. Quæ autem præterea nomina prædicta sunt Dei filio diuinitus imponenda, ad vnum hoc, Iesus, nomen referuntur. Cum enim cætera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum vniuersæ salutis humane vim, rationemque complexum est.

Veteres illi patres nostri Christos appellabant Sacerdotes, qui populum assiduis precibus Deo commendant, qui sacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Reges, quibus populorum gubernatio commissa est: ad eosque pertinet maxime legum auctoritatem tueri, & nocentium audaciã vlcisci.

Quos Deus propter muneris dignitatem vngi præcepit.

Christum, quod vntu significat, ac honoris & officij nome est, nec vnus rei proprium, sed comunem multorum. Nam

Et Iesus Christus Saluator noster cum in mundum venit, trium personarum partes & officia suscepit: Prophetas etiam vngendi mos fuit, qui Dei immortalis interpretes & internuncij, cælestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores, salutaribus præceptis & futurorum prædictione hortati sunt.

Propheta, qui nos Dei voluntatem docuit, & à cuius doctrina orbis terrarum patris cælestis cognitionem accepit.

Sacerdos, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leuiticæ tribus sacerdotes existerunt, verum ex illo, de quo Dauid Propheta cecinit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Psal. 109.

Qui, vt angelus testatus est, regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Luc. 1.

Quod quidem Christi regnum, spirituale est atque æternum, in terris quæ inchoatur, in cælis perficitur.

Atque ob eas causas Christus dicitur esse vnus, ad illorum munerum functionem.

SECVNDAM IN TRINITATE PERSONAM PROFITEMUR

AC regis quidem officia admirabili prouidentia suæ præstat Ecclesie, ipse eam regit, ipse ab hostium impetu atque insidijs tuetur, ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem & iustitiam largitur, verum etiam ad perseverandum facultatem & vires præbet.

Filium eius vnicum: quibus verbis ostenditur, Iesum Christum esse filium Dei, verum Deum, & verum hominem, genitum quidem vt Deum, ante omnium seculorum ætates ex patre: vt hominem verò, natum in tempore ex Maria virgine: & quanquam duplicè eius naturam agnoscamus, vnum tamen filium esse credimus. vna enim persona est, in qua diuina & humana natura conuenit.

Dominum nostrum. Multa in sacris literis de Saluatore nostro dicitur, quorum alia habet à natura Diuina: vnde verè dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum. Humana: vnde de illo dicimus, passum, mortuum & sepulcrum esse, & resurrexisse. Vtraque, vt hoc loco, cum dñm Patri est equalis, Redemptor noster fuit, atque à nostrum dicimus: & hoc, quia peccatis nos liberauit.

SVMMA.

Hoc igitur credendum est, filium eiusdem esse nature, eiusdem potestatis & sapientie cum patre vt in Symbolo Niceno explicatius continetur, inquit enim: Et in Iesum Christum filium eius vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.

A 3 ARTL.

ARTICVLVS III QVI CONCEPTVS EST DE SPIRITVSAN- cto, Natus ex Maria virgine.

CONTINVATIO.

Maximo quidem & singulari beneficio humanum genus à Deo affectum esse, qui nos è durissimi tyranni seruitute in libertatem vindicârit, ex ijs quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At verò si consilium etiam & rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus: profectò nihil diuina in nos beneficentia ac bonitate illustrius, nihil magnificentiùs esse videbitur.

DE INCARNATIONE CHRISTI.

TABVLA 8.

Conceptus est *In vtero virginis,
Non ex virili semine,
Sed supra omnem naturæ ordinem, Spiritus sancti virtute.*

Primum, cum dicimus Dei filium Spiritus sancti virtute conceptum esse, vnâ hanc diuinæ Trinitatis personam, incarnationis mysterium non confecisse, sed tres illas personas omnes, eius fuisse auctores, iuxta illam Christianæ fidei Regulam: Omnia quæ Deus ex se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse, neque vnâ magis quàm aliam, aut vnâ sine alia agere.

De Spiritu sancto: in qua conceptione tria sunt expendenda.

Secundum: solent tamen sacræ *Patri
literæ earum rerû, quæ omni-
bus personis communes sunt,
aliam alijs tribuere. Nam* *Filio
Spiritus
sancto* *Adscri-
rum potestatem,
bunt
Sapientiam,
Amorem.*

Tertium: *Supra naturæ ordinem, quod simul atque beata virgo Angeli verbis assentiens dixit, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, statim sanctissimum Christi corpus formatum, ei que anima rationis compos coniuncta est: atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus & perfectus homo fuit.*

Naturæ vi, quod ex purissimo virginis matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eod. naturam agnoscimus humanam: cum illud omnium hominum corporibus commune sit, vt ex matris sanguine formentur.

Est homo factus *Ea ratione, quam mente nobis assequi non licet, medijs verbis explicare.
Ob eum finem, vt nos homines filij Dei renasceremur.*

Natus ex Maria virgine, *Sine ulla maternæ
virginitatis dimi-
nutione, quo modo* *Postea ex sepulcro clauso & obsignato egressus est, atq. ad discipulos clausis ianuis introiit.
Solis radij concretam vtri substantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte ledunt.*
Egenus, & vt peregrinus in diuersorio, in vili præsepio, media byeme, Luc. 2.

SVM.

SVMMA.

Huius Articuli hæc est sententia, eum ipsum Iesum Christum vnicum Dominum nostrum, Dei filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in vtero virginis, non ex virili semine, vt alij homines, sed supra omnem naturæ ordinem, Spiritus sancti virtute conceptum esse, ita vt eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, homo fieret, quod antè non erat.

INCARNATIONIS FILII DEI MYSTERIVM, QUANTO pietatis studio sit recolendum, Regula Prima.

DEVS carnis nostræ humilitatem & fragilitatem subire voluit, vt humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur: quod homo fuerit, qui idem verus & perfectus Deus sit.

REGVLA II.

CAVENDVM est, nè maximo nostro malo eueniat, vt quemadmodum illi in diuersorio Bethleem locus, vbi nasceretur, defuit: ita etiam, quandò iam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris inuenire non possit, vbi in spiritu nascatur.

REGVLA.

VT ille Spiritus sancti virtute, supra naturæ ordinem homo factus, & natus est, sanctusque, atque ideo sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti nouam creaturam, in nouitate Spiritus ambulare, sanctitatem illam ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maximè decet.

ARTICVLVS III PASSVS SVB PONTIO PILATO, CRV- cifixus, mortuus, & sepultus.

CONTINVATIO.

Hoc Articulo veluti fundamento quodam, Christiana Religio & fides nititur, eoque posito, reliqua omnia rectè constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti & intelligentiæ difficultatem afferet, certè crucis mysterium, omnium difficilimum existimandum est, vixque percipi à nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere.

DE PASSIONE CHRISTI.

TABVLA 9.

CORPORE. Nam captus, irrisus, varijs iniuriarum & cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

ANIMA, quod ad inferiorem eius partem attinget. Nam quod humanam naturam verè assumpsit, necesse est fateri, etiam animo grauissimum dolorem sensisse. Quauis enim persone diuinæ, humana natura coniuncta fuit, tamen propter eam coniunctionem nihilominus passionis acerbiteriam sensit, quàm si ea coniunctio facta non fuisset, cum in vna Christi persona, vtriusque naturæ diuinæ & humanæ, proprietates seruatae sint: Atque idcirco, quod erat passibile & mortale, passibile & mortale permāsit: rursus verò, quod impassibile & immortale erat, qualem esse diuinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

HO tempore, quo Pontius Pilatus Iudæam provinciam procuraret: *Ut tantæ rei, & tam necessariæ cognitio explorator omnibus esse possit.
Ac vt ijs verbis declaretur, illam Saluatoris prædictionem exitu comprobata esse: Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Matth. 20.*

DE MOR.

PARTITIONES CATECHIDE MORTE CHRISTI.

TABVLA 10.

QVOD IE sum mortuum esse dicimus, ID significamus, eius animam à corpore diuisam esse, neque tamen concedimus diuinitatem seiuuncta à corpore, quin potius constiter credimus & cõfitemur, anima eius à corpore diuisa, diuinitatem tum corpori in sepulcro, tum animæ apud inferos coniunctam semper fuisse. SED illud in Christo Domino singulare fuit, quòd tunc mortuus est, cum ipse mori decreuit, Isa. 53. & locum & tempus in quo moreretur, ipse sibi constituit, Ioan. 10.

DE GENERE MORTIS.

TABVLA 11.

GENVS HOC mortis, id est, crucis, à Salvatore delectu est: vel QVIA ad humani generis redemptionem aptius atq; accommodatius uideretur, quemadmodum certe nullum turpius atque indignius esse potuit. VT unde mors oriebatur, inde uita resurgeret. Serpens enim, qui in ligno primos parentes uicerat, uictus est à Christo in ligno crucis.

DE CHRISTI SEPULTVRA.

TABVLA 12.

QVOD Christum sepultum fuisse conuenimur, HOC quidem ueluti Articuli pars non constituitur, quòd nouam aliquam difficultatem habeat, præter ea, quæ iam de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus, facile etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verum hoc additum est, primum, ut minus dubitare de morte liceat, cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si eius corpus sepultum probemus: deinde, ut resurrectionis miraculum magis declaretur atque eluceat.

Hoc solum credimus, Christi corpus sepultum esse.

Neg. vero Illud præcipuè, Deum sepultum esse, nam cum diuinitas nunquam diuisa fuerit à corpore, quod in sepulcro conditum est, rectè cõfitemur Deum sepultum esse.

Sed Alterum, Christi corpus in sepulcro nulla ex parte corruptum esse: de quo propheta ita uaticinatus erat: Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Psalm. 15.

Deinde hoc loco duo in primis sunt obseruanda: Alterum est, quod ad omnes huius articuli partes pertinet, sepulturam scilicet, passionè etiam, & mortem Christo Iesu, ut homini, non ut Deo conuenire. nam pati, & mori, in humanam tantum naturam cadunt: quanuis Deo etiam hæc omnia tribuatur, quoniam de illa persona, quæ simul perfectus Deus, perfectus homo fuit, rectè dici perspicuum est.

EXHOR.

SMI CATHOLICI TRIDENTINI EXHORTATIO AD CONTEMPLATIONEM

Passionis Dominicæ.

VT IN AM uerò hæc mysteria in animis nostris assiduè uersentur, & unà cum Domino pati, & mori, & sepeliri discamus, ut deinde, abiecta omni sorte peccati, ad nouam vitam cum illo resurgentes, aliquandò eadè ipsius gratia & misericordia, digni simus qui cælestis regni & gloriæ participes efficiamur.

QVAE RES IN HAC CONTEMPLATIONE

potissimùm sint spectandæ. TABVLA 13.

Quis ille sit, qui hæc omnia patitur: atque ut uno uerbo complectamur, patitur Iesus Christus, Deus & homo: patitur creator pro ijs, quos ipse condidit: patitur Dominus pro seruis: patitur is, per quem Angeli, homines, cæli, elementa facta sunt: ille, inquam, in quo, per quem, & ex quo sunt omnia.

Ac primum quidem, nulla fuit eius corporis pars, quæ grauissimas penas non senserit. Præterea omnium & generum & ordinum homines conuenerunt in unum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Psalm. 2. Lam uerò in cruce ipsa acerbissimam ne, an ignominiam, an utrumq; simul queremus? Augebat uerò penarum magnitudinem ipsa Christi Iesu corporis constitutio & habitus, quod quanto cæteris fuit perfectus & temperatus, eo acriorem sentiendi vim habuit.

IN CHRIS- si Passiõe hæc maxime sunt consideranda: Ob quam causam passus fuerit Christus, si quis querat, hanc potissimam fuisse inueniet, præter hereditariam labem primorum parentum, uicia & peccata, quæ homines à mundi origine, usque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem seculi admissuri sunt.

Primum igitur Domini Passio, peccati liberatio fuit. Deinde, à daemone tyrannide nos eripuit. Penam præterea peccatis nostris debitam persoluit. Tum uerò quia nullum gratius & acceptius Deo sacrificium offerri potuit, Patri nos reconciliauit, eumque nobis placatum & propitium reddidit. Postremò, quoniam peccata sustulit, cælorum etiam aditum, communi generis humani peccato interclusum, nobis patefecit. Verum præter hæc immensa beneficia, illud etiam maximum consecutum sumus, ut in hac una passione, omnium uirtutum clarissima exempla habeamus, Patientiæ, humilitatis, charitatis, mansuetudinis, obedienciæ, constantiæ &c. Ut uerè dicere possimus, Saluatorem nostrum, quæcumque uita præcepta toto prædicationis suæ tempore uerbis nos docuit, ea omnia uno passionis die in seipso expressisse.

B ARTI

ARTICVLVS V. DESCENDIT AD INFEROS, TERTIA DIE

resurrexit à mortuis.

CONTINVATIO.

MAXIMÈ quidem refert nôsse gloriam sepulturæ Domini nostri Iesu Christi, de qua proximè dictum est. Sed plùs interest fidelis populi, cognoscere illustres triumphos, quos ex deuictio diabolo & spoliatis inferorum sedibus deportauit.

DE DESCENSU AD INFEROS.

TABVLA 14.

IN HOC primo Articuli quinti membro, tria in primis considerari debent:

Quàm varia sit vocis, inferni, significatio. Nam inferorum nomen hoc loco non pro sepulcro accipitur, sed addita illa significat receptacula, in quibus anime detinètur, quæ celestem beatitudinè non sunt consecutæ. Neg, tamè ea receptacula vniuers & eiusdè generis sunt omnia.	Est enim teterrimus & obscurissimus carcer, vbi perpetuò & inextinguibili igne damnatorum anime simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam gehema, abyssus, & propria significatione infernus vocatur. Præterea est purgatorius ignis, quo piorum anime ad definitum tempus cruciata, expiantur, vt eis in æternam Patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquatum ingreditur, Apoc. 21. Tertium postremò receptaculi genus est, in quo anime sanctorum ante Christi Domini aduentum excipiebantur: ibique sine vilo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, qui in sinu Abrabæ Saluatorem expectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberauit.
Quæ differentia sit inter descensum Christi & aliorum. Differt autem bifariam:	Ceteri enim omnes captiui descenderunt, Ipse verò inter mortuos liber & victor, ad profligandos demones, à quibus illi ob noxam inclusi & constructi tenebantur, descendit. Alij omnes, qui descenderunt, partim penis acerbissimis torquebantur: partim verò, vt alio doloris sensu carerent, tamè Dei ad spectu priuati, & spe beatæ gloriæ, quam expectabant, suspensi torquebantur. At Christus Dominus descendit, nõ vt aliquid pateretur, verum vt sanctos & iustos homines, ex misera illius custodiæ molestia liberaret, eis que passionis suæ fructum impartiret.
Quibus de causis Christus ad inferos descendit. Quarum	Prima est, vt ereptis demonum spolijs, sanctos illos Patres, ceterosque pios è carcere liberatos, non solum qui post aduentum Domini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserant, secum adduceret in celum: vel qui usque ad finem seculi futuri sunt, passionis suæ beneficio dignos redderet. Est illa præterea causa, cur descenderit ad inferos Christus Dominus, vt ibi etiam quemadmodum in celo & in terris, vim suam potestatemque declararet, & omnino, vt in nomine eius omne genu flexeretur, caelestium, terrestrium, & infernorum. Philip. 2.

SVMMA.

IN priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo iam mortuo, eius animam ad inferos descendisse, ibique tam diù mansisse, quàm diù eiusdem corpus in sepulcro fuit.

REGV.

REGVLA I.

EADÈM Christi persona, eodem tempore & apud inferos fuit, & in sepulcro iacuit: propterea quod, quanuis anima à corpore discesserit, nunquam tamen diuinitas vel ab anima, vel à corpore separata est.

REGVLA II.

VERUM & si Christus ad inferos descendit, nihil de eius summa potestate detractum est: neque eius sanctitatis splendor macula aliqua adpersus, cum potius hoc facto, verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, eumque filium Dei esse, quemadmodum antea tot prodigijs declarauerat, apertissimè comprobatum sit.

DE RESVRRECTIONE CHRISTI

à mortuis. TABVLA 15.

VERUM in huius Articuli sensu melius perspicimus, tria nobis inuestiganda & cognoscenda sunt:

Primum quidè, quare necesse fuerit Christum resurgere: quod ideo factum confitemur,	Vt Dei iustitia ostenderetur, à quo maximè decebat eum extolli, qui vt illi obtemperaret, depressus, atque omni ignominia affectus erat. Præterea, vt fides nostra confirmaretur, sine qua hominis iustitia constare non potest. Deindè, vt spes nostra aleretur, atque sustentaretur. Cum enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur, fore vt nos etiam resurgamus: siquidem membra capitis sui conditionem consequantur necesse est. Postremò, vt salutis & redemptionis nostræ mysterium absolueretur. Christus enim morte sua nos à peccatis liberauit: resurgens verò, præcipua nobis bona restituit, quæ peccando amiseramus.
Deindè, quæ à resurrectione Christi exempla petere debeamus, nempe duo, quorum	Alterum est, vt, postquam peccati maculas eluimus, nouum vitæ genus instituamus, in quo morum integritas, innocentia, sanctitas, modestia, iustitia, beneficentia, humilitas eluceat. Alterum est, vt in eo vitæ instituto ita perseueremus, vt adiuuante Domino, à iustitiæ via, quam semel ingressi fuimus, non excidamus.
Quantum vitæ litatis Domini resurrectione fidelibus attulerit. Nam	In resurrectione Deum esse immortalem, plenum gloria, mortis & diaboli victorè, agnoscimus, quod de Christo Iesu sine vlla dubitatione credendum & confitendum est. Deindè Christi resurrectio nobis etiam corporis resurrectionem peperit, tum quia eius mysterij causa efficiens fuit, tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus. In summa: hoc maximè resurrectione sua Dominus effecit, vt qui antea vna cum illo peccatis & huic seculo mortui eramus, cum illo etiam ad nouam vitæ institutionem & disciplinam resurgeremus.

SVMMA.

POST QUAM Christus Dominus sexta feria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, & eadem die vesperè sepultus est ab eius discipulis, qui Pilati prefidis permisso, corpus Domini è cruce depositum, in propinqui horti monumentum nouum intulerunt: tertio à morte die, qui fuit Dominicus, summo manè illius anima corpori iterum coniuncta est.

NECESSITAS.

HVIS Articuli fidem cum D. Augustinus admiraretur, ita scripsit: Non magnum est, credere quia mortuus est Christus: hoc & pagani, & Iudæi, & omnes iniqui credunt: hoc omnes credunt quia mortuus est. Fides Christianorum, resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse.

REGVLA I.

SED resurrectionis voce non illud solum intelligendum est, Christum à mortuis excitatū esse, quod multis alijs commune fuit, sed sua vi ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fuit & singulare.

QVIN illud etiam præcipuum Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc diuino resurrectionis beneficio affectus est, Ad Coloss. 1. Apoc. 1. Nam & si ante Christum multi alij à mortuis excitati sint, omnes tamen ea conditione reuixerunt, vt eis iterum moriendum esset: Christus Dominus ita resurrexit, morte subacta & oppressa, vt mori amplius non possit.

NEC id prætereundum est, quod tertia die Christus resurrexisset dicitur. Vt enim diuinitatem suam declararet, resurrectionem ad finem seculi differre noluit; Rursus verò, vt eum verè hominem, vereque mortuū esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die resurrexit, quod temporis spatium ad veram mortē comprobendam fati esse videbatur.

ARTICVLVS VI.

ASCENDIT AD CAELOS, SEDET AD DEXTERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS.

ram Dei Patris omnipotentis.

CONTINVATIO.

DE Christo Iesu illud etiam fideles sine vlla dubitatione credere oportet, eum perfectō iam & absoluto redemptionis nostræ mysterio, vt homo est, in cælum corpore & anima ascendisse: nam vt Deus est, nunquā ab eo abfuit, vt qui diuinitate sua loca omnia compleat.

DE ASCENSIONE CHRISTI. TABVLA 16.

modus ascensionis, quo docemur	Ascendisse Christum sua virtute, non aliena vi sublatum, quæ admodum Elias, qui igneo curru in cælum euectus est. 4. Reg. 2.
	Neque verò solum vt Deum præpotenti diuinitatis virtute in cælos ascendit, sed etiam vt homo est.
Cause propter quas Christus Dominus in cælos ascendit.	Primum enim ascendit, propterea quod eius corpori, quod immortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, nō terrena huius & obscuræ habitationis locus, sed altissimum & splendidissimum cæli domicilium conueniret.
	Deinde, vt regnum suum non esse ex hoc mundo, re ipsa comprobaret. Sed illud etiam Dñs noster in cæli ascendens efficere voluit, vt nos eum ascendente mente & desiderio prosequeremur, & in cæli nos cogitatione conferamus.
Affectus suæ cōmoda ascensionis Christi.	Ascendit etiam in cælum ex Apostoli sententia, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem Advocati officio fungatur. Heb. 9. 1. Ioan. 2.
	Parauit deniq; nobis locum, quod etiam se facturum promiserat, atq; omnium nostrum nomine caput ipse Iesus Christus venit in cælestis gloriæ possessionem.
HIC Articulus dicitur cōstat sententijs:	Primum enim fidei nostræ merito maximus cumulus accessit. Nam fides earū rerū est, q̄ sub aspectum non cadunt, atq; ab hominū ratione ac intelligentia remotæ sunt. Vt recedat ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum habet momentum. Inde enim in magna spe sumus, fore vt nos etiam eius membra illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro coniungamur.
	Deinde hoc quoq; vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrū ad cælum rapuit, ac diuino spiritu inflammat.
Affectus suæ cōmoda ascensionis Christi.	Accedit etiam, quod in terris domum suam, id est, Ecclesiam amplificauit, quæ Spiritus sancti virtute & ductu gubernaretur, varia dans hominibus dona, secundum mensuram donationis suæ.
	Ad extremum verò, Christi ascensus, non solum veluti exemplar nobis propositus est, quò alij spectare, & spiritu in cælum ascendere discamus, sed diuinam etiam virtutem, qua id efficere possumus, largitus est.

Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Quibus verbis videtur ad explicandam Christi gloriam, quæ vt homo præ cæteris omnibus adeptus est, eumq; in Patris dextera esse consistemur. Sedere autē, hoc loco non solum & figuram corporis significat, sed eam regie summæq; potestatis ac gloriæ firmam & stabilem possessionem, quam à patre accepit, declarat. Quam gloriā adeo constat propriam & stabilem Dñi esse, vt cuius alij creatæ naturæ conuenire non possit. Ad quem enim Angelorum dixit aliquandò, Sede à dextris meis? Heb. 1.

IN huius Articuli explicatiōe illud primū obseruare oportebit, cætera omnia mysteria ad ascensionem, tanquā ad finem, referri, in eoq; omniū perfectionem & absolutionem contineri.

PRÆTEREÀ alia Symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam eius humilitatem & contemptionem ostendunt. At verò quod eum superiori articulo à mortuis resurrexisse, nunc verò in cælum ascendisse, & ad Dei Patris dexteram sedere consistemur, nihil ad eius summam gloriam diuinamque Maiestatem declarandam, magnificentius dici aut admirabilius potest.

ARTICVLVS VII.

INDE VENTVRVS EST IVDICARE

viuos & mortuos.

CONTINVATIO.

TRIA sunt Domini nostri Christi ad suam Ecclesiam decorandam & illustrandam insignia officia & munera: redemptiois, patrocinijs, & iudicij. cum autem superioribus Articulis ab eo genus humanum passione & morte redemptum esse, ascensu etiam in cælum, nostram causam & patrocinium in perpetuum susceptum constet, sequitur, vt eius iudicium hoc articulo declaretur.

DE IVDICIO EXTREMO.

TABVLA 17.

Venturus est, Act. 1. Sacra autē litera duos filij Dei aduentū esse testatur:	Alterum, cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in virginis aluo effectus est.
	Alterum, cum in consummatione seculi, ad iudicandos omnes homines veniet: & is vocatur dies Domini, quæ sicut Fur veniet. 1. Thessal. 5.
INDE	De die autem illa & hora nemo scit. Mar. 13. Signa tamen, quæ scriptura iudicium hoc antecessura testatur, tria sunt præcipua:
	Prædicatio Euangelij in vniuerso orbe. Matth. 24. Discessio, Antichristus. 2. ad Thesalon. 2.
Iudicare viuos & mortuos: Act. 10. In quo iudicio tria sūt consideranda:	Primo, duo obseruanda sunt tempora, in quibus vniciq; necesse est in conspectum Domini venire, & singulari cogitationum, actionū, verborum denique omnium rationem reddere, demumque iudicis præsentem subire sententiam:
	Alterum verò, cum vno die atque vno in loco omnes simul homines ad tribunal iudicis stabunt, vt omnibus omnium seculorum hominibus inspectantibus & audientibus, singuli, quod de ipsis decretum & iudicatum fuerit, cognoscant: hoc autem generale iudicium appellatur.
Postremo sententia, quæ à Iudice pronuncian- da sit:	Deinde forma. Quæ autem iudicij forma & ratio futura sit, eum ex Danielis oraculis, tum ex Sanctorum Euangeliorum & Apostoli doctrina, facile erit cognoscere.
	Christus enim Saluator noster, læuis oculis pios à dextris stantes intuens, ita de illis iudicium summa cum benignitate pronunciat. Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis à constitutione mundi. Matth. 25.
Ex quibus verbis theologi duplicem colligunt prænam:	Damni vnam, qua damnati, priuatur aspectu Dei. ibi. Discedite.
	Alteram sensus, quod sensu corporis percipiatur. ibi. In ignem aeternum.

SVMMA.

HVIVS Articuli ea vis est & ratio, summo illo die Christum Dominum de vniuerso hominum genere iudicaturum esse. Hęc autem veritatis formula, iurē vna ex duodecim fidei Christianę articulis constituta est, vt si quorum animi in prouidentia & iustitia Dei nutarent, huius doctrinę ratione confirmarentur.

REGVLA I.

VERVM Christo Domino non solum vt Deo, sed etiam vt homini hoc iudicium datum esse, sacre literę declarant. Quauis enim iudicandi potestas omnibus sanctę Trinitatis personis communis sit: præcipuē tamen filio eam tribuimus, quod ipsi quoquē sapientiam conuenire dicimus.

REGVLA II.

DEBEAT autem maximē, à Christo Domino hoc iudicium exerceri, vt, cum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis iudicem videre, & auribus sententiam, quę proferebatur, audire possent, & omninō iudicium illud sensibus percipere.

REGVLA III.

AC præterea æquissimum erat, vt homo ille qui iniquissimis hominum sententijs condemnatus fuerat, omnium deindē iudex sedere ab omnibus conspiceretur.

APPENDIX.

DE NECESSITATE IUDICII GENERALIS: QUÆ CAUSA fuerit, cur præter priuatum de singulis, alterum etiam de vniuersis hominibus iudicium exerceretur.

CAUSA PRIMA.

CVM vel ipsi hominibus mortuis interdum superstitēs sint filij Parentum imitatores, reliqui sint libri, discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores: quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, & poenas augeri necesse est, cum hæc vel utilitas vel calamitas, ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quàm extremus veniat mundo dies, æquū erat de vniuersa hac rectē, aut perperam factorum dictorum que ratione perfectam quæstionem haberi, quod fieri non poterat, nisi factō communi omnium hominum iudicio.

SECUNDA CAUSA.

ACCEDIT etiam, quod, cum piorum fama sæpē lædatur, impij verō innocentię laude commendentur: diuinę iustitię ratio postulat, vt pij ereptam iniuria apud homines existimationem in publico vniuersorum hominum conuentu & iudicio recuperent.

CAUSA TERTIA.

DEINDÈ verò boni & mali homines quęcunque in vita egerunt, cum non finē corporibus egerint, omninō sequitur, vt benefacta siue malefacta ad corpora etiam pertineant, quę actionum ipsarum instrumentum fuerunt.

QUARTA CAUSA.

POSTREMÒ, quoniam in aduersis, & secundis hominum rebus, quę promiscue nonnunquam bonis & malis eueniunt, probadum erat, nihil non infinita Dei sapientia & iustitia geri ac gubernari, par fuit, non solum bonis præmia, im probis supplicia in futuro seculo cõstitui, verum etiam publico ac generali iudicio decerni, quo omnibus notiora & illustriora fierent, atque vt Deo iustitię & prudentię laus ab omnibus tribueretur, pro iniusta illa querela, qua sancti etiam viri deplorari interdum, vt homines, solebant, cum improbos valentes opibus, & honoribus florentes, animaduertent.

EPILOGVS.

ATQVE sic proposito iudicio pios recreari, impios terreri oportebat, vt cognita Dei iustitia, illi nē deficerent, hi à malis, æterni supplicij metu atque expectatione, reuocarentur.

2. COR. 3.

OMNES nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

ECCLESIASTICI 7.

IN omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

ARTI-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
ARTICVLVS VIII.

CREDO IN SPIRITVMSANCTVM.

CONTINVATIO.

HACTENVS, quę ad primam & secundam sanctę Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, vt illa etiam, quę in symbolo de tertia persona, hoc est, de spiritu sancto traduntur, explicentur.

DE SPIRITVSANCTO, TERTIA SANCTIS

simę Trinitatis persona, siue de sanctificatione Ecclesię, TABVLA 18.

HVIVS Articuli explicatio cõsistit in

Nominis noxiõne, quod est	Commune etiam &	Patri & Filio	vnerg enim &	Spiritus est, & Sanctus.

vt intelligamus spiritum sanctum æquē ac patrem, & Filium, Deum esse, eidem æqualem, æquē omnipotentem, æternum, & infinitę perfectionis, summum bonum ac sapientissimū, eiusdemq; cum Patre & Filio nature: id cum pluribus sacre scripturę testimonijs, tum communis probatur baptizandi formula, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. & enim pater Deus est, & filius Deus, omnino fateri cogimur, etiam Spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu coniungitur, Deum esse.

Cognitione effectū. Habet enim spiritus sanctus quosdam admirabiles effectus, et amplissima munera, quorū p̄cipuos & maxime p̄prios effectus Esa. 11. Prophetia sue cap. enumerat septem, Spiritum videlicet	Sapientia, Intellectus, Consilij, Fortitudinis, Scientia, Pietatis, Timoris Dñi.	Hęc Spiritus sancti dona vocatur, ex quibus Christianę vitę p̄cepta haurimus, sentireq; possumus, an Spiritus sanctus in nobis sit.

REGVLA.

PROINDE, quęcunque bona & beneficia à Deo in nos collata sunt, (quid autem habemus, quod à Deo, vt inquit Apostolus, non acceperimus? 1. Cor. 4.) ea nobis spiritus sancti concessu & munere data esse, pio & grato animo agnoscere debemus.

EPILOGVS.

VERVM præ cæteris eius amplissimis muneribus, gratia illa prædicanda est, quę nos iustos facit, signatque spiritum promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrę. Hęc enim m̄tem nostram arctissimo amoris vinculo Deo iungit: ex quo fit, vt summo pietatis studio accensi, nouā vitam instituiamus, ac naturę diuinę participes effecti, filij Dei nominemur, & verē simus. 1. Ioan. 3.

ARTICVLVS IX.
CREDO SANCTAM ECCLESIAM CATHO-

licam, Sanctorum Communionem.

CONTINVATIO.

PENDETHIC à superiori: quia cum iam demonstratum sit, spiritum sanctum omnis sanctitatis fontem & largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confitemur.

B 4 DE EC.

PARTITIONES CATECHL DE ECCLESIA CATHOLICA.

TABVLA 19.

Dicitur Domus & edificium Dei, 1. Timoth. 3. Grex omnium Christi, quarum ille ostium est. Sponsa Christi, 2. Cor. 11. ad Ephes. 5. Corpus Christi, ad Ephes. 1. ad Colos. 2. Et haec singula plurimum valent ad fideles excitandos, ut se dignos immensa Dei clementia & bonitate praebeant, qui eos, ut populus Dei essent, elegit. Significat Ecclesia euocationem: verum scriptores postea usurparunt pro concilio & concione. Est, ut ait S. Augustinus, populus fidelis, per uniuersum orbem dispersus.

Illae enim humana ratione & prudentia nituntur. Alijs rebus publicis. Haec autem, Dei sapientia: vocauit enim nos. Inimico quidem spiritus sancti afflatu, qui hominum corda aperit. Extrinsecus autem, Pastorum & praedicatorum opera ac ministerio.

Hoc ei nomen impostum est, quia pecudum more, quibus magis congregari conuenit, terrena & caduca tantum bona spectaret: Christianus vero populus, merito non synagoga, sed Ecclesia dicitur: quia terrenis & mortalibus rebus contemptis, caelestes & aeternas tantummodo consecratur.

Triumphantem, quae est caetus ille clarissimus & felicissimus beatorum spirituum & eorum qui de mundo, de carne, de iniquissimo demone triumpharunt, & ab huius vitae molestijs, liberi ac tuti, aeterna beatitudine fruuntur.

Militantem, quae est caetus omnium fidelium, qui adhuc in terris viuunt: & ideo militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne, satana perpetuum sit bellum. In qua duo sunt hominum genera: Bonorum, qui non solum fidei professione, & communiione sacramentorum, sed etiam spiritus gratia, & charitatis vinculo inter se coniuncti & colligati sunt. Improbiorum, qui eorundem quidem sacramentorum participes, eandem quoque quam boni fidem proficiuntur, & vita ac moribus sunt dissimiles.

Una: Nam una, inquit, est columba mea, una est speciosa mea. Cant. 6. Quod Deo consecrata dedicataque sit. Sancta, vel Quia veluti corpus cum sancto capite Christo Domino, totius sanctitatis fonte, coniungatur. Catholica, id est, uniuersalis: quoniam a solis ortu usque ad occasum, unius fidei splendore diffunditur. Augustinus. Apostolica: Etenim spiritus sanctus qui Ecclesiae praesidet, primum quidem Apostolis tributus est: deinde vero summa Deibengnitate, semper in Ecclesia mansit.

Societatem sanctorum, ad quam nos inuitat D. Ioannes Euangelista: Et vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre, & cum filio eius Iesu Christo, 1. Ioan. 1. Est autem hic articulus non solum quaedam reinterpretatio superioris, doctrinae, sed etiam quis usus mysteriorum esse debeat, quae symbolo continentur, declarat. Vnitatis enim spiritus, quo Ecclesia Catholica regitur, efficit, ut quidquid in eam collatum est, commune sit.

Sacramentorum, quibus fideles veluti sacris vinculis Christo connectuntur. Qui in charitate vitam Christianam degunt, iustitiae & chari Deo sunt. Membra vero mortua, fructus eorum spirituale non percipiunt, tamen si huius corporis membra esse non desinunt. Donorum, Non eorum tantum, qui homines charos Deo ac iustos reddunt. Sed gratia etiam gratis datae, ut sunt, scientia, Prophecia, donum linguarum ac miraculorum.

Sanctam ecclesiam Catholicam: quae diuiditur in Hic articulus completitur

SMI CATHOLICI TRIDENTINI. QVI HOMINES A CATHOLICA EXCLV.

dantur Ecclesia. TABVLA 20.

Primò quidem Ethnicis & infideles, quòd in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognouerunt, nec vilius sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt.

Deinde verò heretici atque schismatici, Neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam trans fuga ad exercitum pertineant, a quo defecerunt. Non negandum tamen, quin in Ecclesia potestate sint, ut qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Postremo etiam excommunicati, quòd Ecclesiae iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant.

De ceteris autem, quantum improbis & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseuerare dubitandum non est, idque fidelibus tradendum assidue: ut si forte Ecclesiae Antiquitum vitia flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi certo sibi persuadant.

AB Ecclesia excluditur

ARTICVLVS X.

REMISSIONEM PECCATORVM.

CONTINATIO.

Hic articulus, non solum diuinum aliquod mysterium, etiam ad salutem comparandam maxime necessarium continere, satis illud indicat, quod Saluator noster paulò ante ascensum in caelum, de ea re testatus est, cum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent scripturas: Oportebat, inquit, Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die, & praedicari in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes incipientibus ab Hierosolyma. Luc. 24.

DE REMISSIONE PECCATORVM. TAB. 21.

Non solum remissione peccatorum, in qua tria maxime sunt spectanda: Cuius virtutis sit, peccata remittere. Constat enim ab vno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem, quam ad summam eius bonitatem, & potentiam tam munificum opus referendum esse. Ego sum, inquit ipse Dominus per prophetam, qui deleo iniquitates tuas. Isai. 43.

Qua ratione Deus clementissimus pater, mundi peccata delere constituit, sanguine enim unigeniti filij sui, scelera nostra expiari voluit, ut penam quam nos pro peccatis commouerimus, vltro ille persolueret, iustitiamque pro iniustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur. Quibus veluti instrumentis haec conferatur venia. Nam per sacramenta solum, si eorum forma seruetur, peccata remitti possunt: aliter vero nullius à peccatis soluendi Ecclesiae datum est.

ARTICULI huius summa haec est, in Ecclesia catholica reperiri

Sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse: qua si ritè & secundum leges, à Christo Dño praescriptas, sacerdotes vtantur, verè peccata remitti, & condonari credendum est. Hoc verò admirabile & diuinum munus antequam Deus homo fieret, nulli create naturae impartitum est, sed

Primus omnium Christus Saluator noster, ut homo, cum idem verus Deus esset, hoc munus à caelesti patre traditum accepit. Deinde Christus eam potestatem episcopis & presbyteris in Ecclesia concessit. Accipite, inquit, spiritum sanctum. Quorum remissionis peccata, remittuntur eis: & quorum remiseritis, retenta sunt. Ioan. 20. Verum Christus sua auctoritate, ceteri vt Christi ministri, peccata dimittunt.

REGV.

REGVLA I.

NE QVE verò existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse. Nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cuius remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat. Quemadmodum etiam nemo adeo improbus & sceleratus fuerit, quem si errorum suorum verè poeniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat.

REGVLA II.

SED neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, vt præfinito solum aliquo tempore ea uti liceat. Nam quacunq; hora peccator ad sanitatem redire voluerit, reiiciendum nõ esse docuit Saluator noster Matth. 18.

REGVLA III.

VERVM hoc loco admonendi sunt fideles, nè tam ampla veniæ facultate proposita, quam etiam nullius temporis termino definiri declarauimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad respiciendum tardiores reddantur: in altero enim cum iniuriosi & contumeliosi in hanc diuinam potestatem manifestè depræhendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiam suam impertiatur: in altero verò magnoperè verendum est, nè morte occupati, frustra peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate & procraftinatione meritò amiserunt.

ARTICVLVS XI.

CARNIS RESVRRECTIONEM.

CONTINVATIO.

MAGNAM huius articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabilendam, id maximè ostendit, quòd diuinis literis non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur. Quod quidem cum in alijs symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest hoc veluti firmissimo fundamento salutis nostræ spem mixam esse. Nã vt Apostolus ratiocinatur, Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit: quòd si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. 1. Cor. 15.

DE CAR-

QUATVOR
dotes habebunt cor-
pora rediuiua, qua-
rum

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.

DE CARNIS RESVRRECTIONE.

TABVLA 22.

Definitio. Est autem resurrectio, auctore Damasceno, ad eum statum vnde cecideris, reuocatio: & inter præcipua Dei numeratur opera. Quemadmodum enim omnia à Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resurrectione futurum omnino affirmare oportet.

Significatio. Nam resurrectio hominum, in hoc articulo carnis resurrectio appellatur: vt duarum partium, animæ & corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus, corrumpi, & in puluerem terræ, ex qua compactum est, redire, animam verò incorruptam manere intelligamus.

AD HVI-
us articu-
li explica-
tionem per-
tinent re-
surrectio-
nis

Differentia. Neque enim par omnium conditio est futura, sed resurgent: } Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ:
} Qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.
Ioan. 5.

Qualitas. Non enim corpus tantum resurget, sed quicquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus & ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re sancti Augustini testimonium legimus: Nihil tunc vitij, inquit, in corporibus existeret: Qui enim vel ab ipso ortu, oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi atque omnino manci, & quibusuis membris debiles, integro ac perfecto corpore resurgent.

Causa finalis. Idcirco autem corpora excitanda sunt, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. 2. Cor. 5.

Habebunt autem sanctorum rediuiua corpora, insignia quædam & præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura sint, quàm vnquam antea fuerint. Præcipua verò sunt quatuor illa, quæ dotes appellantur, ex Apostoli doctrina à Patribus obseruata. De quibus in sequenti vide tabula.

DE DOTIBVS ANIMAE BEATAE.

TABVLA 23.

Prima est, impassibilitas, munus scilicet & dos, quæ efficit, nè molesti aliquid pati, vllòve dolore aut incommodo affici queant.

Alterâ claritas, qua sanctorum corpora, tanquam sol fulgebunt. quam Apostolus interdum gloriam, ad Philip. 3. modò claritatem appellat, 1. Cor. 15. Est verò claritas hæc fulgor quidam, ex summa animæ felicitate ad corpus redūdans, ita vt sit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruatur.

Tertia est illa, quam agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur: faciliusq; in quancumq; partem anima voluerit, ita moueri poterit, vt ea motione nihil celerius esse queat.

Quarta ea est, quæ vocatur subtilitas: cuius virtute corpus animæ imperio omnino subijciatur, eiq; seruiet, & ad nutum præstò erit. Seminatur enim corpus animale, inquit Apostolus, surget corpus spirituale. 1. Cor. 15.

DE RE-

PARTITIONES CATECHI.
DE RESVRRECTIONIS FRVCTIBVS.

TABVLA 24.

INTER FRV-
ctus, qui ex resurre-
ctionis articulo ca-
piuntur, sunt ij:

Quod in eorum morte, qui nobis necessitudine vel benevolentia coniuncti sum, facile tum alios, tum nos ipsos consolabimur.
In omnibus etiam alijs erumnis & calamitatibus, futura resurrectionis cogitatio, summam nobis doloris leuationem asseret.
Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, vt rectam vitam, integram, ab omniq; prorsus peccati labe puram, agere quam diligentissimè curent.
Contra verò nulla res maiorem vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesq; à sceleribus auocandos, quam si sepius admoneantur, quibus suam malis & cruciatibus improbi afficiendi sunt, qui extremo illo die procedent in resurrectionem iudicij.

ARTICVLVS XII.
ET VITAM AETERNAM.

CONTINVATIO.

SANCTI Apostoli duces nostri, Symbolum, quo fidei nostrę summa continetur, æternę vitę articulo claudi & terminari voluerunt: tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum est, nisi æternę vitę præmium: tum verò, vt perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis semper ante oculos versaretur, doceremurq; in ea mentem & cogitationes nostras omnes defigendas esse.

DE VITAE AETERNAE PRAEMIO, ET

gloria beatorum: & primùm, quid eo nomine intelligatur.

TABVLA 25.

VITA AETER-
na, cuius gloriam ocu-
lus non vidit, nec auris
audiuit, nec in cor ho-
minis ascendit, 2. Cor.
2. dicitur

Interdum quidem Regnum Dei, Christi, caelorum, Paradisus, sancta ciuitas, noua Hierusalem, domus patris: perspicuum tamen est, nullum ex ijs ad eius magnitudinem explicandam satis esse. Altior enim & præstantior quaedam res est vitæ huius felicitas, quam vt proprio vocabulo perfecte significare eius rationem possimus.
Hoc loco non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam demones, sceleratq; homines addicti sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significat.

QVL

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVIBVS IN REBVS VERA CONSISTAT

beatitudo siue felicitas, TABVLA 26.

Malorum liberatione: Non enim esurient beati, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus æstus, Apocal. 7. Sed absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abièrunt, Apocal. 21.

CONSI-
stet hæc fe-
licitas in

Bonorum adeptio-
ne. Qua in re illa
distinctione vi-
oportebit, quæ à
grauissimis diui-
narum rerum scri-
ptoribus accepi-
mus. Ij enim duo
honorum genera
esse statuit, quo-
rum alterum

Ad beatitudinis naturam pertinet, quæ quidem essentialis dicitur beatitudo, & in eo sita est, vt Deum videamus, eiusq; pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis ac perfectionis fons & principium. Hæc est vita æterna, inquit Christus Dominus, vt cognoscatur te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum: Quam sententiam sanctus Ioannes videtur interpretari, cum ait: Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Significat enim beatitudinem ex ijs duobus constare:

Ipsam beatitudinem
consequitur, quæ bo-
na accessoria dicitur.
Ad illam enim ac-
cedunt quædam ornamenta communia, quæ quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animas nostras commouere & excitare solent. Huius generis ea sumi, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere: Gloria, & honor, & pax omni operanti bono. Infinita verò esset omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit: ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus.

Tum quod velut dij efficiemur. Nam qui illo fruuntur, quauis propriam substantiam retineant, admirabilem tamẽ quandam & propè diuinam formam induunt, vt dij potius, quàm homines videantur.

QVIBVS REBVS VITA AETERNA SIT

comparanda.

ADQVIRITVR ab hominibus, si fide & charitate instructi, & in oratione & sacramentorum sacrilutari vsu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exercent. Itã enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se preparauit, vt aliquandò impleatur, quod dictum est per prophetam: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fidentia, & in requie opulenta. Esa. 32.

REGVLA I.

SED tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quæcunq; nobis iucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, siue ea ad mentis cognitionem, siue ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copijs beatam caelestium vitam circumfluere.

REGVLA II.

HOMINES Christiani etiam hęc spe beati meritò dicentur, si abnegantes impietatem ac secularia desideria, sobriè & iustè & piè vixerint in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Tit. 2.

C PARS

PARS SECUNDA CATECHISMI CATHOLICI DE SACRAMENTIS. Et primum de eorum numero. TABULA 27.

Catholica igitur Ecclesie Sacramenta, quemadmodum ex scripturis probatur, & patrum traditione ad nos peruenit, & conciliorum testatur autoritas, septenario numero definita sunt. Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex ijs etiam rebus, quae per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit.

HOMINI enim ad viuendum, vitamq; conseruandam & ex sua reip; publicae utilitate traducenda, haec 7. necessaria videntur:	<i>Vi scilicet in lucem edatur.</i> <i>Augeatur.</i> <i>Alatur.</i> <i>Si in morbum incidat, sanetur.</i> <i>Imbecillitas virium reficiatur.</i> <i>Vi magistratus nunquam desint, quorum autoritate & imperio regatur.</i> <i>Vi legitima sobolis propagatione seipsum & humanum genus conseruet.</i>	<i>Qui- bus respō- derē- tur</i>	<i>Baptismus, veluti ceterorum ianua, quo Christo renascimur.</i> <i>Confirmatio, cuius virtute fit, vt diuina gratia augeamur & roboremur.</i> <i>Eucharistia, qua tanquam cibo verè caelesti, spiritus noster alitur & sustinetur.</i> <i>Penitentia, cuius ope sanitas amissa restituitur, postquam peccati vulnera accepimus.</i> <i>Extrema unctio, qua peccatorum reliquia tolluntur, & animi virtutes recreantur.</i> <i>Ordo, quo publica sacramentorum ministeria perpetuo in Ecclesia exercendi, sacrarq; omnes functiones exequendi potestas traditur.</i> <i>Matrimonium, quo ex maris & feminae legitima & sancta coniunctione, filij ad Dei cultum & humani generis conseruationem procreantur, & religiosè educuntur.</i>

QVID referat, numerum tenere sacramentorum.

Quae quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo maiori pietate omnes animi sui vires ad laudandam & praedicandam Dei erga nos singularem beneficentiam conuertet, quo plura salutis ac beatae vitae adiumenta, nobis diuinitus parata esse intellexerit.

DE DVPLICI SACRAMENTORVM definitione. TABULA 28.

DEFINITIO Sacramenti, est alia	<i>Nam profani auctores sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum iurati aliquo seruitutis vinculo obstringimur, ex quo insurgendum, quo se milites fidelem operam reip. praestaturos pollicentur, sacramentum militare dictum est.</i> <i>Verum apud Latinos Patres, qui res diuinas scriptis tradiderunt, Sacramenti nomen aliquam rem sacram, quae in occulto latet, declarat, quemadmodum Graeci ad eandem rem significandam, mysterij vocabulo vsi sunt.</i>
	<i>Sacramentum enim, teste Augustino, est signum rei sacrae: vel vt alijs verbis, in eandem tamen sententiam, dictum est: Sacramentum est inuisibilis gratiae visibile signum, ad nostram iustificationem institutum.</i> <i>Item Sacramentum est res sensibus subiecta, quae ex Dei institutione sanctitatis & iustitiae tum significandae, tum efficiendae vim habet.</i>

DE SI-

DE SIGNIS ET REBUS SIGNATIS, SIVE DE signorum & rerum signatarum qualitate atq; differentia. TABULA 29.

Naturalia, quae praeter se ipsa alterius rei notitia in animis nostris gignunt, veluti fumus, ex quo statim ignem adesse intelligitur. Constituta atq; ab hominibus inuenta sunt, vt & colloqui inter se, & alijs animi sui sensa explicare, vicissimq; aliorum sententiam & consilia possint cognoscere, quorum nonnulla ad oculorum, pleraq; ad aurium sensum, reliqua ad ceteros sensus pertinent.

RERVM omnium quae sensibus percipiuntur, duo sunt genera. Aliae enim	<i>Ob id inuenta sunt, vt aliquid significent, vt scriptura, vexilla, imagines, tubae, & alia huiusmodi permulta. Atque haec proprie appellantur signa, quorum dicuntur alia</i>	<i>Vi aliquid tantum significarent, vel admonerent, cuiusmodi fuerunt legis purificationes, panis azymus, & alia permulta.</i> <i>Vi non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent, quo in genere sacramenta nouae legis numeranda sunt.</i>
	<i>Diuinitus data, in quibus tria sunt consideranda:</i> <i>Primo signa quaedam a Deo hominibus commendata sunt & instituta,</i> <i>Deinde haec mystica signa non solum sanctitatem & iustitiam nostram, sed praeterea duo alia cum ipsa sanctitate coniuncta declarant: videlicet</i> <i>Postremo, unicuique sacramentorum triplicem significandi vim inesse sacri doctores tradiderunt: tum quia</i>	

Non alterius rei significandae, sed sua tantum causa effectus sunt: quo in numero omnes penè res, quae natura constant, haberi possunt. Quod verò ad propositam sacramenti definitionem attinet, diuinarum rerum scriptores, sacrae rei nomine Dei gratiam, quae nos sanctos efficit, ac omnium diuinarum virtutum habitu exornat, demonstrant: hinc enim gratiae propriam sacrae rei appellationem tribuendam merito putarunt, quippe cum eius beneficio animus noster Deo consecratur & coniungatur.

QVAE HVIVS DOCTRINAE DE SIGNORVM NATURA atque differentia sit utilitas.

NE QVAE verò parum proderit, si fidelis populus sacramenta ad signa pertinere intellexerit: ita enim fiet, vt quae illis significantur, continentur atque efficiuntur, sancta & augusta esse facilius sibi persuadear: cognitaque eorum sanctitate, ad diuinam erga nos beneficentiam colendam ac venerandam magis excitetur.

C 1 DE QVA-

PARTITIONES CATECHI-
DE QVATVOR IN SACRAMENTIS

obſeruandis. TAB. 30.

Materia, quæ dicitur elementum. Nam ex his duobus quodlibet conficitur Sacramentum. Forma, quæ communi vocabulo verbum appellatur. Unde D. Augustinus: Accedit verbum, inquit, ad elementum, & fit Sacramentum.

Causa effectum produciens, quæ est duplex: Principalis, Deus. Nam cum Deus sit qui homines iustos efficiat, ipsa verò sacramenta iustitiæ adipiscendæ mirifica quædam instrumenta sunt: patet unum eundemq; Deum in Christo iustificationis & Sacramentorum auctorem agnoscendum esse.

Velut instrumentalis, Ministri ecclesie. Non enim ministrorum officio, quam materia & forma ad sacramenta conficienda opus est. Atq; hi quidem ministri, quoniam in sacra illa functione non suam, sed Christi personam gerunt: ea re fit, ut, siue boni, siue mali sint, modo ea forma & materia utantur, quæ ex Christi instituto semper Ecclesia catholica seruauit, idq; facere proponant, quod Ecclesia in ea administratione facit, verè sacramenta conficiant & conferant.

Meminerint tamen sacramentorum ministri, sacramenta diuinam quidem virtutem, quæ illis inest, nunquam amittere: at verò impurè ea administrantibus, æternam perniciem & mortem adferre.

Primo, est humani ingenij imbecillitas. Si quidem naturæ ita comparatum videmus, ut ad earum rerum noticiam, quæ mente atq; intelligentia comprehenduntur, nisi per ea, quæ aliquo sensu percipiuntur, nemini adspirare liceat. Altera verò causa est, quod animus noster haud facile commouetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Christus cum nobis peccatorum veniam, celestem gratiam, & spiritus sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis & sensibus subiecta instituit, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum, nunquam dubitare possemus.

Tertia causa fuit, ut illa tanquam remedia, ut scribit S. Ambrosius, atque euangelici Samaritani medicamenta, ad animarum sanitatem vel recuperandam vel tuendam præstò essent.

Sed quarta etiam causa accedit, cur sacramentorum institutio necessaria videri possit: ut scilicet notæ quedam & symbola essent, quibus fideles internoscerentur.

Præterea à aliâ etiam iustissimâ fuisse causam sacramenta instituenti, ex illis Apostoli verbis: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, Rom. 10. ostendi potest. Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteri, & notam facere videmur.

Magnam deinde vim habent Sacramenta, non solum ad fidem in animis nostris excitandam & exercendam, sed etiam eam charitatem instaurantiam, qua amare inter nos debemus, cum arctissimo vinculo nos colligantes, & vnius corporis membra effectos esse, ex sacrorum mysteriorum communionem recordamur.

Postremo, quod in Christiane pietatis studio plurimum faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant ac comprimunt, nosq; ad humilitatem exercent, dum sensibilibus elementis subijcere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, à quo antea impiè defeceramus, ut mundi elementis seruiremus.

DE SA-

IN SACRAMENTIS OBSERUANDA EST

Causa, cur sacramenta institui oportuerit. Plures autem eius rei cause numerari solent, quarum

SACRAMENTORVM DIFFERENTIIS.

TABVLA 31.

Quod in illis administrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma seruarietur: quo etiam fiebat, ut incerta admodum & obscura essent.

NOVAE legis sacramenta differunt à

Sacramentis antiquæ legis,

Tum quod illa veteris legis sacramenta, cum infirma essent, egenasq; elementa, inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, non animæ. Quare ut signa tantum earum rerum, quæ mysterijs nostris efficiendæ essent, instituta sunt. Hæc verò nouæ legis sacramenta, ex Christi latere manantia, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti, atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur.

Seipsum, & hoc duobus modis:

Necessitate. Ex his enim tria præceteris sunt necessaria. Baptismus enim vnicuiq; sine ulla adiuncti, one necessarium esse Saluator his verbis declarauit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Ioan. 3. Penitentia verò illis tantummodo necessaria est, qui post baptismum aliquo mortali peccato, obstrinxerunt. Ordo prætereà et si non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesie omnino necessarius est.

Dignitate, quæ si in sacramentis spectetur, Eucharistia sanctitate & mysteriorum numero ac magnitudine, longè ceteris antecellit.

DE SACRAMENTORVM EFFECTIBVS.

TABVLA 32.

DVO præcipue sacramentorum numerantur effectus:

Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam usitato à sacris doctoribus nomine iustificationem vocamus. ita enim Apostolus apertissime nos docuit, cum inquit, Christum dilexisse Ecclesiam, & seipsum tradidisse pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, Ad Ephef. 5.

Describitur à D. Paulo his verbis: Vncit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris, 1. Cor. 1. Est veluti insigne quoddam animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eiq; perpetuo inhaeret.

Alter verò sacramentorum effectus est, Character, quem anime imprimunt. Character autem præstat hoc: Tum, ut apti ad aliquid sacri suscipiendum vel peragendum efficiamur: Tum, ut aliqua nota alter ab altero internoscatur.

Proprius erit est sacramentorum, videlicet Baptismi, Confirmationis, Ordinis. Nam hæc tria tantum sacramenta characterem imprimunt, neque ulla unquam tempore ueranda sunt.

PARTITIONES CATECHI-
DE CAEREMONIIS, IN SACRAMENTO
rum administratione adhibendis TABVLA 33.

MERITO QUIDEM
à primis usque Ecclesiae tē-
poribus illud semper ser-
uatum est, ut sacramenta
solemnibus quibusdam cae-
remonijs administrarētur.

Primum enim maxime decuit, sacris mysterijs cum religionis cultum
tribuere, ut sancta sancte tractare videremur.
Præterea, quæ sacramento efficiuntur, caeremonia ipse magis de-
clarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum sanctitatem in
animos fidelium alius imprimunt.
Deinde verò mentes illorum, qui eas intuentur & diligenter obser-
uant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemq; in eis & cba-
ritatem excitant.

REGVLA

Caeremoniæ tametsi prætermitti sine peccato non possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat
tamen si quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera sacramenti ratio-
ne imminui credendum est.

DE SACRAMENTORVM VENERATIONE

& vtu. TAB. 34.

IN SA-
cramēto-
rum ex-
plicatione
duo po-
tissimum
efficien-
da sunt:

Primum est, ut fideles intelligant, quanto honore & cultu & veneratione hæc diuina
& celestia munera digna sint.

Alterū verò, ut quoniā
à clementissimo Deo ad
communem omnium salu-
tem proposita sunt, ijs
piè & religiosè vtatur:
quod futurum est, si di-
ligenter expendant,

Primum, à Domino Salvatore nostro, à quo nihil nisi per-
fectissimum profici sci potest, instituta esse.
Præterea, cum administrantur, Spiritus sancti, intima
cordis nostri permeantis, efficacissimum numen præstet
esse.
Deinde, admirabili & certa curandarum animarū vir-
tute prædita esse.
Tum, per ea immensas illas Dominiæ Passionis diuiti-
as ad nos deriuari.

Postremò verò considerandum etiam illud est, totum Christianum edificium firmis-
simo quidem lapidis angularis fundamento inniti: verum nisi verbi Dei prædicatione,
& Sacramentorum vtu vndiquè fulciatur, magnoperè verèdum esse, nè magna ex par-
te labefactatum concidat. Vt enim per Sacramenta in vitam suscipimur, ita hoc veluti
pabulo alimur, conseruamur, augetur.

REGVLA.

Omnibus Sacramentis hoc commune est, ut per illa virtus Passionis Christi Domini communi-
cetur.

DE BA

DE BAPTISMI SACRAMENTO, AC PRIMVM

de vera huius Mysterij significatione. TABVLA 35.

Etsi in sacris literis non solum eam ablutionem, quæ cum Sacramento coniun-
cta est, sed etiam omne ablutionis genus, quod aliquandò ad passionem trans-
latum est, significat.

Tamen apud Ecclesie scriptores, non quauis corporis ablutionem declarat,
sed eam, quæ cum Sacramento coniungitur, nec sine præscripta verborum for-
ma ministratur: qua quidem significatione Apostoli ex Christi Domini insti-
tuto frequentissime vsi sunt.

Ex ipsius
vocis si-
gnificati-
one, quam
Græcam
esse nemo
ignorat:
Porro

Alia quoq;
nomina ad
eandem rem
significandā
S. Patres
vsurparūt.
Nam Diony-
sius

Augu-
stinus }
Chryso-
stomus }
Diony-
sius }

appel-
lauit
bapti-
smum

Sacramentum fidei, quod illud suscipien-
tes, vniuersam Christianam religionis fi-
dem profiteantur.

Tum }
Expurgationem, veteris vide-
licet fermenti.
Christi }
Sepulturam,
Plantationem,
Crucem.

Principium sanctissimorum mandato-
rum, quod veluti ianua sit, qua in Chri-
stiane vitæ societatem ingredimur.

B A-
ptismi
natura
& sub-
stantia
expli-
catur

Alij, quia fide corda nostra illuminantur, quam in baptismo profitemur, hoc
Sacramentum illuminationem vocarunt. nam & Apostolus ita inquit ad Heb.
10. Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen
sustinistis passionum, tempus nimirum quo baptizari erant, significans.

Definitione rei. Etsi verò multæ ex sacris scriptoribus afferri possunt, illa tamen aptior &
commodior esse videtur, quam ex verbis Domini apud Ioannem, & Apostoli ad Ephesos,
licet intelligere. Nam cum Saluator dicat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non
potest introire in regnum Dei: Et Apostolus, cum de Ecclesia loqueretur, Mundans eam
lauacro aque in verbo: ita fit, ut rectè & appositè definiatur, Baptismum esse Sacramen-
tum regenerationis per aquam in verbo. Vnde sentiendum est, hoc Sacramentū confici ablu-
tione, cui ex Domini Saluatoris instituto certa & solennia verba necessario adhibentur,
quemadmodum semper sancti Patres docuerunt, quod apertissime illo D. Augustini testi-
monio demonstratur: Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.

Declaratione materiæ & formæ, quæ in sequentibus continentur tabulis.

C 4 DE MA

PARTITIONES CATECHI.
DE MATERIA BAPTISMI.

TABVLA 36.

MATERIA, SIVE ELEMENTUM huius Sacramenti, est omne naturalis aquae genus, siue ea maris sit, siue fluminis, siue paludis, siue putei aut fontis, quae sine ulla adiunctione aqua dici solet. Quantum vero baptismi naturae & virtuti consentaneum fuerit, ut eius propria materia aqua institueretur, ex his potest animaduerti:

Quoniam hoc sacramentum omnibus, sine ulla exceptione, ad consequendam vitam necessarium erit, idcirco aquae materia, quae nunquam non praesto est, atque ab omnibus facile parari potest, maxime idonea est.
Deinde aqua effectum baptismi maxime significat: ut enim aqua sordes abluit, ita etiam baptismi vim atque efficacitiam, quo peccatorum maculae eluuntur, optime demonstrat.
Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic baptismi cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur.

DE BAPTISMI FORMA.

TABVLA 37.

Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Forma haec est:

Apud Graecos haec: Baptizatur seruus Christi in nomine Patris, Et Filij, Et Spiritus S.

Modus est triplex. Nam quod hoc sacramentum initiari debet, vel

In aqua merguntur, Aqua in eos infunditur, Ad spersionem aquae ringuntur.

Ex his autem ritibus quicumque ferretur,

Baptismus verè perfici credendum est. Aqua enim in baptismo adhibetur, ad significandam animae abluitionem quam efficit. Quare baptismum ab Apostolo lauacrum appellatur, ad Ephef. 5.

Duo diuersa sunt tempora:

Alterum, cum Saluator eum instituit, tunc enim à Domino hoc sacramentum institutum esse perspicitur, cum ipse à Ioanne baptizatus, sanctificandi virtutem aquae tribuit. Testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus & Augustinus, eo tempore aquae vim generandi, in spiritualem scilicet vitam, datam esse.

Alterum, cum lex de eo suscipiendo sancita est. Nam inter sacros scriptores conuenit, post Domini resurrectionem, cum Apostolis praecipit, Euntes doceete omnes gentes &c. ex eo tempore omnes homines, qui salutem aeternam consecuturi erant, lege de baptismo teneri coepisse.

QVI

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVI PROPRII SINT MINISTRI BAPTISMI.

TABVLA 38.

HUIUS Sacramenti ministrorum triplex est ordo:

Ac in primo quidem Episcopi & Sacerdotes collocandi sunt, quibus datum est, ut iure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exerceant.
Secundum ministrorum locum obtinent Diaconi, quibus sine Episcopi aut Sacerdotis concessu, non licere hoc Sacramentum administrare, plurima sanctorum Patrum Decreta testantur.
Extremus ordo illorum est, qui cogente necessitate sine solennibus caeremonijs baptizare possunt: nam hoc munus, cum necessitas cogit, permissum est etiam Laicis, Faeminis, Iudaeis, Infidelibus, Haereticis.
Si in Id efficere eis propositum fuerit, Quod ecclesia Catholica in eo administrationis genere efficit.

Mulier, si mares adfuerit.
Non tamè baptizare debet.
Laicus item praesentis clerico.
Tum clericus coram Sacerdote.

HIS MINISTRIS ex vetustissima Ecclesiae consuetudine adhiberi solent Patrimi, qui olim susceptores, sponsores, seu fideiussores communi vocabulo à rerum diuinarum scriptoribus vocabantur. In quibus consideratur haec:

Causa, cur ad baptismum praeter Sacramenti ministros adiungerentur, haec est: Ut enim in lucem editi, nutrice & pedagogo indigent: ita etiam necessè est, ut qui ex baptismi fonte spirituales vitam vivere incipiunt, alicuius fidei & prudentiae committantur, à quo ad omnem pietatis rationem institui possint.

Officium, quod est, ut spirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in ijs quae ad Christianam vitam institutionem pertinent, curent diligenter, ut illi tales se in omni vita praebant, quales eos futuros esse solenni caeromonia sponponderunt. Admonebunt autem eos ex sententia D. Augustini, ut Numerus: Plures enim ne baptizatum de baptismo suscipiant, sed ut vnus tantum siue vir, siue mulier, vel ad summum vnus & vna, Tridentino Concilio statutum est.

Castitatem custodiant, Iustitiam diligant, Charitatem teneant. Et ante omnia, Symbolum & orationem Dominicam eos doceant. Decalogum etiam, & quae sint prima Christiana religionis rudimenta.

Qui Patrimi adfisci debeant vel non: Praeter parentes enim, quibus non licet eam curationem suscipere, haeretici imprimis, Iudaei & infideles, ab hoc munere omnino prohibendi sunt: ut qui in ea cogitatione & cura semper versentur, ut fidei veritatem mendacis obscurent.

DE BA

DE BAPTIZANDORVM QUALITATE ET DIFFERENTIA: & primùm de baptizandis adultis. TABVLA 39.

BAPTIZANDUR ADULTI, PERFECTUM IAM RATIONIS VSUM HABENTES, QUI SCILICET AB INFIDELIBUS ORIVNEUR. Atq; bi quidem

Primùm ad fidem Christianam suscipiendam cohortandi, alliciendi, imitandi sunt.

Admonendi præterea sunt, nè ultra tempus ab Ecclesia præscriptum, baptismi Sacramentum differant. Nam

Quo seriùs ad baptismum veniunt, eo diutius sibi cavendum esse cæterorum sacramentorum vsu & gratia.

Deinde etiam maximo fructu privari, quem ex baptismo percipimus.

Primò, quoniam ab Ecclesia diligenter providendum est, nè quis ad hoc sacramentum ficto animo accedat, voluntas eorum qui baptismum petunt, magis exploratur atque perspicitur.

Differendi sunt, tribus de causis:

Deinde, in fidei doctrina, quam profiteri debent, & Christianæ vitæ institutionibus erudiantur perfectius.

Præterea maior religionis cultus Sacramento tribuitur, si constitutis tæm Paschæ & Pentecostes diebus, solenni cæremonia baptismum suscipiant.

Ad certum tempus

Non differendi, si vitæ periculum instare videatur.

Ac præsertim, si illi ablundi sint, qui iam fidei mysteria plenè per ceperint.

DE BAPTISMO PARVVLORVM.

TABVLA 40.

**ETIAM PV-
EROS INFANTES BAPTIZANDOS ESSE, idq; ab apostolica traditio-
ne Ecclesiam accepisse, communis patrum sententia & auctoritas confirmat. Nam**

Primò credendum est, noluisse Christum Dominum baptismi Sacramentum & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnũ cælorum. Matth. 19. Mar. 10.

Præterea, cum legimus totam aliquã familiam à Paulo baptizatam esse, satis appàret, pueros etiam, qui in illorum numero erant, saluari fonte ablutos esse, 1. Cor. 1.

Deinde circumcisio, quæ figura fuit baptismi, eum morem maxime commendat. Pueros enim octavo die circumcidi solitos, nemo est qui ignoret.

Postremo, cum per Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint: multo magis per Christum Dominum possunt gratiam & iustitiam consequi, ut regenerentur in vitam: quod quidem sine baptismo fieri nullo modo potest.

REGVLA.

Neque enim dubitare licet, quin fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiant, non quia mentis suæ assensione credant: sed quia parentum fide, si parentes fideles fuerint: sin minus, fide (vt D. Augustini verbis loquamur) vniuersæ societatis Sanctorum muniuntur.

BAPTIZANDI SUNT, SIC AFFECTI ESSE DEBENT.

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
BAPTIZANDOS VT AFFECTOS ESSE

oporteat. TABVLA 42.

QVI BAPTIZANDI SUNT, SIC AFFECTI ESSE DEBENT.

Vi velint, propositumq; illis sit, baptismi suscipere. Neq; verò in pueris quoq; infantibus eã voluntate deesse existimandum est, cum Ecclesiæ voluntas, quæ pro illis spondet, obscura esse nõ possit. Vbi notandum est, ameres & furiosos, Præterea fides etiam, ad consequendam Sacramenti gratiam maxime necessaria est, iuxta illud: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Marc. 16.

Deinde, ut quemlibet admissorum scelerum & malè actæ vitæ peniteat, atque ut idem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuat, opus est.

Qui cū aliquando compotos mentis essent, insanitã deinde inciderunt, nisi vitæ periculũ immineat, & antequam furere inciperent, voluntatis baptismi suscipiendi significatione dederunt, baptizandos non esse.

Quod si in mentis potestate nunquã fuerunt, eos in fide Ecclesiæ non secus, ac pueros, baptizandos esse, Ecclesiæ auctoritas & consuetudo satis declarat.

DE EXIMIIS BAPTISMI FRVCTIBVS.

TABVLA 42.

Effectus Baptismi sunt saluberrimi, ijdemque complures.

PRIMVS.

Ac primùm baptismi proprius effectus, est peccatorum omnium, siue originis vitio, siue nostra culpa contracta sint, remissio, cuius rei causa à Domino & Salvatore nostro institutum esse, clarissimis verbis Apostolorum princeps, vt alia testimonia omittamus, explicauit, cum inquit: Penitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum, Act. 2. Nam & si in baptizatis concupiscentia, vel fomes remaneat: illa tamen verè peccati rationem non habet, sed manet tantum infirmitas: reatus autem concupiscentiæ in baptismate soluitur.

SECVNDVS.

Iam verò, in baptismo non solum peccata remittuntur, sed peccatorum etiam & scelerum poenæ omnes à Deo benignè condonantur. Excepto tamen eo poenarũ genere, quæ ciuilibus iudicijs ob graue aliquod scelus per soluendã sunt, à quibus per baptismum nemo liberatur.

TERTIVS. TABVLA 43.

Efficit præterea baptismus post huius vitæ curriculum, poenarum omnium, quæ originale peccatum consequuntur, liberationem: Siquidem merito mortis Domini factũ est, vt hæc consequi possemus. Quod si quaeratur aliquis, cur statim post baptismum, & in hac vitæ ad eum non restituamur gradum, in quo Adam fuerat collocatus? id quidem duabus potissimum de causis factũ esse respondebitur: quarum

Prima est, quod nobis, qui per baptismum Christi corpori coniuncti, atque eius membra effecti sumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quàm ipsi capiti nostro tributum esset.

Alterã verò illa est, vt scilicet tanquã segetem & materiam virtutis haberemus, ex qua deinde vberiore gloria fructum, atque ampliora præmia consequeremur.

Huc accedit, quod si per baptismum, præter dona caelestia quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito posset, quin multi, præsentis potius vitæ commodis, quàm futuræ speratam gloriam consecrantes, ad baptismum venirent.

QVARTVS.

Neque solum à malis, quæ verè maxima dicenda sunt, huius sacramenti virtute liberamur, verum etiam eximijs bonis & numeribus augemur. Animus enim noster diuina gratia repletur, qua iusti & filij Dei effecti, eterne quoque salutis heredes institumur. Est autem gratia, non solum per quam peccatorum sit remissio, sed diuina qualitas in anima inhaerens, ac veluti splendor quidam & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasq; animas pulchriores & splendidiores reddit: Huic autem additur nobilissimus omnium virtutũ comitatus, q̄ in animã cum gratia diuinitus infunditur.

QVIN-

QVINTVS.

Ad hæc per baptismum etiam Christo capiti tanquam membra copulamur & cōnectimur, ex cuius plenitudine in omnes, qui iustificantur, diuina virtus & gratia diffunditur.

SEXTVS.

Tum etiam per baptismum consignamur caractere, qui ex animo deleri nunquam potest: ex cuius vi & natura ab Ecclesia definitum est, baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse. Prus enim Dominus, vna fides, vnum baptismus. Neque verò quisquam putet, eum ab Ecclesia iterari, cum, adhibita huiusmodi verborum formula, aliquem abluat, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit: Si baptizatus es, te iterum non baptizo: Si verò nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ita enim non impie iterari, sed sancte cum adiunctione baptismum administrari dicendum est. At tamen ea baptismi forma in illis tantum permittitur, de quibus, te diligenter perquisita, dubium relinquatur, an baptismum ritè susceperint.

SEPTIMVS.

Præterea verò, quæ ex baptismum consequimur, illud veluti extremum est, quò reliqua omnia videntur referri, quòd scilicet celi aditum, propter peccatum prius interclusum, vnicuique nostrum patefacit.

Hæc autem, quæ in nobis baptismi virtute efficiuntur, ex ijs planè intelligi possunt, quæ in Saluatoris baptismum contigerunt. Vt enim in illo celi aperti sunt, & Spiritus sanctus columbe specie in Christum Dominum descendens apparuit, ita eis qui baptizantur, diuinum numinis charismata impartuntur, & celorum ianua referatur: non quidem, vt simul atque baptizati sint, sed vt magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam, cum omnium miseriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequantur.

FPILOGVS.

Atque hi quidem sunt baptismi fructus, quos, si quidem sacramenti vim spectemus, æquè ad omnes pertinere dubitari non potest: sin autem, quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus, plus minusve celestis gratiæ & fructus ad vnum aliquem, quàm ad alium, peruenire, omninò fateri oportet.

DE SOLENNIBVS SACRI BAPTISMATIS CAEREMONIIS, & PRIMVM DE IJS, QUÆ ANTE BAPTISMUM ADHIBERI SOLENT.

TABVLA 44.

OMNES
eæ ceremonie & pre-
cationes ad
tria capita
redigendæ
sunt. Ac pri-
mum quidè
illari genus
est, quæ an-
tequam ac-
cedatur ad
baptismi fon-
tem, seruan-
tur. Igitur

In primis aqua paranda est qua ad baptismum ritè oportet. Consecratur enim baptismi fons addito mysticæ vñctionis oleo: neque id omni tempore, sed certis quibusdà diebus.

Afferuntur, vel etiam adducuntur, qui baptismum initiandi sunt, ad ecclesie fores, quòd indigni sint, qui domum Dei, antequàm Christo se addixerint, ingrediantur.

Tum verò sacerdos ab eis exquirat, quidnam ab Ecclesia petant.

Quo cognito, primum eos Christianæ fidei doctrinam, quam in baptismum profiteri debent, instituit: id autem catechismo efficitur.

Si quis instituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipse per se responderet: si autem infans sit, pro illo sponsor ritè responderet, solemnemque sponsonem facit.

Sequitur exorcismus, qui ad expellendum diabolum, eiusque vires frangendas & debilitandas, sacris & religiosi verbis ac precationibus conficitur.

Salin illius os, qui ad baptismum adducendus est, inferitur, quo significatur, eum fidei doctrinam & gratiæ dono consecuturum esse, vt à peccatorum putredine liberetur, saporisque bonorum operum percipiat, & diuinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Obsignantur præterea signo crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant, baptismi mysterio sensus baptizati aperiri ac roborari, vt Deum excipere, præceptaque eius intelligere ac seruare possit.

Postea verò illi nares & aures salua linuntur, statimque ad baptismi fontem mittitur: quò intelligamus, sacræ ablutionis eam vim esse, vt menti ad celestem veritatem perspicendam lumen afferat.

DE CAE-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE CAEREMONIIS, QUAE IN IPSO SER-

uantur Baptifino.

TABVLA 45.

ALTERVM GENVS EA-
rum est caeremoniarum, quæ, cum ad
ipsum fontem ventum est, adhiben-
tur: ex quibus Christianæ religionis
summam licet cognoscere.

Sacerdos enim ter conceptis verbis eum, qui baptizandus est, interrogat: Abrenuncias satanae, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius? at ille, aut eius nomine Patrimus, ad singulas interrogationes respondet, Abrenuncio.

Deinde ad ipsum baptismi fontem consistens, interrogatur à Sacerdote, hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille respondet, Credo. Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suam solemnè religione proficitur.

Sed cum iam baptismum administrare oportet, querit Sacerdos ab eo, qui baptizandus est, num baptizari velit: quo quidem per se, vel eius nomine, si infans sit, Patrino annuente, statim in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, salutari aqua eum abluit. Qua in re illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus videntur, abluendum: simulque ab eo, qui baptizat, non ante aut post ablutionem verba Sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa pergitur, pronuncianda esse.

DE IIS CAEREMONIIS, QUIBVS ECCLESIA

Catholica peracto, vtitur baptifmate.

TABVLA 46.

TERTIVM VERO CAEREMONIAM GENVS EST EARVM, QUAE, PERACTO IAM BAPTISMO, ADDI SOLENT: Postquam enim Baptifmus absolutus est,

Primum Sacerdos summum baptizati verticem Chrismate pergit, vt intelligat se ab eo die Christo capiti tanquam membrum coniunctum esse, atque eius corpori insertum, & ea re Christianum à Christo, Christum verò à Chrismate appellari.

Induit postea baptizati veste alba, Quo Symbolo significari sancti patres docent tum

Resurrectionis gloriam, ad quæ per baptismum nascimur: Nitorem & pulchritudinem, quæ dilutis peccatorum maculis, anima in baptismum ornatur. Innocentiam atque integritatem, quæ in omni vita baptismus seruare debet.

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui ostendit, fidem charitate inflammatam, quam in baptismum accepit, bonorum operum studio alendam atque augendam esse.

Ad extremum verò, nomen baptizato imponitur, quò quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem & religionem, in sanctorum numerum relatus est.

D DE CON-

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO, AC PRIMVM DE MYSTERII HVIVS NATVRA.

TABVLA 47.

Dicitur Non ab eo, ut quidam non minus imperite, quam impiè, finxerunt, quod olim qui infantes baptizati erant, cum iam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam quam in baptismo susceperant, confirmarent, ita ut Confirmatio nihil à catechesi differre videatur, cuius consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest.

Sed ab eo nomen rei impositum est, quod huius sacramenti virtute, Deus in nobis id confirmat, quod baptismo operari cepit, nosq; ad Christiane soliditatis perfectionem adducit: nec verò confirmat solum, sed auget etiam.

Qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemnibus verbis &c. nisi aliud sacramenti efficientiam impediatur, nouæ virtutis robore firmior, atq; adeo perfectus Christi miles esse incipit.

Idcirco vocatur, quoniam In confirmatione verà et propria sacramenti ratione Catholica ecclesia semp agnouit, quod coplures sanctissimi declarant viri, in quibus sunt

Melchiodorus,	} Rom.	} Ex	} Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Ephe. 4.
Clemens,			
Urbanus,	} sancti	} Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum S. q. dat est nobis. Rom. 5.	
Fabianus,			} patres
Eusebius,	} Augustinus,	} In baptismo homo ad militiam recipitur.	
Dionys. Areo.			} Euseb. Cesar.
Euseb. Cesar.	} Ambrosius,	} In fonte baptismatis Spiritus sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam:	
Ambrosius,			} Augustinus,
Augustinus,	} In baptismo regeneramur ad vitam,	} Post baptismum ad pugnam confirmamur.	
			} Regeneratio per se saluat in pace baptismum recipientes:
	} Confirmatio armat atque instruit ad agones.	} Post baptismum roboramur,	
			} In summa,
	} Tantum Baptismus, qui regenerandi vim habet: inter se differunt, & perfecti animi robur assumunt.	} Et confirmatio, cuius virtute fideles augetur.	

Differt à baptismo. Constat enim varietate gratie quam singula sacramenta tribuunt, & rei sensibus subiectæ, q; ipsam gratiâ significat, efficere, ut varia quoque & diuersa sacramenta sint: Vtriusq; discrimen Melchiodorus pontifex ita describit:

Originem Primum sic allocutus est Apostolos suos, Sedete in cimitate, quoaduque induxit ab duamini virtute ex alto.

ipso Christo: Qui Deinde, Spiritum sanctum in die Pentecostes in corda effudit discipulorum. Quam admirabilem effusionem describit S. Lucas 2. Actor. capite.

Instituta est, Non auidem ad salutis necessitatem, ut sine ea saluus quis esse non possit: sed ut eius virtute optime instructi & parati inueniremur, cum nobis pro Christi fide pugnandum esset.

Anemine tamen prætermitti debet, sed potius maximè cauendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis diuina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur.

TABVLA 48.

PARTES huius Sacramenti sunt

Materia, que Chrisma appellatur: Quo nomine

Forma, que absoluitur his

Verbis: Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. In quibus verbis hæc tria obseruanda sunt:

A Græcis accepto, & profani scriptores quodlibet unguenti genus significanti:

Oleo, quod cum pingue sit, & natura sua dimanet ac diffuat, gratiæ plenitudinè exprimit, que per spiritum sanctum à Christo capite in alios redundat atq; effunditur. Inxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis. Psal. 44. ac de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ioan. 1.

Et Balsamo, cuius odoratus cum sit iucundissimus, quid aliud significat, quam fideles, cum Sacramento confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suauitatem effundere, ut illud Apostoli queat dicere: Christi bonus odor sumus Deo. 2. Cor. 2.

Diuina potestas, que ut principalis causa Sacramento operatur, in verb. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Robur animi & spiritus, quod per sacræ unctionem fidelibus ad salutem tribuitur. In verb. Confirmo te Chrismate salutis.

Signum, quo notatur is, qui in certamen Christianæ militiæ descensusus est. In verb. Signo te signo crucis.

In Confirmatoriu

Aetate illud obseruandum est, omnibus quidem post baptismum confirmationem posse administrari, sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum haberint. Quare si duodecimus annus non expectandus videatur, usque ad septimum certe hoc Sacramentum differre, maximè conuenit, quod pueri, qui adhuc usu rationis carent, apti non sint ad eam pugnam, que pro fide Christi suscipienda est.

Ex his verò efficitur, ut qui adulta iam ætate confirmandi sunt, si quidem huius Sacramenti gratiam & dona consequi cupiant, eos

Non solum fidem & pietatem afferre, Vnde laudabilis olim fuit ecclesiæ consuetudo, ut non nisi ieiuni hoc Sacramentum susciperent.

Sed grauiora etiã peccata, que admisserint, ex animo dolere oporteat.

Huius Sacramenti minister

Solus est Episcopus, quem eius conficiendi ordinariam potestatem habere ostendunt

Sacræ literæ. Acto. 8.

Testimonia clarissima sanctorum Patrum atq; Pontificum,

Petrinus etiam, ut in baptismo fieri demonstratum est, in hoc Sacramento adhiberi solet.

Urbanus, Eusebius, Damascus, Innocentius, Leonis, Augustini.

PARTITIONES CATECHI-
DE CONFIRMATIONIS EFFECTIBVS.

TABVLA 49.

Primum, Confirmatio hoc cum cæteris Sacramentis commune habet, ut nisi im-
pedimentum aliquod inferatur, nouam gratiam tribuat: ex quo sequitur, ut pec-
cata etiam condonet ac remittat: Quoniam gratiam simul cum peccato ne frige-
re quidem nobis licet.

CONFIRMA-
tionis effectus præ-
cipui numerantur
tres:

Sed præter hæc, quæ cum alijs communia censenda sunt, primum quidem
illud propriè confirmationi tribuitur, quòd baptismi gratiam perficit. Qui enim
per baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modò geniti, teneritatem
adhuc & mollitiem quandam habent: ac deinde Chrismatis Sacramento aduer-
sus omnes carnis, mundi & diaboli imperus robustiores fiunt: & eorum animus
in fide omnino confirmatur, ad confitendum & glorificandum nomen Domini
nostri Iesu Christi: ex quo etiam nomen ipsum inuentum esse, nemo dubitabit.

Habet præterea Confirmatio eam vim, ut characterem imprimat: quo fit, ut
nulla vnquam ratione iterari possit: quòd etiam in baptismo supra obseruatum
est, ac de Sacramento Ordinis quoque suo loco planius exponetur.

DE SACRAMENTI HVIVS RITIBVS ET

cæremonijs. TABVLA 50.

RESTAT nunc,
ut aliqua etiam
de ritibus & cæ-
remonijs, quibus in
hoc sacramento
administrado Ca-
tholica Ecclesia
vritur, breuiter
pstringatur. Qui
igitur confirma-
tur, sacro Chri-
smate

In fronte vnguntur. Nam hoc sacramento Spiritus sanctus in animos fidelitè sese
infundit, in eisque robur & fortitudinem auget, ut in spirituali certamine viri-
liter pugnare, & nequissimis hostibus resistere queant.

Sed illud quoque solenni religione in Ecclesia Dei seruatum est, ut in Pente-
coste præcipuè hoc sacramentum administraretur, quòd hoc maxime die Aposto-
li, Spiritus sancti virtute roborati & confirmati sunt: cuius diuini facti recorda-
tione fideles admonerentur, quæ quantaque mysteria in sacra vñctione cogitanda
essent.

Deinde verò, qui vñctus & confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortè
athletam paratum esse oportere, ad omnia aduersa inuictò animo pro Christi no-
mine ferenda, manu leuiter in maxilla ab Episcopo caditur.

Postremò autem Pax ei datur, ut intelligat se gratiæ celestis plenitudinè &
pacem, quæ excuperat omnem sensum, consecutum esse.

DE EVCHARISTIAE

SACRAMENTO, ET PRIMVM CVR

sit instituta Eucharistia. TABVLA 51.

EVCHA-
ristia duabus
de causis à
Christo insti-
tuta est:
Alter a est, ut celeste anima nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri &
conseruare possemus.
Alter a, ut Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiaren-
tur. Etenim hoc sacramentum non solum thesaurus est celestium diuitiarum, quo si
benè vtamur, Dei gratiam nobis conciliamus & amorem: sed in eo præcipua quæ-
dam ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficijs aliquam gratiam re-
ferre possimus.

DE VA-

DE VARIIS HVIVS SACRAMENTI NOMINIBVS,

& alijs quibusdam. TABVLA 52.

Eucharistia, quod
verbu Latine red-
dere possumus, vel
Bonam
gratiã,
tum quã
Vitam æternam, de qua ad Rom. 6. scriptum
est, Gratiã Dei vita æterna, præsignificat.
Christum Dominum, qui vera gratia atq;
omnium charismatum fons est, in se continet.
Gratiarum actionem, siquidem cum hanc hostiam immo-
lamus, immensas quotidie gratias pro vniuersis in nos
beneficijs Deo agimus.

Varia ha-
bet nomi-
na: inter-
dum enim
appella-
tur

Sacrificium: de quo mysterio paulò post latius dicendum erit.
Communio: quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, vbi ait:
Calix benedictionis cui benedicimus, nomen communicatio sanguinis Christi
est? & panis què frangimus, nomen participatio corporis Domini est. 1. Cor. 10.
Sacramentum pacis & charitatis: quo nihil nos studiosius seruare, quàm
pacem & charitatem profitemur.

Viaticu, tum quia
Spiritalis cibus est, quo in huius vitæ peregrinatione
sustentamur:
Viam nobis ad æternam gloriam & felicitatem munit.
Cena, quòd in illo nouissime cæne salutari mysterio à Christo Domino sit in-
stituta.

HOC
ipsum
Eucha-
ristiæ
Sacr-
amentu

Inter septem
verò Sacra-
menta nume-
randum esse,
conuincitur
Infinitis penè sacrorum scriptorum testimonijs.
Ex ipsa
ratione
& natu-
ra sacra-
menti.
In eo signa sunt externa & sensib' subiecta.
Habet deinde gratiæ significationem &
efficientiam.
Præterea de Christi institutione, neque
euangelistæ, neque Apostolus dubitandi lo-
cum relinquunt, Matth. 26. Mar. 14. Luc.
22. 1. Cor. 11.

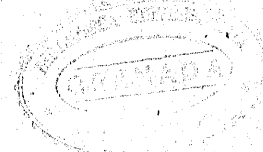
Quæ oia cum in
vñu cõueniant ad
Sacramenti verita-
tem confirmandã,
nullis alijs argu-
mentis opus esse
prospicitur.

Constat duobus,
Et inui-
sibili
Visibili scilicet elementorum specie,
{ Carne & } Iphus Domini nostri Iesu Christi.
{ Sanguine } Augustinus.

Differt à
reliquis
Sacramen-
tis:
Cetera Sacramenta materiæ vsu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari
ea contingit: At verò ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ con-
secratio: verumque enim Sacramentum esse non desinit, quamuis in pyxide asser-
uetur.
Deinde in conficiendis alijs Sacramentis, nulla sit materiæ atque elementi in
aliam naturam mutatio: In Eucharistia verò, quòd panis & vinum ante con-
secrationem erat, confecta consecratione, verè est corporis & sanguinis Do-
mini substantia.
Denique Eucharistia fonti, cetera riuulis comparantur.

Tria no-
bis indi-
cat.
Primum est, Christi Domini Passio, quæ iam præterijt.
Alterum est, diuina & celestis gratia, quæ præsens ad animam alendam &
conseruandam hoc Sacramento tribuitur.
Tertium est, quòd futurum prænunciat, æternæ iocunditatis & gloriæ fructus,
quem in celesti Patria ex Dei promissione capiemus.

D 3 QVÆ

QVAE SACRAMENTI HVIVS SIT MATERIA.

TABVLA 53.

Ex tritico confectus: communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligi satis constat. Sicut in veteri praeceptum fuerat testamento, ut panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerentur.

Altera, Panis

Azymus. Christus enim ipse prima azymorum die, quo nihil fermentati domi habere iudeis licebat, hoc Sacramentum confecit atque instituit.

Noquo tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa panis desit, sacramentum confici non possit: utrunque enim panis genus, veram et propriam panis rationem et nomen habet: quanquam nemini licet priuata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiae suae ritum immutare: atque eo minus id facere Latinis sacerdotibus permittitur, quibus praeter pontifices maximi praeceperunt, ut ex azymo tantum Sacramentum conficerent.

Quam multa autem materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non est: cum illorum etiam certus numerus designari nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

EST itaque duplex Sacramenti huius Materia:

Altera, vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquae permixtum sit. Nam

Dominum Salvatorem vino in huius Sacramenti institutione usum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum. Matth. 26. Marc. 14.

Aqua Dei Ecclesia vino semper admiscuit:

Deinde, quod sanguinis et aquae, quae ex huius latere exierunt, hac permissione memoria renouatur. Tum vero atque, ut in Apocalypsi legimus, populi designat: quare aqua vino admiscuita, fidelis populi cum Christo capite coniunctionem significat.

Primum, quod id a Christo Domino factum esse, Conciliorum auctoritate, et S. Cypriani testimonio comprobatur.

De hac autem mixtura tres consideranda sunt relickae. Denique pluribus Decretis sancitum est, ne quid aliud praeter panem et vinum, offerre liceat.

Quamvis aquae admiscenda ita graues rationes sint, ut eam sine mortali peccato praetermittere non liceat: ea tamen si desit, sacramentum constare potest.

Modicam aquam infundendam esse. Nam Ecclesiasticorum scriptorum sententia et iudicio, aqua illa in vinum conuertitur.

QVID HAEC DVO PANIS ET VINI SYMBOLA

significent. TABVLA 54.

HAEC duo Sym-bola

Primum Christum nobis significant, ut vera est hominum vita, ipse enim Dominus ait, Caro mea verè est cibus, et sanguis meus verè est potus. Ioan. 6.

Non nihil etiam haec ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis et sanguinis Domini veritatem.

Afferit etiam aliquid adiumenti haec admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum quod fit in anima. Et enim si nulla extrinsecus panis et vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem et sanguinem Christi verè transit: ita etiam tamesi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renouamur, dum veram vitam Eucharistiae Sacramento accipimus.

Accedit ad haec, quod cum vinum Ecclesiae corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet ea coniunctio, quam panis vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, et vinum ex multitudine racemorum excipitur: atque ita nos cum multi simus, huius diuini mysterij vinculo artissime colligari, et tanquam unum corpus effici declarant.

Q V A

QVAM APTE SACROSANCTA MYSTERIA

sub panis & vini specie administrantur. TABVLA 55.

SVMMA Dei prouidentia hic suspicienda venit. Nam

Primum sapientissimè factum est, ut sanctissimum corpus et sanguis sub earum rerum specie panis, inquam, et vini, nobis administraretur, quorum quotidiano et communi alimento maxime delectamur.

Adiuncta etiam sunt duae illae utilitates, quarum

Prima est, quod ab infidelium calumnia liberati sumus: quas facile effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comedere videremur.

Altera est, quod dum corpus et sanguinem Domini ita sumimus, ut tamen, quod verè sit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendam, plurimum valet.

FORMA CONFICIENDAE EVCHARISTIAE

quae fit. TABVLA 56.

FORMA consecrationis

Panis, est haec: Hoc est corpus meum. Vini, haec est: Hic est calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, et pro multis effunderetur in remissionem peccatorum. Mat. 26. Marc. 14. Lu. 22.

Ut autem separatim duae fiant consecrationes, optimo iure institutum est:

Primò enim ut passio Domini, in qua sanguis à corpore diuisus est, magis referatur: cuius rei causa in consecratione sanguinem effusum esse meminimus.

Deinde maxime consentaneum fuit, ut quoniam sacramento ad alendam animam, videntur nobis erant, tanquam cibus et potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

VSVS HVIVS SACRAMENTI consistit in

Preparatione, Sumptione, Communicandi tempore et ritu.

Quarum explicatio tribus proximè sequentibus continetur tabulis.

DE PRAEPARATIONE AD SACRAM

Synaxin. TABVLA 57.

PRAEPARATIO alia est

Primum, ut fideles discernant mensam à mensa, hanc sacram ab alijs prophanis, caelestem hunc panem à communi.

Alterum, ut vnusquisque à seipso quaerat, num pacem cum alijs habeat, num proximos verè atque ex animo diligat.

Deinde conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, ne fortè exiti-ali aliquo peccato contaminati simus, cuius poenitere necesse sit, ut prius contritionis et confessionis medicamento illud eluatur.

Praeterea taciti cum animis nostris cogitemus, quam indigni simus, quibus diuinum hoc beneficium à Domino tribuatur.

Essequamur etiam à nobis ipsis, an illud Petri vsurpare nobis liceat: Domine, tu scis, quia amo te. Ioan. 21.

leium ad sacram mensam accedere debemus.

Postulat etiam tanti Sacramenti dignitas, ut qui matrimonio iuncti sunt, aliquot dies à concubitu vxorum abstineant.

D 4 DE SA.

PARTITIONES CATECH-
DE SALVTARI SACRAE EVCHARISTIAE
sumptione. TABVLA 58.

TRES EV-
charistiae sumē-
da distinguitur
rationes. Alij
enim

Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores, qui sacra mysteria impuro ore & corde accipere non verentur, quos Apostolus ait indignè manducare & bibere corpus Domini.
Spiritu tantummodo Eucharistiam sumere dicuntur: ij sunt, qui desiderio & voto propositum caelestem illum panem comedunt, fide vna incensi, quae per dilectionem operatur.
Sacramento & spiritu sacram Eucharistiam percipiunt: qui cum ex Apostoli doctrina prius se probauerint, ac veste nuptiali ornati ad diuinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt vberimos fructus.

DE COMMVNICANDI TEMPORE
& ritu. TABVLA 59.

ADMONEN-
di sunt fideles, } Omnibus quidem eam legem propositam esse, ut sacram Eucharistiam accipiant.
} Excipi ea. } Qui nondum rationis usum propter aetatis imbecillitatem habent, ut
} men eos } infantes.
} Amenibus praeterea, qui tunc à pietatis sensu alieni sunt, Sa-
} cramenta dare minimè oportet.

VTRVM autem singulis mensibus, vel hebdoma-
dis, vel dieb. id magis expediat, certa omnibus regula
praescribi non potest, sed certissima est illa B. Au-
gustini: Sic viue, ut quotidie possis sumere. Olim in
Iancitum est, ut fieret haec sumptio ab omnibus quotannis
Ter: } Natali }
} Domini, }
} Resur- }
} rectione, }
} Pentecoste. }
} Vi in }
} Con- }
} cilio }
Semel ad minus in }
Pascha. }
Lateranensi sub
Innocentio 3.

Quod ad communicandi ritum pertinet, Ecclesiae lege interdictum est, ne quis sine ipsius Ecclesiae auctoritate, praeter sacerdotes corpus Domini in sacrificio conficientes, sub vtraque specie sacram Eucharistiam sumat. Quae consuetudo ab Ecclesia multis ob causas approbata est, potissimum ad conuellendam eorum haeresin, qui negabant sub vtraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum ex angue sub panis, Sanguinem autem sub vini specie contineri assererant.

DE EF.

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
DE EFFECTIBVS ET PRAECIPVIS HVIVS
Sacramenti fructibus. TABVLA 60.

1. Fons est omnium gratiarum, cum fontem ipsum caelestem charismatum & donorum Christum Dominum in se contineat.
2. Quos usus corpori panis & vinum adfert, eos omnes animae salutis & iucunditati, ac meliori quidem ac perfectiori ratione, Eucharistia sacramentum praebet.
3. Gratia in animam influit, cum eum pure & sanctè accipit, qui de seipso dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Qui enim pietatis & religionis studio affecti hoc Sacramentum sumunt, Christi corpori tanquam vna membra inseruntur, siquidem scriptum est: Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Nec tamen hoc ita intelligendum est, perinde ac necesse non sit, ut qui re ipsa hoc sacramentum vtiliter percepturus est, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimētum nihil prodest, ita etiam animae, quae spiritu non viuūt, sacra mysteria non prodesse. Non enim reuocandae ad vitā animae, sed in vita conseruandae causa instituta sunt.
4. Vti corpus cibo naturali non conseruatur modo, sed etiam augetur, gustusq; nouam quotidie ex eo voluptatem & suauitatem percipit: ita etiam sacra Eucharistiae cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficiatq; ut spiritus diuinarum rerum delectatione magis commoueatur.
5. Remittuntur Eucharistia & condonantur leuiora peccata, quae venialia dici solent.
6. Eucharistia nos à criminibus puros & integros, atque à tentationum impetu incolumes seruat: carnis libidinem cohibet ac reprimi, & concupiscentiae ardorem restim-
guit.
7. Sacra Eucharistia summa vis est ad aeternam gloriam comparandam: & eius gratia fideles, dum hanc vitam degunt, summa conscientiae pace & tranquillitate perfruuntur: eiusq; virtute recreati, non secus atque Elias, qui subcineritij panis fortitudine ambulauit usque ad montem Dei Oreb, cum ex vita emigrandi tempus aduenit, ad aeternam gloriam & beatitudinem ascendunt.

Admira-
biles hui-
us Sacra-
mentū sunt
fructus.
Nam

QVAE PRAETEREA IN HOC SACRAMEN-
to myteria sint consideranda. TABVLA 61.

PRIMUM est, verum Christi Domini corpus, illud idem, quod natum ex virgine, in caelis sedet ad dexteram patris, hoc sacramento contineri.
ALTERUM est, nullam in eo elementorum substantiam remanere, quantum nihil magis à sensibus alienum & remotum videri possit.
TERTIUM est, quod ex vtroque facile colligitur, etsi verba consecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quae aut oculis cernuntur, aut alijs sensibus percipiuntur, sine vlla re subiecta esse, mira quadam atque inexplicabili ratione.

DE VE-

PARTITIONES CATECHIL
DE VERITATE CORPORIS ET SANGV
nis Christi in Eucharistia. TABULA 62.

Distinctio eorum, que in hoc sacramento non eadem oia ratione aut virtute continentur: Quaedam enim sunt, que ex vi & efficientia consecrationis in sacramento esse dicimus. Nam cum verba illa efficiant, quidquid significant: id esse in sacramento ex vi sacramenti, diuinarum rerum scriptores appellauerunt, quod verborum forma exprimitur: ita si contingeret, vt aliquid ab alijs rebus omnino seunctum esset, id solum, quod forma significaret, in sacramento esse, cetera non item esse docuerunt. Quaedam vero in sacramento continentur, quod illis rebus coniuncta sint, que forma exprimitur. Sic quia corpori, quod consecratione efficitur sanguis, anima, & diuinitas coniungitur, hęc quoque in sacramento erunt omnia: non quidem ex consecrationis virtute, sed ex concomitantia, hoc est, vt ea que corpori coniuncta sunt.

Ipsis verbis Christi, dicentis, Hoc est corpus meum: Et, Hic est sanguis meus, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Pauli, 1. Cor. 10. & 11.

Probatio huius doctrine, de veritate corporis & sanguinis Christi: Quam Catholicam esse, demonstratur ex

Communi sententia patrum, precipue vero Ambrosij, Chrysostomi, Augustini, Cyrilli, &c. Auctoritate Conciliorum, speciatim Vercellensis, Turonensis, Romanorum duorum, Lateranensis sub Innocentio 3. Constantiensis, Florentini, Tridentini, &c. Aduersus Berengarium.

Auctoritate symboli Apostolici. Cum enim Dei summa omnium rerum potestatem fideles credunt, & consentiunt, credant etiam necesse esse, potestatem ei non defuisse maximi huius operis efficiendi, quod in Eucharistia Sacramento admiramur & colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario sequitur, vt simul credant eam esse, quam explicauimus, huius sacramenti veritatem.

Concomitantia, ex qua ostenditur Totum Christum & quoadmodum tam in panis, quam in vini specie contineri, vt quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam sanguis & totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum sanguis, sed corpus & totus Christus vere inest. Neque vero solum in vtraque specie, sed in quavis vtriusque specie partícula, totum Christum contineri. Sic enim Augustinus scriptum reliquit: Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.

Ptilitates & fructus, quos capiunt fideles ex huius sacramenti contemplatione. Primum enim intelligunt, quanta sit Euangelica legis perfectio, cui datum est id re ipsa habere, quod signis tantum & figuris Moisaica legis tempore adumbratum fuerat. Præterea fideles hoc Sacramento Christi Saluatoris nostri perfectissimam charitatem experiuntur, qua naturam, quam a nobis sumpserat, a nobis nunquam subtrahere, sed quantum fieri posset, esse versariq; nobiscum voluit.

DE TRANSSUBSTANTIATIONE, SIVE CONVERSIONE panis & vini in verum corpus & verum sanguinem Christi. TABULA 63.

Christi Primum, quod in eius sacramenti institutione ipse dixit: Hoc est corpus meum. Vocis enim Hoc, ea vis est, vt omnem rei presentis substantiam demonstret. Quod si panis substantia remaneret, nullo modo vere dici videretur: Hoc est corpus meum.

Deinde Christus Dominus apud Ioan. 6. Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita: Panem videlicet carnem suam vocans. Conciliorum Lateranensis, magni, Florentini, Tridentini. Qui vna nimirum consensu Ambrosij, Hilarij, Augustini, Damasceni, &c. Ante consecrationem, panem esse & vinum, quod natura formauit. Post consecrationem vero, carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Non igitur ipsum corpus assumptum, de celo descendit. Sed & ipse panis & vinum in corpus & sanguinem Christi transmutatur. Damasceni.

Probatur

CVM IN Sacramento Eucharistia tota vnus rei substantia in tota alteri rei substantiam transfæat, recte & sapienter à maioribus nostris ista conuersio appellata est Transsubstantiatio. Quæ & ipsa

Ratione: Etenim si est verum Christi corpus sub panis & vini specie post consecrationem: omnino necesse est, cum ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conuersione factum esse. At vero fieri non posse constat, vt corpus Christi in Sacramento sit, quod ex vno in alium locum venerit: ita enim fieret, vt à cæli sedibus abesset: quoniam nihil mouetur, nisi locum deserat, à quo mouetur. Creari autem corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest. Relinquitur ergo, vt in Sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum conuertatur. quare nulla panis substantia remaneat necesse est.

Declaratur

Modo ipsius conuersionis: que ita fit, vt tota panis substantia diuina virtute in totam corporis Christi substantiam, sine ulla Domini nostri mutatione, conuertatur. Neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augetur, sed in sua substantia totus permanet.

Prima est, quo pacto ea mutatio fieri possit, curiosius non inquirendum, sed potius fide quid hoc sit, cognoscendum. Quia in re fideles animos suos illa voce præmunitur debent, Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Altera est, Christum Dominum in hoc Sacramento, vt in loco, non esse, etenim locus res ipsas consequitur, vt magnitudine aliqua prædicte sunt: Christum vero Dominum ea ratione in sacramento esse non dicimus, vt magnus aut parvus est, quod ad quantitatem pertinet, sed vt substantia est. Substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem aut quantitatem conuertitur. Nemo vero dubitat, substantiam æquè in parua atque in magno spatio contineri.

Tertium restat, quod in hoc Sacramento maximum atq; admirabile videatur: quod quidem, iam duobus alijs explicatis, facile probari potest, Panis videlicet & vini species in hoc Sacramento sine aliqua re subiecta constare. Nam cum antea demonstratum sit, corpus Domini & sanguinem vere in Sacramento esse, ita vt nulla amplius subfit panis & vini substantia, quoniam ea accidentia Christi corpori & sanguini inherere non possunt: relinquitur, vt supra omnem naturæ ordinem ipsa se, nulla alia re nisa, sustentent, Hęc perpetua & constans fuit Catholice Ecclesie doctrina.

PARTITIONES CATECHIL
DE EVCHARISTIA VT EST SACRIFICIUM.
TABULA 64.

Exprimitur vaticinio Malachia, his verbis: Ab ortu solis usq; ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offerretur nomine meo oblatio munda &c.

Præfiguratur in Melchisedech sacrificio. ipse enim Saluator sacerdotis secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum in extrema cœna sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit.

Institutum est à Christo in extrema illa nocte, cum hæc ipsa sacra mysteria Apollolis commendans: Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Eos enim, quemadmodum à sancta synodo definitum est, tunc sacerdotes instituit: præcepitq; ut ipsi, & qui eis in sacerdotali munere successuri essent, corpus eius immolarent & offerrent.

Habet præter Sacramenti vim, etiam sacrificij ratione: Quod

Pri. Sacramentum consecratione perficitur. Omnis verò sacrificij vis in eo est, ut offeratur.

Differt à sacramento: Secundo, Vi Sacramentum est, ijs qui diuinam hostiam sumunt, meriti causam affert, & omnes illius utilitates, quæ supra commemoratæ sunt. Vi autem sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet.

Fit vni Deo: nam etsi ecclesia interdum Missas in memoriam & honorem sanctorum celebrare consuevit, non tamen illis sacrificium, sed vni Deo, qui sanctos immortalis gloria coronauit, offerri docuit.

Offertur quotidie in Missa diuina. Neq; enim cruenta & incruenta hostia duæ sunt hostiæ: sed vnum idemq; sacrificium esse fatemur, & haberi debet, quod in Missa peragitur, & quod in cruce oblatum est: quemadmodum vna est & eadem hostia Christus, videlicet Dominus noster, qui seipsum in ara crucis semel tantummodo cruentum immolauit. Sacrosanctum autem Missæ sacrificium

Est non solum laudis & gratiarum actio, aut nuda commemoratio sacrificij, quod in cruce factum est, sed verè etiam propitiatorium sacrificium, quo Deus nobis placatus & propicius redditur.

Non solum immolanti, & sumenti: Prodest Sed omnibus etiam fidelibus, siue illi Nobiscum in terra uiuant: Ita in dño morantur, nõdum plane expiati sunt.

EX QVO FACILE PERSPICITVR.

Omnes Missas, communes censendas esse, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem & salutem pertineant.

DE POE-

DE POENITENTIAE SACRAMENTO, ET PRIMVM DE

ejus natura atque substantia. TAB. 65.

Primum enim poenitentia de ijs dicitur, quibus aliqd displicet, quod antea placuerit, nulla habita ratione huius cogitationis, bonissime, an malum fuerit. Sic omnes poenitet, quorum tristitia secundum seculum est, non secundum Deum. Altera est poenitentia, cum qs ex scelere admissio, quod qd antea placabat, dolorè non Dei, sed suis ipsi causa suscipit. Tertia est, cum nõ solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, vel eius doloris externum etiam aliquod signum damus, verum vnius Dei causa in eo marore sumus.

Verum inter has poenitentia significatioes magni discrimine obseruare oportet:

Prima enim in vitio ponenda est. Altera est quedam commoti & perturbati animi affectio. Tertia ad virtutem pertinere. Tunc sacramentum est, quæ significatio huius loci propria est.

POENITENTIAE TOTUS LOCUS DAT, QUOTIES POST BAPTISMUM PECCARE COINGIT. Pnde illa sancti Hieronymi sententia, ab omnibus rebus sacrarum scripturibus magno opere comprobatur. poenitentia esse secundam post naufragium tabulam. Quæ autem vocis huius vis sit atq; potestas, satis apparet ex

Quæ accipitur pro

Intima dicitur poenitentia, & est illa cum ad Deum nos ex animo conuertimus, & commissa à nobis scelera detestamur & odio habemus: simulq; illud nobis certum & deliberatum est, malam vitæ consuetudinem, corruptosq; mores emendare, non sine spe veniæ, à Dei misericordia consequende. Quod autem intima hæc poenitentia ad virtutem pertineat, aperte ostendunt multa, qd de poenitentia tradita sunt præcepta. Lex enim de ijs tantum actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest, quin dolere, quando, quomodo & quatenus oportet, virtutis sit: hoc autem ut recte fiat, poenitentia virtus præstat.

Primum itaq; Dei misericordia nos præuenit, cordaq; nostra ad se conuertit, Quod cum precaretur Propheta: Conuertere inquit, nos Domino ad te, & conuertemur. Thren. 5.

Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo redimus. Credere enim oportet accedente ad Deum, ut testatur apostolus, quia est, & requiritur se remunerari sit. ad Heb. 11.

Præterea motus timoris consequitur, & suppliciorum acerbitate proposita, animus à peccatis reuocatur.

Huc deinde accedit spes impetrandæ à Deo misericordiae, qua erecti, vitam & mores emendare constituimus.

Postremo charitate corda nostra accenduntur, ex qua liber alis ille timor, probis & ingenuis filijs dignus oritur: atq; uia vnum illud veriti, ne qua in re Dei maiestatem ledamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus.

Vi enim baptismus Sacramentum est, quia peccata omnia ac præsertim quod origine contractum fuit, delet: eadem ratione poenitentia, quæ peccata omnia, post baptismum voluntate vel actione suscepta, tollit, verè & proprie sacramentum dicendum est.

Deinde quod caput est, cum illa quæ extrinsecus, tum à poenitente, tum à sacerdote sunt, declarent ea, quæ interius efficiuntur in anima, quis neget poenitentiam veram & propriae sacramenti ratione præditam esse?

Quamq; hoc aptè indicant illa Saluatoris verba, Mar. 16. Tibi dabo clauis regni caelorum: & quocumq; solueris sup terra, erit solutum & in caelis. Absolutio enim, sacerdotis verberata, remissionem illam peccatorum signat, quæ in aia efficitur.

E DE POE-

PARTITIONES CATECHI-
DE POENITENTIAE MATERIA ET
forma. TABVLA 66.

**SACRAMEN-
TI HUIUS**

Quasi materiam dicunt alij

Althus { Contritionem,
penitentis, Confessionem,
Satisfactione. } Et hoc

Non quia vera materia rationem non habeant.
Sed quia eius generis materia non sunt, quae extrinsecus adhibeatur, ut aqua in baptismo &c.

Peccata ipsa: ut enim ignis materiam ligna esse dicimus, quae vi ignis consumuntur: ita peccata, quae poenitentia delentur, recte huius Sacramenti materia vocari possunt.

Forma est: Ego te absolvo. Atq; hanc formam

Licet colligere

Non solum ex illis verbis: Quaecunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelis: Sed ex eadem Christi Domini doctrina, quam ab Apostolis traditam accepimus.

Adduntur praeterea complures preces, non quidem ad formam necessarias, sed ut ea remoueantur, quae sacramenti vim & efficientiam illius culpa, cui administratur, impedire possent.

TRIA sunt, quae sibi tanquam finem appoint is, quae vere poenitent:

Primum est, ut peccatum aboleat, omnemq; animae culpam & maculam abstergat.
Alterum, ut pro celeribus admissis Deo satisficiat: quod quidem ad iustitiam referri per spicuum est. Nam & si inter Deum & homines propria iustitiae ratio intercedere non potest: aliquam tamen esse iustitiam constat, cuiusmodi est inter Patrem & filios, inter dominum & seruos.
Tertium, ut homo in Dei gratiam redeat, in cuius offensionem & odium propter peccati feditatem incurrit. Haec vero tria satis declarant, poenitentiam ad virtutem spectare.

DE INTEGRIS POENITENTIAE
partibus. TABVLA 67.

EST AV-
tem huius sacramenti proprium, ut praeter materiam et formam, quae omnibus Sacramentis communia sunt, partes etiam habeat illas,

Quae tanquam poenitentiam constituent, constituant,

Contritionem, Confessionem, Satisfactionem.

Haec autem partes dicuntur integrae, ex quibus poenitentia constituitur, ut

Quantis, quod ad eius naturam attinet, contritio & confessio, quibus homo iustus efficitur, satis sit.
Tamen nisi tertia etiam pars, i. Satisfactio accedat, aliquid ei omnino ad perfectiorem desit necesse est.

Primum, quod animo, verbis, & re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, ut nos ipsos Ecclesiae clauis subijcimus, quibus rebus Dei sanctissimum numen a nobis violatum esset, ijdem etiam eius iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.
Alteram, quod poenitentia sit veluti quaedam delictorum compensatio, ab eius voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quo peccatum commissum est, constituta. Quare & voluntas compensandi requiritur, in quo maxime contritio versatur. Et poenitens sacerdotis iudicio, qui Dei personam gerit, se subijciat necesse est, ut pro scelerum magnitudine poenam constituere in eum possit: ex quo tum confessionis, tum satisfactionis ratio & necessitas perspicitur.

DE CON-

SACRAMENTI TRIDENTINI
DE CONTRITIONE, PRIMA POENITENTIAE
parte. TABVLA 68.

Quid sit. Eam vero ita definiunt patres in Concilio Tridentino: Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Et paulo post de contritionis motu subijcitur: Ita demum praeparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuina misericordia, & voto praestandi reliqua, quae ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur, coniunctus sit.

Primum enim necesse est, peccata omnia quae admisimus, odisse & dolere: ne, si quaedam tantum doleamus, ficta & simulata, neque salutaris poenitentia a nobis suscipiatur. Nam qui offendit in vno, factus est omnium reus. Iacob. 2.

Alterum est, ut ipsa contritio, confitendi & satisfaciendi voluntatem coniunctam habeat: de quibus postea suo loco agetur.

Ad ver-
tritionem quae sunt necessaria.

Tertium est, ut poenitens vitam emendam & stabilem cogitationem suscipiat. Hoc vero propheta his verbis aperte nos docuit: Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est, & custodierit omnia praeccepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur, &c. & paulo post: Cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse anima suam uiuificabit. Ezech. 18.

Denique curandum est, ut quidquid iniuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur ac condonetur. Nisi enim dimiserimus hominibus, nec pater noster demitteret nobis peccata nostra. Matth. 6.

Quis praecipuus
eius sit fructus

Porro vera contritionis ea vis est, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Domino impetremus. Id satis aperte declarant Prophetae verba illa: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Psal. 31.

Ut omnes conscientiam suam frequenter excutientes videant, num quae a Deo, siue ecclesiasticis sanctionibus praeccepta sunt, seruaerint.

Quod si quis alicuius sceleris reum se esse cognouerit, statim seipsum accuset, supplexq; a Domino veniam exposcat, & spatium tum confitendi, tum satisfaciendi, sibi dari postulet.

Supremis vero diuinae gratiae praesidio se adiuuari petat, ne in posterum eadem illa peccata admitat, quae admisisse vehementer poenitet.

Curandum erit praeterea, ut in peccatis sibi quisque summum odium concitet:

Tum, quia summa est illius feditas & turpitudine:
Tum, quia grauissima damna & calamitates nobis affert.

E 2 DE CON-

PARTITIONES CATECHIL
DE CONFESSIONE, SECVNDA POENI
tentiae parte, ac primùm de eius natura & efficientia. TAB. 69.

Definitio: Ea igitur definitur
Esse peccatorum accusationem, quae ad Sacramenti genus pertinet, eo susceptam, ut veniam virtute clavium impetremus.
Huic ferè concordant Patres, veluti cum sanctus Augustinus inquit: Confessio est, per quam morbus latens, spe venia aperitur. Gregorius: Confessio est peccatorum desolatio. Quatuor virag, q. in superiori definitioe cõmectur, facile ad eã referri poterit.

IN CONFESSIONE videndũ est, quae sit

Integra & absoluta, quod adeo necessarium est, ut si quis dedita opera alia quidem ex ijs, quae explicari debent, praetermittat, alia verò tantum confiteatur, non solum ex ea confessione is commodum nullum consequatur, sed etiam novo scelere se obstringat.

Non dissoluta, ne forte nimis remissa conscientiam nostram scrutati simus, adeoq; negligenter peccata admissa memoria repetere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse, merito videri possimus.

Nuda, simplex & aperta, non artificiosè composita, ut à nonnullis fit, qui potius vitae suae rationem exponere, quam peccata confiteri videntur.

Conditiones curandum est enim sedulo, ut confessio sit

Prudens & verecunda: neque enim nimis multis verbis agendum est, sed quae ad cuiusque naturam & rationem pertinent, brevi oratione, quae modestiam coniunctam habeat, aperienda sunt.

Secreta: in quo tum confitenti, tum sacerdoti maxime laborandum est, ut eorum sermo in confessione secreto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino neque per nuntium, neque per literas, quoniam ea ratione nihil iam occultè agi potest, peccata confiteri liceat.

Frequens. Nulla enim res fidelibus adeo curae esse debet, quam ut frequentis peccatorum confessione animam studeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest, ob multa, quae impendent, vitae pericula, quam statim peccata sua confiteri. Nam ut sibi quisq; diuturnum vitae spatium polliceri queat, turpe profecto est, cum in eluendis corporis aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadè salutem diligentia curare, ne animae splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

DE QVI

DE QVIBVSDAM AD CONFESSIONEM
pertinentibus. TABVLA 70.

Peccatorum
Mortalium, quae omnia sacerdoti aperire oportet.
Venialium, sine culpa praetermitti, multisq; alijs rationibus expiari possunt.
Quae quidem Utiliter tamen, quod piorum usus demonstrat, confitemur.

Enumerationem

Circumstantiarum, quae prauitatem augent, valde vel minuunt.

IN CONFESSIONE faciendã adhibere cõuenit

Rationem

Temporis. Sancta enim Ecclesia in Concilio Lateranensi iubet quidem semel saltem quorannis fideles omnes peccata sua confiteri: verum si, quid salutis nostrae ratio postulet, consideremus: profecto quoties vel mortis periculũ imminet, vel aliquam rem tractare adgredimur, cuius tractatio homini peccatis contaminato non conueniat, veluti cum Sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio praetermittenda non est.

Aetatis, in qua illud vniuersè statuendum videtur, ab eo tempore confessionem puero indictam esse, cum inter bonum & malum discernendi vim habet, in eiusq; mentem dolus cadere potest.

Ceremonias & ritus

Qui etsi ad Sacramenti rationem non spectant, eius tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accensos, ad Dei gratiam facilius consequendam praeparant. Cum enim aperto capite, ad pedes sacerdotis abiecti, demisso in terrã vultu, supplices manus tendentes, aliãq; huiusmodi Christianae humilitatis signa dantes, quae ad sacramenti rationem necessaria nõ sunt, peccata confitemur, ex his perspicue intelligimus, tum in sacramento caelestem vim agnoscendam, tum a nobis diuinam misericordiam summo studio requirendam, atque eflagitandam esse.

DE CONFESSIONIS INSTITVTIONE ET
ministro. TABVLA 71.

Confessio Christo Deo, qui bene omnia, & vnus salutis nostrae causa fecit, ob eius summam bonitatem & misericordiam instituta est.

CONFESSIONIS ministri debet esse

Legitimus & idoneus, qualis est
Sacerdos, qui habeat potestatem
Ordinis
Et iurisdictionis.
Ordinariam, vel Delegatam.
Ut ex ecclesiasticis sancto-ribus satis apparet.
Quaquam si mortis periculum imminet, & proprii sacerdotis facultas nõ datur: quilibet Sacerdos & peccata condonare, & ab excommunicationis vinculo absolueret potest.

Prudens

Scientia
& Prudentia.
Que in eo requiritur, ut in Iudice, cui scientia nõ vulgaris est necessaria, qua & peccata inuestigare, & ex varijs peccatorũ generibus, q̄ graua q̄ leuia sint, p cuiusq; hominis ordine & genere indicare possit. Medico, q̄ summa quoq; prudentia indiget, ut ea remedia aegroto adhibeatur, q̄ ad illius animã sanandam, & in posterum contra morbi vim muniendam apriora esse videantur.

E 3 DE CON

PARTITIONES CATECHIL
DE CONFESSIONIS UTILITATE ET
necessitate. TABVLA 72.

EST
itaque
confes-
sio non
tantum
Vtilis
ad
Consequendam scelerum remissionem,
Morales emendandos,
Cohibendam peccandi consuetudinem: etenim confitendi verecundia, delinquendi
cupiditati & licentia tanquam frenos iniicit, & improbitatem coarctat:
Sed etiam necessaria, quod quidem pulcherrima translatione à Domino aperte significati
videmus, cum huius sacramenti administrandi potestatem, clauem regni caelorum appella-
uit. Vt enim locum aliquem ingredi nemo potest sine eius opera, cui clauis commissae sunt: sic
intelligimus neminem in caelum admitti, nisi fores à sacerdotibus, quorum fidei clauis Do-
minus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus plane clauium usus in Ecclesia esse vide-
bitur: ac frustra is, cui clauium potestas data est, quempiam caeli aditu prohibebit, si tamen
alia via introitus patere queat.

DE CONDITIONIBVS, AD CONFESSIONEM
nem verè pœnitentibus necessarijs. TABVLA 73.

Quare
cum fide-
lium saluti
omni stu-
dio succur-
rendum sit,
sacerdotes
in pœnitenti-
e diligen-
ter obser-
uabunt,
Si veram peccatorum suo-
rum contritionem habeat,
certumq; illi sit, in poste-
rum à peccatis abstinere,
admonetur, vt
Pro tanto & tam singulari beneficio maximas gratias Deo
agat, ab eoq; caelestis gratiae praesidium petere nunquam
desinat.
Nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passio-
nis Domini mysterijs meditetur, ad eumq; imitandum
& summa charitate amandum, ipse se excitet atque in-
flammet.
Sin adeò peccata sua non doleat, vt verè contritus dicendus sit, conetur magno contritio-
nis desiderio eum aspicere, vt deinde huius praecleari domi cupiditate incensus, illud à Dei
misericordia petere & efflagitare, in animum inducat.
Imprimis autem reprimenda est, quorundam superbia, qui scelera sua excusatione
aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur.
Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecundia
impediti, peccata confiteri non audent.
Alij sunt, qui, vel quòd raro peccata confiteri solent, vel quòd nullam curam & cogi-
tationem in peruestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissae confessione expedire,
nec, vnde eius officij initium ducendum sit, satis sciunt.

C A V T I O.

Si audita confessione, sacerdos iudicauerit, neque in numerandis peccatis diligentiam, neque in de-
testandis dolorem pœnitenti omninò defuisse, absolui poterit. Sin autem vtrunque in eo de-
fideri animaduertit, author illi & suasor erit, vt maiorem curam in excutienda conscientia adhi-
beat, hominemque, vt blandissimè poterit, tractatum dimittet.

DE SA-

DE SATISFACTIONE,
TERTIA PARTE POENITENTIAE:

ac primùm de eius necessitate. TABVLA 74.

D V O
sunt, quae
peccati
confes-
sionem
quantur:
Macula,
&
Pœna.
Ac
quan-
tuis
Semper, culpa dimissa, simul etiam mortis aeternae supplicium, apud
inferos constitutum, condonetur:
Tamen non semper contingit, què admodum à Tridentina Syn-
odo declaratum est, vt Dominus peccatorum reliquias, & pœnam
certo tempore desinitam, quae peccatis debetur, remittat.

Verum quia de causa factum sit, vt pœna omnis pœnitentiae Sacramento, aequè ac baptismo non con-
donetur, praeclearè à sancta Tridentina Synodo explicatum est his verbis: Diuina iustitiae ratio exigere
videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint: ali-
ter verò, qui semel à peccati & demonis seruitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, sciens tem-
plum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidauerint. Et diuinam Clementiam de-
cer, nè ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, vt, occasione accepta, peccata leuora
putantes, velut iniurij & contumeliosj Spiritui sancto, in grauiora labamur, thesaurizantes nobis iram
in die irae.

DE SATISFACTIONIS SIGNIFICATIONE.

TABVLA 75.

SATISFA-
cere, vt nonnulli
definiuerunt, est
Deo debitum honorem impendere, quod non potest, nisi qui peccata vitare omninò
constituit.
Causas peccatorum excidere, & eorum suggestioni aditum non indulgere. In
quam sententiam alij assenserunt, satisfactionem esse purgationem, qua eluitur,
quidquid forditum propter peccati maculam in anima resedit, atque à pœnis tem-
porè desinitis, quibus tenebamur, absolui mur.

Quòd ad hunc lo-
cum pertinet, satis-
factionis nomè theo-
logi pro ea compen-
satione usurparunt,
cum homo pro pec-
catis commissis Deo
aliquid persoluit. Ita
fit, vt satisfactio va-
riè accipiatur:

Ac prima quidem & praestantissima illa est, qua pro scelerum nostrorum ra-
tione, etiam si Deus summo iure nobiscum velit agere, quidquid à nobis debeat-
ur, cumulatè persolutum est. Haec verò eiusmodi esse dicitur, qua nobis Deum
proprium & placatum reddit, eamque vni Christo Domino acceptam ferimus,
qui in cruce, precio pro peccatis nostris soluto, plenissimè Deo satisfecit.
Alterum satisfactionis genus, quae & Canonica appellatur, & certo tempo-
ris spatio definita persicitur. Quare antiquissimo Ecclesiae usu receptum est,
vt, cum pœnitentes à peccatis soluantur, pœna aliqua eis irrogetur: cuius pœ-
nae solutio, satisfactio vocari consuevit.
Eodem verò nomine quodlibet etiam pœnae genus significatur, quam pro pec-
catis non quidem à sacerdote constitutam, sed spontè nostra susceptam, atque
à nobis ipsis repetitam sustinemus. Verum haec ad pœnitentiam, vt sacramentum
est, minime pertinet:
Sed illa tantum Sacramenti Pars censenda est, quam diximus ex praeccepto
Sacerdotis Deo pro peccatis dependi, hoc adiuncto, vt statutum cum animo &
deliberatum habeamus, peccata in posterum omni studio vitare.

E 4 IN SA-

PARTITIONES CATECHI-
IN SATISFACTIONE QVAE SINT
inspicienda. TABVLA 76.

FREQVENTISSIMÈ à S. Augustino doce-
mur, duo hæc in pœnitentia animaduertenda esse, Dei
Misericordiam, qua peccata & penas eter-
nas illi debitas condonat.
Iustitiam, qua pœnis tempore definitis ho-
minem punit.

QVAE RES AD VERAM SATISFACTIONEM
requirantur. TABVLA 77.

SED DVO
præcipuè in Sa-
tisfactione re-
quiruntur.
Primum est, ut is qui satisfacit, iustus sit ac Dei amicus, opera enim, quæ sine fi-
de & charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt.
Alterum, ut eiusmodi opera suscipiantur, quæ natura sua dolorem & molesti-
am afferant. Esti verò vel patiendi consuetudo, vel accensa in Deum charitas, ef-
ficat, ut quæ per se grauissima sunt, ne sentiantur quidem, non tamen eo minus
satisfaciendi vim habent. Siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita eius amore
& pietate inflammari, ut acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil ferè incommo-
di sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

DE SATISFACTIONIS PARTIBVS.
TABVLA 78.

QVAE

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVAE SATISFACTIONIS SIT UTILITAS.
TABVLA 79.

HABET
Satisfactio
non paruas
utilitates:

Primo enim magnoperè à peccato reuocant, & quasi freno quodam coercent hæc Sa-
tisfactoria pœna, cautioremque & vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt.
Accedit, ut tanquam refectiones quædam sint doloris, quæ ex peccatis commif-
sis capimus, quæ ratione Ecclesiæ sit satis, quæ nostris sceleribus grauiter offensa est.
Præterea pœnitentiæ nostræ exempla alios docent, quomodo ipsi vitam instituere
debeant.
Deindè verò huiusmodi pœnarum perpeffione consequimur, ut capitis nostri Iesu
Christi, in quo passus est ipse & tentatus, similitudinem & imaginem geramus. Nihil
enim tam deformè videri potest, ut à S. Bernardo dictum est, quam sub spinofo capi-
te delicatum esse membrum.
Alterum est, ut immortalis gloriæ præmiis mereamur, ita ut calix etiam aquæ frigidae, quam in eius
nomine dederimus, mercede non careat.
Ad hæc Satisfactionis quan-
ta vis sit, ex eo colligitur, q
tota à Christi Domini passio-
nis merito pendet. A quo etiã
honestis actionibus duo illa
maxima bona consequimur:
Alteri, ut pro peccatis nostris satisfaciamus. Neg,
verò id perfectissimam Christi Domini satisfactionem
obscurat, sed multo clarior em & illustriorem reddit.
Christus enim Dominus tanquam caput in membra, &
vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi per cha-
ritatem coniuncti sunt, continenter diffundit. Quæ qui-
dem gratia bona opera nostra semper antecedit, comi-
tatur, & consequitur, & sine qua mereri & satisfacere
Deo nullo modo possumus.

QVAESTIO, NUM VNVS PRO ALTERO
satisfacere possit.

IN eo verò summa Dei bonitas & clementia, maximis laudibus & gratiarum actionibus prædicā-
da est, qui humanæ imbecillitati hoc condonauit, ut vnus posset pro altero satisfacere: quod qui-
dem huius partis pœnitentiæ maximè proprium est. Ut enim quod ad contritionem & confessio-
nem attinet, nemo pro altero dolere aut confiteri potest: ita qui diuina gratia præditi sunt, alterius
nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere, quare fit, ut quodā pacto alter alterius onera por-
tare videatur. Ad Galat. 6.

SENTENTIAE HVIVS CONFIRMATIO.

NEC verò de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo,
sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem baptismo abluti, Christo rena-
scamur, eorundem Sacramentorum participes simus, in primis verò eiusdem corporis & sanguinis
Christi Domini cibo & potu recremur: hoc apertissime demonstrat, nos omnes eiusdem corpo-
ris esse membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantum, sed etiam oculorum utilitatis cau-
sa, munere suo fungitur: neque rursus quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communē
omnium membrorum utilitatem referendum est: ita communia inter nos satisfactionis officia
ex istimari debent.

LIMITATIO EIVSDEM.

NEQUE tamen id sine vlla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spe-
ctemus. Nam satisfactionis opera, medicinæ etiam & curationes quædam sunt, quæ pœnitenti ad
sanandos prauos animi affectus præscribuntur, quo quidem utilitatis fructu eos, qui per se non sa-
tisfaciunt, prorsus carere perpicuum est.

DE EX.

DE EXTREMAE VNCTIONIS SACRAMENTO, ET PRIMVM

de huius Vnctionis natura &c. TABVLA 80.

Hoc sacramentum idcirco extrema Vnctio appellatum est, quod haec omnium sacrarum vnctionum, quas Dominus Saluator noster Ecclesiae suae commendauit, vltima administranda sit. Quare haec ipsa vnctio à Maioribus nostris Sacramentum etiam Vnctionis infirmorum, & Sacramentum execratorum dicta est.

Quod autem extremae Vnctioni propria Sacramenti ratio conueniat, probatur.

Verbis D. Iacobi Apostoli: Infirmatur quis in vobis? inquit, inducat presbyteros ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum: & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Nam quod condonari peccata Apostolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim & naturam. Iacob. 5. Auctoritate conciliorum, cum aliorum plurimum, tum Tridentini, quod haec Catholicae Ecclesiae de extrema vnctione doctrina fuisse perpetuam ita declarat, vt in eos omnes anathematis penam constituerit, qui aliter docere aut sentire audeant. Testi- Innocentij, Dionysij, Ambrosij, monij, Chrysostomi, Gregorij Magni.

Non quidem Partium continuatione, quae diuidi non possunt: Sed perfectione, cuiusmodi sunt caetera omnia, quae ex pluribus rebus constant: Vnum, inquam, signum est, & vnus rei, quam significat, efficientiam habet.

QUATVOR PRAECIPVE AD EXTREMAM

Vnctionem requiruntur. TABVLA 81.

Huius Sacramenti

Autor est Deus, cum enim demonstratum sit, extremam Vnctionem verè & propriè in Sacramentorum numero habendam esse: illud etiam sequitur, eius institutionem à Christo Domino profectam esse, quae postea à S. Iacobo Apostolo fidelibus proposta & promulgata est. Minister, Sa. Non tamen quisvis, cerdos ritè ordinatus: Sed Proprius Pastor, qui habeat iurisdictionem: Vel alius, cui ille eius muneris fungendi potestatem fecerit. Materia est oleum ab Episcopo consecratum, liquor scilicet non ex quauis pingui & crassa materia, sed ex olearum baccis tantummodo expressus. Aptissimè autem haec materia illud significat, quod in Sacramenti interius in anima efficitur. Nam vt oleum ad mitigandos corporis dolores magnoperè proficit, ita Sacramenti virtus anima tristitiam ac dolorem minuit. Forma verò Sacramenti, est verbum & solennis illa precatio, quam sacerdos ad singulas actiones adhibet, cum inquit: Per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, siue narium, siue tactus vitio deliquisti.

Adhibetur quidem hoc sacramentum, vt praeter spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitate etiam restituat aegrotis, tamen ga non semper sequitur, vt aegri à morbis conualecant, ob eam causam precatione forma conficitur, vt à Dei beniguitate id impetremus, quod sacramenti vis constati & ppetuo ordine ex ea parte efficere nō solet.

Aliorum sacramentorum forma vel signum est. Haec vna Extremae Vnctionis forma precatione quadam absoluatur.

DE VN.

& ritibus. TABVLA 82.

Precationes, quibus sacerdos ad aegroti salutem impetrandam vtitur. Nullum enim est aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur: ac rectè quidem, quoniam eo potissimum tempore fideles pijs obsecrationibus adiuvandi sunt.

Personarum. Quia vnctio ad oēs pertinet, quaedam tamen hominum genera excipiuntur, quibus administrandum nō est. Ac primum excipiuntur, qui sano & firmo corpore sunt: ijs enim extremam vnctionem tribuendam non esse. Et ratio ostendit, siquidem ob eam rem instituta est, non modò vt animae, sed etiam vt corpori medicinam asserat. Omnes praeterea, qui rationis vsu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt. Et pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare huius Sacramenti remedio opus sit. Amenes itè & furiosi, nisi interdum rarioris vsus haberent, & eo potissimum tempore pij animi significationem darent, peterentque vt sacro oleo ungerentur.

Adhibentur in huius quoque Sacramenti administratione quidam ritus, qui continent

Observationem, siue rationem habendam

Partium corporis, non enim totum corpus, neque omnes corporis partes ungendae sunt, sed ea tantum membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminent, puta: Oculi, Aures, Nares, Os, Manus, Renes, Pedes. Visionem, Auditum, Odoratum, vel tactum, Libidinem, Ingressum. Cum graui morbo affligamur, ac vitia periculum impendat. Semel tantum in vna eademque aegrotatione. Sed quoties postea quippiam in aliud vitia discrimen inciderit, toties eiusdem sacramenti subsidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quae iterari solent, reponendam esse hanc vnctionem.

Preparationem ad suscipiendam sacramenti vnctionem: ubi istae curanda sunt:

Primum, quoniam nihil magis huius Sacramenti gratiam impedit, quam alicuius peccati mortiferi conscientia, seruanda est Catholicae Ecclesiae perpetua consuetudo, vt ante extremam vnctionem paenitentia & Eucharistiae sacramentum administraretur. Deinde aegroti persuadendum est, vt ea fide se ungendum sacerdoti praebet, qua olim, qui ab Apostolis sanandi erant, se ipsos offerre consueuerant. Inprimis autem animae salus, deinde corporis valetudo, cum illa aduentione, si ea ad aeternam gloriam profutura sit, expetenda est. Nec verò dubitare fideles debent, quin sanctae illae & solennes preces à Deo audiantur, quibus Sacerdos non suam, sed Ecclesiae & Domini nostri Iesu Christi personam gerens, vtitur.

DE SA.

PARTITIONES CATECHI-
DE SACRAMENTI HVIVS EFFECTIBVS
feu fructibus. TABVLA 83.

EXPLI-
candæ etiam
sunt vilita-
tes, quas ex
hoc sacramē-
to capimus,
quarum
Vna est, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & imprimis quidem leuiora,
& vt communi nomine appellantur, venialia remittit: exitiales enim culpa, penitē-
tiæ Sacramento tolluntur.
Alteræ est, Sacræ Vnctionis vilitas, quod animam à languore & infirmitate, quæ
ex peccatis contraxit, & à cæteris omnibus peccati reliquijs liberat, eamque pio &
sancto gaudio replet.
Præterea fidelibus arma & vires hoc Sacramento subministrantur, quibus aduer-
sari vim & impetum frangere, & illi fortiter repugnare possint.

DE ORDINIS SACRA-
MENTO, ET PRIMVM DE VI NOMI-
nis, atque Sacramenti ratione. TABVLA 84.

EST celestis, omnemque angelorum etiam virtutem superat, neque à Sacerdotio Mo-
satico, sed à Christo Domino, qui non secundum Aaron sacerdos fuit, sed secundum or-
dinem Melchisedec, ortum habet. Is enim, qui summa potestate gratiam tribuendi, &
peccata remittendi prædictus fuit, hanc potestatem, quamvis virtute definitam, & Sa-
cramentis adstrictam, Ecclesiæ suæ reliquit. quare ad eam exercendam certi ministri
instituti sunt, & solemnè religione consecrati, quæ quidem consecratio, Ordinis Sacra-
mentum vel sacra ordinatio vocatur.

CVM natu-
rali instin-
tu homines
agnoscerent
Deū colendū
esse: cōsequēs
erat, vt in
quavis Rep.
aliq. sacrorū
& diuini
cultūs pro-
curatori p̄-
ficerentur,
quorū pote-
stas aliquo
modo spiri-
tualis dice-
retur. Atq.
hec quidē po-
testas i lege
Euangelica

Quid significet. Est enim ordo, si propriam eius vim & notionem
accipiamus, dispositio superiorum & inferiorum rerum, quæ in-
ter se ita aptæ sunt, vt vna ad alteram referatur. Cum itaque
in hoc ministerio multi sint gradus, & variae functiones, omnia
verò certa ratione distributa sint & collocata, recte & commodè
ordinis nomen ei impositum videtur.
Ordinis,
q̄ ad ve-
rū Chri-
sti Dñi
corp̄ in
sacro san-
cta Eu-
charis-
tia re-
fertur.
De quo
hoc loco
quærun-
tur duo:
Diuin-
dicur
in vo-
testa-
tem
Num inter
cætera Ec-
clesiæ Sa-
cramenta,
sacra ordi-
natio nume-
randa sit. Et
quidē ha-
bere eā pro-
priam sa-
cramenti ra-
tionē, pro-
batur
Sacra-
scri-
ptu-
ra, ex
verbis
Christi Ioan. 20. Matt. 18. sicut
misi me Pater, et ego mitto vos:
Accipite spiritū S. quorū remi-
ssis peccata, remittentur eis, &c.
Pauli 2. Tim. 1. Admoneo te,
vt resuscites gratiā Dei, q̄ est in
te p̄ impositionē manū mearū.
Concilij Tridentini.
Ratione: Nam cum sacramentum sit rei sacrae fi-
gnum, id verò quod hac consecratione extrinsecis
sit, gratiam & potestatem significet, quæ illi tribui-
tur, qui consecratur: omnino sequi per spicuum est,
Ordinem verè ac propriè sacramentum dicendum
esse.
Quare Episcopus ei qui sacerdos ordinatur, in-
quit: Accipe potestatem offerendi sacrificiū &c.
Quibus verbis perdocuit Ecclesiæ, potestatem con-
secrandæ Eucharistiæ charactere animo impresso
tradi, cui gratia adiuncta sit ad illud munus ritè
& legitimè obeundum.

Iurisditionis, quæ tota in Christi corpore mystico versatur, ad eam enim
spectat, Christianum populum gubernare & moderari, & ad æternam cele-
stemque beatitudinem dirigere.

SACRAMENTI CATHOLICI TRIDENTINI
DE ORDINIBVS, ET PRIMVM DE PRIMA
tonsurâ. TABVLA 85.

Quæ est præparatio quædam ad ordines accipiendos. Vt enim homines ad baptismum
exorcismos, ad matrimonium sponsalibus præparari solent: ita cum, tonsō capillo, Deo de-
dicantur, tanquàm aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur.

ORDI-
nes incipi-
endi sunt
à prima
tonsurâ,

Quæ tonden-
di morem
Primum omnium Apostolorum Principem introduxisse ferunt.
Deindè etiam meminerunt Dionysius Areopagita,
Hieronymus,
simi Patres, Augustinus.
Et fit
in ca-
pite ad
Similitudi-
nem coro-
næ, & hoc
vel ad
Memoriam Coronæ, quæ spinis contexta, Saluatoris nostri capi-
ti fuit imposita.
Declarandam regiam dignitatem, quæ ijs maxime, qui in for-
tem Domini vocati sunt, conuenire videtur.
Figuram circuli, quæ omnium perfectissima est, ad significandam vel perfe-
ctioris vitæ professionem à clericis susceptam, vel externarum rerum contem-
ptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem.
Porro qui sic tondentur, Clerici dicuntur, quod nomen illis tunc primum imponitur, &
ab eo deductum est, quod Dominum sortem & hereditatem suam habere incipiant.

DE ORDINVM NUMERO ET GRADIBVS,
ac primum de minoribus Ordinibus. TABVLA 86.

Nam post primam
tōsuram ad Ostiarij
ordinē primus gra-
dus fieri consuevit.
Templi clauēs & ianuam custodire, & aditu templi arcere eos,
quibus ingredi interdictum erat.
Ad sanctum etiam Missæ sacrificium assistebat, curaturus
nè quis propius, quàm par esset, ad sacram aram accederet, &
sacerdotem rem diuinam facientem interpellaret.
Eius munus est,
HI OR-
dines septe-
nario cōci-
nentur nu-
mero. Ex
quibus aliq
dicuntur
minores:
Secundus ordinis gradus est Le-
ctoris munus. Ad quem pertinet
In Ecclesiâ, veteris & noui testamenti libros clara
voce & distincta recitare.
Prima Religionis Christianæ rudimenta fide-
libus tradere.
Tertius est Ordo Exorcistarum, quibus potestas data est nomen Domini inuocandi
in eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur.
Acolytorum quar-
tus est gradus. Eo-
rum munus est,
Ministros maiores, Subdiaconos & Diaconos, in altaris minist-
rio affectari, eisque operam dare.
Præterea lumina deferunt, cum Missæ sacrificium celebra-
tur, præcipuè verò cum Euangelium legitur, ex quo & Cerofe-
rarij alio nomine vocati sunt.

PARTITIONES CATECHIL
DE SACRIS ORDINIBVS, QVI DICVNTVR

Maiores. TABVLA 87.

ALII ORDINES, MAIORES & SACRI DICVNTVR. QUI TRIBUS DISTINGVNTVR GRADIBVS.

In eorum primo gradu subdiaconus collocatur: cuius munus est, Diacono ad altare inferuire. Sacra enim lintea, vasa, panem, & vinum ad sacrificij usum necessaria parare debet. Nunc Episcopo & Sacerdoti aqua praeberet, cum manus in Missae sacrificio abluunt. Epistolam etiam, quae olim à diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibetq; ne sacerdos sacra faciens, à quopiam perturbari possit.

Secundum gradum Diaconus obtinet: cuius ministerij laicus patet, sanctiusq; semper habitus est. Ad enim enim pertinet, Episcopum perpetuo sequi, concionantem custodire, eius & Sacerdoti sacra facienti, vel alia Sacramenta administrandi, praesto esse, & in Missae sacrificio Evangelium legere. Peruestigare, quana in vrbe pie & religiosè, quae seculis vitam traducant &c. Licet ei praeterea, si absit Episcopus & Sacerdos, Evangelium explanare, non tamen è superiori loco, vt intelligatur, hoc eius proprium munus non esse.

Tertius omniumq; Sacrorum ordinu summus gradus est, Sacerdotium. Qui vero illo praediti sunt, eos veteres Patres appellant interdum Presbyteros, quod Graece seniores significat: Non solum propter aetatis maturitatem, quae huic ordini maxime necessaria est. Sed multo magis, propter moru grauitate, doctrina & prudentiam. Sacerdotes, Tum quia Deo consecrati sunt: Tum quia ad eos pertinet, Sacramenta administrare, sacrasq; res & diuinas tractare.

DE SACERDOTIO

TABVLA 80.

DVPLEX in Sacris literis describitur Sacerdotium.

Interius, quo omnes fideles, postquam aqua salutari ablui sunt, sacerdotes dicuntur, praecipue vero iusti, qui Spiritum Dei habent, & diuinae gratiae beneficio, Iesu Christi summi Sacerdotis viuam membra effecti sunt. hi enim fide, quae charitate inflammatur, in altari mentis suae spirituales Deo hostias immolant. Quo in genere bonae omnes & honestae actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandae sunt. Apocal. 1. 1. Pet. 2. Rom. 12.

Externum vero Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, sed certis hominibus conuenit, qui legitima manuum impositione, solennibusq; sanctae Ecclesiae caeremonijs instituti, & Deo consecrati, ad aliquod proprium sacramque ministerium asseribuntur. Et hoc tantummodo Sacerdotium ad Ordinis Sacramentum pertinet: De quo plura in sequenti habes tabula.

DE SA-

SACERDOTII EXTERNI
SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE SACERDOTIO EXTERNO.

TABVLA 89.

SACERDOTII EXTERNI

Munera sunt duo, quod ad sacerdotem attinet. Quorum Alterum est, vt sacramenta ritè Conficiat & Administret. Alterum, vt populum fidei suae commissum, ijs rebus & institutis, quae ad salutem necessaria sunt, erudiat.

Primus est eorum, qui Sacerdotes simpliciter vocantur: quorum functiones haec tenus declaratae sunt.

Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus praepositi sunt: vt non solum ceteros Ecclesiae ministros, sed fidelem populum regant, & eoru salutem summa cum vigilantia & cura prospiciant. Quare in sacris literis Pastores ouium saepe appellantur, sed & pontifices dicuntur, accepto ab ethnicis nomine, qui Principes sacerdotum, Pontifices appellare consueuerunt.

Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis praesunt, qui Metropolitanam etiam vocantur, quod illarum urbium antistites sunt, quae tanquam matres habeantur illius Prouinciae.

Gradus sunt dignitatis & potestatis varij. Quorum In quarto gradu Patriarchae collocantur, id est, Primi supremiq; Patres. Atq; olim in vniuersa Ecclesia, praeter summum Rom. Pontificem, quatuor tantum Patriarchae numerabantur, videlicet Constantinopolitanus, & si ad eum post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob imperij Maestatem altiore locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cuius Ecclesiam Marcus Euangelista iussu Principis Apostolorum fundauit. Tertius Antiochenus, vbi Petrus sedem primò locauit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Iacobus frater Domini rexit.

Praeter hos omnes Catholica Ecclesia Rom. Pontificem Max. quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopum totius orbis terrarum, Patrem & Patriarcham appellat, semper venerata est. Qui Pius Pater ac Moderator, vniuersali Ecclesiae vt Patri successor, Christi que Domini verus & legitimus Vicarius, praesidet.

Minister, vt & reliquorum ordinum, est Episcopus. Nam Quamuis nonnullis Abbatibus permittitur, vt minores & non sacros ordines interdum administrent: Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes vntantum Episcopus ordinar. Tamen hoc proprium Episcopi munus esse, nemo dubitat. Etenim Episcopi, ex Apostolorum traditione, quae perpetuo in Ecclesia custodita est, à tribus Episcopis consecrantur.

F 2 DE OR

PARTITIONES CATECHL DE ORDINANDORVM QUALITATE.

TABVLA 90.

Vi quo ad victum vestitumq, necessaria sunt, parent, ita vt prater questum, nihil aliud in Sa cerdocio, quemadmodum vulgo, ceteri omnes in quouis sordidi artificij genere, spectare videatur. Vt honores & dignitates obrineant. Ne eo con silio ad hanc vi uendi ra tionem se couertat, Vel vt diuitijs affluant, quales sunt, qui, nisi opulencum aliquod ecclesiasticum beneficium ijs deferatur, nullam sacri ordinis cogitatione habent. Hi vero sunt, quos Saluator noster mercenarios appellat, & quos Ezechiel dicebat semet ipsos, & non oues, pascere. Ezech. 34.

Sed hoc sibi proponant opis esse, vt non solum Dei gloriam in omnibus rebus querant, quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus commune esse constat: sed etiam, vt alicui certo Ecclesie ministerio adducti, in sanctitate & iustitia illi seruiant.

Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitæ & morum integritas requiritur. Quare sanctam illam consuetudine in Ecclesia seruari animaduertimus, vt qui sacris iniciandi sunt, prius penitentia Sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.

Præterea in Sacerdote non solum ea cognitio requirenda est, quæ ad Sacramentorum usum & tractationem pertinet, sed etiam sacrarum literarum scientia, ita instructum esse oportet, vt populo Christiana fidei mysteria & diuina legis præcepta tradere, ad virtutem & pietatem incitare, à vitijs reuocare fideles possit.

Pueris enim, & furiosis vel amentibus, quod usu rationis carè, hoc Sacramentum dandum non est. Aetatem autem legitimam, ex sacri Concilij Tridentini Decretis licet cognoscere. Excipiuntur etiam serui: neque enim diuino cultui dedicati debet, qui non sui iuris, sed in alterius potestate est. Viri præterea sanguinum & homicidæ, quia Ecclesiastica lege repelluntur, atque irregulares sunt. Spurijs quoque, & ij omnes qui ex legitimis nuptijs non sunt procreati: decet enim, vt qui sacris adduntur, nihil in se habeant, quo ab alijs merito contemni ac despici posse videantur. Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes aut manci sunt, ea enim foeditas & debilitatio tum offensionem habet, tum verò Sacramentorum administrationem impediât necesse est.

HVIUS IGI tur tanti officij, putà sacerdotij, onus nemi ni temerè imponèdum est, sed ijs tantum, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. Nec verò quisquã sunit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo itaquam Aaron. Vocari autem à Deo dicitur, qui à legitimis Ecclesie ministris vocatur. Sunt autem in sacris suscipiendis Ordinibus hæc animaduertenda:

Qui ab hoc officio excludantur.

SMI CATHOLICI TRIDENTINI DE QVIBVSDAM ALIIS HVC PERTINENTIBVS.

TABVLA 91.

Primum ipsi Pastoribus, quod dum in huius argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt, magis commouentur.

Plurimum Sacramenti istius explicatiõne profuturam Deinde alijs Ecclesiasticis, qui in sortem Domini vocati sunt, paritèr vt Eodem pietatis studio afficiantur: Earum rerum cognitione percipiãt, quibus instructi, nam sibi ad vltiores gradus facile munire possint. Postremò etiã reliquis fidelibus, vt quo honore digni sint Ecclesie ministri, intelligant In vniuersum omnes: Illi maxime, qui Sua sponte & voluntate illud vitæ genus sequi velint. Liberos suos adhuc infantes, Ecclesie ministerio spe destinãrini.

PRÆterea verò obseruanda sunt etiã hæc:

Sacerdotij nobilitas & excellentia. Nam cum Episcopi & Sacerdotes, tanquam Dei interpretes & internuncij quidam sint, qui eius nomine diuinam legem & vitæ præcepta homines edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt: per spicuum est, eam illorum esse functionem, qua nulla maior excogitari possit. Quare meritò non solum Angeli, sed Dei etiam, quod Dei immortalis vim & numen apud nos teneant, appellantur. Quauis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen noui testamenti sacerdotes cæteris omnibus honore longè antecellunt. Potestas enim tum corpus & sanguinem Domini nostri conficiendi & offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem atque intelligentiam superat: nedum ei aliquid par aut simile in terris inueniri queat.

In eius quoque anima, qui sacris iniciatur, sanctificationis gratiam efficit. Deinde aliam quoque gratiam hoc Sacramento tribui perspicuum est, præcipuam videlicet potestatem, quæ ad sacratissimum Eucharistie Sacramentum refertur. Atque hæc etiam character spiritalis dicitur: quod qui sacris imbuti sunt, interiori quadam nota anime impressa, ab alijs fidelibus distinguantur, ac diuino cultui mancipentur.

REGVLA.

Quemadmodum Saluator noster à Patre, Apostoli autem ac discipuli in vniuersum mundum à Christo Domino missi sunt: ita quotidie sacerdotes eadem, qua illi, potestate præditi, ad consumptionem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi mittuntur.

ALIA REGVLA.

Qui verò in hoc ministerium seipsos arroganter inserunt atque intrudunt, de his Dominum intellexisse, docendum est, cum inquit: Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant. Quo quidem hominum genere nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesie Dei calamitosius esse potest.

PARTITIONES CATECHI- DE MATRIMONII

SACRAMENTO: ET PRIMVM DE

natura eius atque significatione. TABVLA 92.

MATRIMONIUM
Christia-
narum

Dicitur Matrimonium ab eo, quod femina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat: vel quia prolem concipere, parere, educare, maris munus est. Coniugium a coniungendo, quod legitima mulier cum viro, quasi viro iugo adstringatur.

Nuptia, quia (ut inquit S. Ambrosius) pudoris gratia puellae se obnubarent: quo etiam declarari videbatur, viris obediens subiectasque esse oportere.

Definitur ex communi Theologorum sententia, viri & mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas, indiuiduam vitam consuetudinem retinens.

T. eius ipse Non solum instituit, Gen. 1. & 2. Mat. 19. Verum, ut sancta Tridentina Synodus declarat, perpetuum etiam & indissolubile nectum ei addidit, cum ait: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Mat. 19.

Naturalis coniunctio: quod quidem

Prima est, haec ipsa diuersi sexus natura in sinu expedita societas, mutui auxilij spe conciliata, ut alter alterius ope adiutus, vitae incommoda facilius ferat, & senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Tribus de causis fieri debet, quarum

Alteri est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut honorum & diuitiarum heredes relinquantur, quam ut verae fidei & religionis cultores educantur. Tob. 6.

Tertia est, ut qui sibi imbecillitatis suae conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonij remedio ad vitanda libidinis peccata vitetur. 1. Cor. 7.

duplicem habet rationem: considerandum est enim, vel ut

Sacramentum, quia ratione eius natura multo prestantior est, & omnino ad altiore finem refertur. Quod autem matrimonium sit Sacramentum, conuincitur

Testimonio sacrae scripturae: Nam Paulus de matrimonio scribens ad Ephesios, Sacramentum hoc, inquit, magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Ad Ephes. 5.

Auctoritate Concilij Tridentini, cui grauissima adiuncta est ratio. Gratiam enim, quae huic inest Sacramento, non significat tantum, sed etiam tribuit, in quo maxima sacramenti ratio inest.

DE MA.

DE MATRIMONII COMMENDATIONE.

TABVLA 93.

TRIA
Matrimonij
sunt bona:

Primum est proles, hoc est liberi, qui ex iusta & legitima suscipiuntur uxore. id enim ita fecit Apostolus, ut diceret, Saluabitur mulier per filiorum generationem. 1. Timoth. 2.

Alterum est Fides, non ille virtutis habitus, quo imbuimur, cum baptismum percipimus, sed fidelitas quaedam, qua mutuo vir uxori, & uxor viro, ita se obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat, sanctumque illud coniugij foedus, nunquam se violaturum polliceatur.

Tertium, sacramentum, vinculum scilicet matrimonij, quod nunquam dissolui potest. Nam (ut est apud Apostolum) Dominus praecepit, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere inuictam, aut viro suo reconciliari: & vir uxorem non dimittat. 1. Cor. 7.

OFFICI-
cia coniu-
gum sunt
haec:

Viri, Uxorem liberaliter & honorifice tractare.

Alicuius honestae rei studio semper occupatum esse, Tum ut ea suppeditet, quae ad familiam sustentandam necessaria sunt. Tum, ne inerti ocio languescat: a quo vitio ferre omnia fluxerunt.

Familiam recte constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

**Uxo-
ris,** Subditam esse viro suo &c. de quibus habetur 1. Pet. 3. Filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare. Domi se libenter continere, nisi necessitas exire cogat: idque sine viri permisso nunquam facere audeat. Memnisse semper, secundum Deum, magis quam virum, neminem diligendum, eoque pluris faciendum esse neminem: cui etiam omnibus in rebus, quae Christianae pietati non aduersantur, more gerere & obtemperare, summa cum alacritate animi oporteat.

DE vsu matri-
monij duo illa
maxime docendi
sunt fideles:

Primum quidem est, non voluptatis aut libidinis causa matrimonio operam dandam esse, sed eo utendum intra illos fines, qui a Domino praescripti sunt, iuxta praecipuum Apostoli: Qui habent uxores, tanquam non habentes sint. 1. Cor. 7.

Alterum est, ut Deum orandi & obsecrandi causa, a matrimonij officio interdum abstineant. ut non modo hanc vitam pie & placide traducant, sed aeternae etiam, Dei benignitate consequendae, vera & stabili spe, quae non confundit, nitantur.

F 4 PARS

PARS CATECHISMI

CATHOLICI TERTIA. DE PRAECE

ptis Dei in decalogo comprehensis. TABULA 94.

Decalogum, legum omnium summam & Epitomen esse, sanctus Augustinus literis commendavit.

CVM MVLTA locutus sit Dominus, duae tamen tantum tabulae datur Moysi lapideae, quae dicuntur Tabulae testimonij futuri in arca. Exod. 20. in quibus continentur decem praecepta, pertinentia partim ad

Deum, nempe tria haec:

- Non habebis deos alienos coram me.
- Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.
- Memento ut diem sabbati sanctifices.

Proximi, videlicet haec septem:

- Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut sis longaeuus super terram, quam Dominus Deus dabit tibi.
- Non occides.
- Non moechaberis.
- Non furtum facies.
- Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
- Domum proximi tui.
- Non concupisces
  - Nec desiderabis uxorem eius, non seruum, nec ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quae illius sunt.

Cetera omnia, quae praecepit Deus, ex his decem praeceptis pendere intelliguntur, si diligenter quaerantur, ut recte intelligantur: quo modo haec ipsa rursus decem praecepta, ex duobus illis, dilectionis scilicet Dei & proximi, in quibus tota lex pendet & prophetae. Matth. 22.

IN DECALOGO QVAE SINT SPECTANDA.

TABULA 95.

Inter cetera, quae animos hominum ad huius legis iussa servanda possunt impellere, illud maximam vim habet, deum esse huius legis auctorem. Quamvis enim per angelos data esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum deum esse legis auctorem.

QVAM pie ac suppliciter dei legem colere oporteat, hinc facile potest animadverti:

Nam primum triduo antequam ferretur lex, dei iussu dictum est omnibus, ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, quod sanctiores ac paratiores essent ad accipiendam legem. Exod. 19.

Deinde, cum ad montem essent adducti, unde dominus illis per Moysen leges erat laturus, vni Moysi dictum est, ut in montem ascenderet: quod deus maxima cum maiestate venit, & locum tonitruus, fulguribus, igne, densisq; nebulis circumfudit, ac loqui cum Moise cepit, eius leges dedit.

OBservatio legis

Non est difficile, quod vel una hac ratione ex Augustino probari poterit, cum dicit: Quis, quae, dicitur impossibile esse homini, amare, amare, inquam, creatorem beneficium, patrem amanti summum, deinde etiam, & carnem suam in fratribus suis? At vero qui diligit, legem implevit. Nihil autem amanti difficile.

Sed tamen necessaria: ait enim Apostolus, non per aputium, non circumcissionem aliquid esse, sed observationem mandatorum dei. Quod vero eandem sententiam alibi reperit, & novam creaturam in Christo tantum dicit valere, intelligimus plane eam novam creaturam in Christo dicere, qui mandata dei observat.

FRVCTVS observatae legis describuntur Psal. 118. Nec vero nobis est servanda Lex

Tam nostrae utilitatis gratia, quam dei causa, qui suam hominum generi in lege voluntatem aperuit: quia cum ceterae creaturae sequantur, hominem ipsum eandem sequi, multo est aequius.

DE ALIIS

DE ALIIS QVIBVSDAM, QVAE COLLIGVNTVR ex diuinis verbis, quibus lex Dei promulgata est.

EXODI XX.

EGO SVM DOMINVS DEVS TVVS, QVI

eduxi te de terra Aegypti, de domo servitutis &c. TABULA 96.

EX HIS verbis animadvertendum est,

Inam ex vniuersis nationibus a Deo delectam esse, quam populum vocaret suum, & cui se cognoscendum & colendum praeberet: non quod ceteras iustitia aut numero vinceret, quemadmodum Hebraeos monet Deus: sed quod ipsi Deo sic placuit potius, ut gerem exiguum & inopem augetet & locupletaret, quo eius potentia & bonitas notior apud omnes esset & illustrior.

Deum Hebraeos patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima seruitute premi, diu exarig, permisisse ob eam rem, ut doceremur, amicos Dei fieri non nisi multo inimicos, ac peregrinos in terris: itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, si nihil omnino nobis sit commune cum mundo: tum vero, ut ad Dei cultum translati, intelligeremus, quanto feliciores demum sint ij, qui Deo, quam qui mundo seruiant.

Post amplius quadringentis annis Deum promissa praestitisse, ut ille populus fide ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus a se perpetuo pendere vult, atque in eius bonitate omnem spem suam collocare, ut in praecipui explanatione dicitur.

Locum ac tempus, quibus hanc legem populus Israel a Deo accepit, diligenter notandum esse: nempe postquam eductus ex Aegypto, in desertum venit: ut beneficii recentis memoria allectus, & loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem aptior redderetur.

APPLICATIO.

Et si vero ea verba, quibus dicitur, Qui eduxit te de terra Aegypti, de domo servitutis, Iudaeis tantum videntur conuenire, Aegyptiorum dominatu liberatis: tamen si interiorum salutis vniuersae rationem spectemus, magis ad Christianos homines pertinent, qui non ex Aegyptiaca seruitute, sed a peccati regione, & potestate tenebrarum a Deo cepti, atque in regnum filij dilectionis suae translati suat, ad Colof. 1. cuius beneficii magnitudine intus Hieremias, praedixit illud: Ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicitur ultra: Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aegypti: sed, Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, & de vniuersis terris, ad quas eieci eos, & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos: & quae sequuntur, Hierem. 16.

PRAECEPTVM PRIMVM

DE VERO VNIVS DEI CVLTV. TAB. 97.

NON HABEBIS DEOS ALIENOS CORAM ME.

HIS verbis duplex conuenit:

Iubendi: Nam quod dicitur, Non habebis deos alienos coram me: eam habet sententiam coniunctam: Me verum Deum coles, alienis dijs cultum non adhibebis. In priori autem continetur praeceptum

Fidei, Spei, Charitatis.

Prohibendi, ut sunt illa verba: Non habebis deos alienos coram me, qua loquendi formula legislator usus est:

Non quod satis explicata non esset haec sententia affirmatione praecipui: Me unum Deum coles &c. Si enim Deus est, unus est &c.

Sed propter caecitatem plurimorum, qui olim deum verum se colere profitebantur, multitudinem tamen deorum venerabantur.

DE PRAE

PARTITIONES CATECHI-
DE PRAECEPTI HVIVS TRANSGRES-

foribus. TABVLA 98.

PECCANT AVTEM
in hoc praecipitū, qui fidem, spem
et charitatem non habent: quo-
rū peccatum latissimè patet. Sunt
enim in hoc numero

Qui in haeresim labuntur.
Qui non credunt ea, quae sancta mater Ecclesia credēda pponit.
Qui somnijs, augurijs, caeterisq; vanissimis rebus fidem habent.
Qui de sua salute spem abijciunt, nec diuinæ bonitati confidunt.
Qui diuitijs tantum, Qui corporis valetudine ac viribus nitun-
tur: quae fusijs ab ijs explicata sunt, qui de vitijs et peccatis
conscripterunt.

DE VENERATIONE SANCTORVM.

TABVLA 99.

Verū illud etiam in praecipitū huius explicatione accuratè docendum est, Venerationem et inuoca-
tionem sanctorum angelorum, ac beatorum animarum, quae caelesti gloria perfruantur, aut etiam cor-
porum ipsorum sanctorumq; cinerum cultum, quem semper Catholica Ecclesia adhibuit, huic legi non
repugnare. Quis enim adeo demens est, qui edicente rege, nē se pro rege quisquam gerat, aut regio cul-
tu atq; honore affici patiatur, continuo putet nolle regem, suis vt Magistratibus honos deferatur?

Spiritus S. qui ait, Soli Deo honor et gloria: idem praecipit, vt honore parentes
et seniores afficeremus.

Vene-
randi
sunt,
quod

Præterea viri sancti, qui vnum Deum colebant, reges tamen, vt est in diuinis
litteris, adorabant, id est supplices venerabantur: Cur non igitur angelicis spiri-
tibus, tanto maiorem honorem habebimus, quanto beatae illae mentes dignitate
Regibus ipsis antecellunt?

Adde charitatem, qua nos angeli diligunt, qua ducti, pro ijs provincijs, qui-
bus praesunt, vt ex scriptura facile intelligitur, preces fundunt, quod etiam pra-
estare ijs, quorum sunt ipsi custodes, ne dubitadum quidem est: nostras enim Deo
preces offerunt et lacrymas.

SAN-
cti itaq;
angeli
et bo-
minum
beatorū
spiritus
et

Et inuocandi, quod
et perpetuò Deum
inuētur, et patro-
cinium salutis no-
strae sibi delatū, li-
berissimè suscipi-
unt. Quae sententia
confirmatur

Sacrae scripturae testimonijs } Tum Genesis } 32.
} Tum alijs plurimis } 48.
Nocen alterius,
Gangrensis, et
Tridentini.
Sanctorum patrum, et in ijs Augustini, qui testatur mul-
ta Deum non concedere, nisi mediatoris ac deprecatoris
opera et officium accesserit.
Consuetudine ab apostolis accepta, et in Ecclesia Dei perpetuò retē-
ta et conseruata.

REGVLA.

Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abesse, vt sanctis, qui in Domino dormierunt, honore af-
ficiendis atq; inuocandis, et sacris eorum reliquijs cineribusque venerandis, Dei gloria minuatur:
vt eo maximè augeatur, quo magis hominum spem excitat, confirmat, et ad sanctorum imitatio-
nem cohortatur.

LIMITATIO.

Et si verò angelos Christiani adorare dicuntur, non eam tamen illis venerationem adhibent,
quam Deo tribuunt. Vnde quod legimus, interdum angelos recusasse, nē se homines veneraretur,
eò fecisse intelligendum est, quod sibi eum honorem haberi volebant, qui soli Deo deberetur.
Apocal. 19. 22.

DE IMA-

DE IMAGINIBVS SANCTORVM.

TABVLA 100.

NON FACIES TIBI SCVLPITILE, NEQVE

omnem similitudinem, quae est in caelo desuper, & quae in terra deorsum &c.
Non adorabis ea, neque coles.

Quidam hoc alterum praecipitū existimantes duo postrema, ipsa vnius praecipitū vt contineri volu-
erunt, vt sanctus Augustinus illa extrema diuidens, haec ipsa verba ad primum praecipitū pertinere
voluit. Quam sententiam, quia in Ecclesia celebris est, libenter sequimur.

Primum in scripturis iussu Dei simulacra et imagines effectas legimus, Che-
rubim, serpentis aenei.

Deinde nemo tam rudis est, cum sanctissime Trinitatis aliqua persona
quibusdam signis exprimitur, quae tam in veteri quam in nouo testamento
apparuerunt, vt illa imagine diuinitatem credas exprimi, sed potius illis de-
clarari intelligat proprietates aliquas, aut actiones quae Deo tribuuntur.

Angelis etiam cum humana species, tum alae assignantur: vt intelligant
fideles, quam propensi sint in humanum genus, et tanquam parati ad minist-
ria Domini exequenda: omnes enim administratorij spiritus sunt propter eos,
qui hereditatem capium salutis. Ad Heb. 1.

Præterea cum Christus Dominus eiusq; sanctissima mater, caeteriq; omnes
sancti humana praedicti natura, humanam speciem gesserint, eorum imagines
pingi atque honorari, sanctum et grati animi certissimum argumentum sem-
per habitum est: quod et apostolicorum temporum monumenta, et aecume-
nicæ synodi, et tot sanctissimorum doctissimorumq; patrum, inter se consenti-
entium, scripta confirmant.

HOC
autem
praeci-
pto

Sed imagines ob eam rem
restituere sunt, ne quid simu-
lacris quasi dijs colendis,
de vero Dei cultu detrahe-
retur. Duplici autem po-
tissimū ratione, quod ad
hoc praecipitū attinet, Dei
maiestatem vehementer la-
di perspicuum est:

Alteri, si dola et imagines, tanquam Deus colantur, aut
credatur inesse aliqua in his diuinitas vel virtus, propter
quam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel
quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat à
gentibus, quae in idolis spem suam collocabant, quod passim
sacrae litterae repraebendunt.

Alteri, si quis conetur diuinitatis formam aliquo arifi-
cio effingere, quasi corporeis oculis cōspici, vel coloribus aut
figuris exprimi possit. Quis enim Deum, vt inquit Damasce-
nus, qui sub adspēctum non cadit, qui corporis expers est, qui
nullis terminis circumscribi, nec vlla figura describi queat,
possit exprimere?

REGVLA

NON solum autem licere in Ecclesia imagines habere, et illis honorem et cultū adhibere certum
est, cum honos, qui eis exhibetur, referatur ad prototypa: verum etiam maximo fidelium bono ad
hanc vsque diem factum constat: vt ex Damasceni libro, quem de imaginibus edidit, et septima
synodo, quae est secunda Nicena, intelligitur.

PRAE-

PRÆCEPTVM SECVNDVM, DE LICITIS ET ILLICITIS IURATIONIBUS. TABVLA 101.

NON ASSVMES NOMEN DOMINI DEI tui in vanum.

Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conspectu Deum ac Dominum nostrum fidenter cōfitemur, Christumq; salutis nostræ auctorem, quemadmodum agnoscimus, ita etiam prædicamus.

Itemq; cum verbo Dei, quo voluntas eius enunciatur, sanctè & diligenter operam damus: in eius meditatione assidue versamur, studiosè illud aut legendo, aut audiendo addiscimus, perinde vt cuiusque personæ & muneri aptum & consentaneum est.

Deinde diuinum nomen veneramur & colimus, cum officij & religionis causa diuinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus, cum prosperis, tum aduersis, illi singulares gratias agimus.

Neque verò minis Dei nomen honoratur, si fidenter opem eius imploramus, quò scilicet aut nos ab aduersis rebus liberet, aut ad easdem fortiter perferendas constantiam & robur largiatur.

Vna, qua iubemur, diuino nomini honorè tribuere. modi autem quibus Deus sit laudandus, sunt varij:

Præterè Dei nomen honore prosequitur, cum fidei faciendæ causa testamur Deū: Qui modus à superioribus valdè differt. Nam

Quæ suprâ enumerauimus, ita suaapte natura bona sunt atque expetenda, vt nihil beatius, nihil homini optabilius possit esse, quam si in illis sedulo exequendis seipsum dies noctesq; exerceat.

At iusurandum licet bonum sit, eius tamè frequens vsus minime est laudabilis. Est enim ea de causa tantum institutum, vt esset tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, & ad probandum, quod dicimus, necessarium instrumentum. Nisi ergo grauis & iusta causa subsit, iureiurando vti non est salutare: quod si sæpius adhibeatur, tantum abest vt proficiat, vt magnum detrimentum afferat.

Altera, qua veramur diuinum nomē in vanum assumere. Apparet enim eum graui peccato se obstringere, qui non consilio, sed temeritate ad iurandum fertur. Grauisimum autem delictum hoc esse, illa etiam verba declarant: Non assumes nomen Dei tui in vanum: quasi rationem afferret, cur hoc facinus sceleratum adeò ac nefarium sit, nimirum propterea, quòd eius maiestas minuitur, quem nos Deum & Dominum nostrum esse profiteamur.

IN HVIVS præcepti explanatione, id primum cōstet, cū eo, quod lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptione coniunctam esse, quas præstare homines debent: ita sanè, vt legis huius siue editi diuini duplex omnino sit ratio:

DE IV.

DE IURISVRANDI RELIGIONE, SIVE de licito iuramento. TABVLA 102.

Primum, iurare nihil aliud, nisi Deum testari, quacunque id forma & conceptione fiat.

Est etiam illud iusurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas iuramus, vt per sacra Dei Evangelia, per crucem, per sanctorum reliquias & nomen, & cætera id genus, in quibus diuine maiestatis splendor elucescit.

Eadem ratio est illius iurandi, quod per execrationem profertur, quale est illud sancti Pauli: Ego testem Deum inuoco in animam meam, 2. Cor. 1. Etenim hoc pacto aliquis Dei iudicio, tanquam mendacij vltori, subijcitur.

Formula variæ:

Primum, quod assertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præfenti, aut præterita, religiosè affirmamus: vt Apostolus in Epistola ad Galatas: Ecce coram Deo, quia non mentior, ad Galat. 1.

Genera duo:

Alterum verò promissorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus spectans, cum aliquid ita fore, pro certo pollicemur & confirmamus: vt Bersabea Dauid iurans per Dominum Deum suum promisit, Salomonem, eius filium, regni heredem fore, atque in ipsius locum successurum.

Veritas, quam iureiurando necessariam esse, Dauid quoque indicat illis verbis: Qui iurat proximo suo, & non decipit. Psal. 14.

IN EO Iureiurando, quo Dei nomē honorari dictū est, attenduntur

Tria, q̄ ad iusurandum requiruntur:

Iudicium: neq; enim iusurandum temere, & inconsideratè, sed consulto & cogitato adhiberi debet. Itaque iuraturus

Primum quidè consideret, verum necessitate cogatur, necne: remq; totà accuratè expendat, an eiusmodi sit, vt iureiurando indigere videatur.

Tempus præterea spectet, locum attendat, aliâq; per multa, q̄ rebus adiuncta sunt, circumspiciat: nõ odio, non amore, aut animi perturbatione aliqua impellatur, sed ipsius rei vt & necessitate.

Iustitiam, quæ maximè in promissis requiritur. Quare si quis iniustum aliquid & inonestum promittit, & iurando peccat, & promissis faciendis scelus scelerè cumulat.

Quòd his omnibus seruatis, tuto iurare liceat. Sic enim &

Lex Domini præcipit: Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruiet, ac per eum iurabis, Deut. 6. Et Psal. 62. Laudabuntur omnes qui iurant in eo. &c.

Apostolos iurasse, ex D. Pauli epistolis apparet.

Interdum & ipsi iurant angeli. Apoc. 10.

Quin etiam & Deus ipse iurauit, angelorum Dominus, Genes. 22. Exod. 33. Psal. 109. Ad Hebr. 6.

Ortus: etenim iusurandum à fide originem ducit, qua homines credunt, Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi vnquam possit, nec alios decipere: cuius oculis nuda sunt omnia & aperta, qui demq; vniuersis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumq; administrat.

Finis iusurandum enim eo tendit, atque id omnino spectat, vt hominis iustitiam & innocentiam probe, finemq; licitis & controuersijs imponat.

PARTITIONES CATECHIL
DE IRRELIGIOSIS SIVE ILLICITIS
iurationibus. TABVLA 103.

Hoc praecepto prohibetur, ne homines falsum iurent. Nam qui à tanto scelere non refugit, ut Deum falso testetur, hic insignem Deo iniuriam facit, quippe qui aut illi inscitiae notam iniurit, dum ipsum alicuius rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis & pravi affectus, qui mendacium testimonio velut confirmare.

Non is solum, qui quod falsum scit, verum esse iurando affirmat: sed ille etiam, qui iurando id assertit, quod cum verum sit, tamen ipse falsum putat. Simili quoque ratione peierat, qui id iurat, quod verum existimat, & tamen re vera falsum est: nisi quantum potuit, curam & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam atque exploratam haberet. Eiusdem vero peccati reus censendus est, qui se aliquid iurando facturum promittit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit, aut si fuit, quod promissum, re ipsa non praestit: quod etiam ad eos pertinet, qui cum se voti sponsione Deo obligarunt, non praestant.

Præterea in hoc praeceptum peccatur, si desit iustitia, quæ ex tribus iuristuradi committitur una est: ut si quis iuret se peccatum aliquod mortiferum commissurum.

His adiungi debent illa iurandi genera, quæ à contemptu quodam proficiuntur, cum quis iurat se non obtemperaturum consilijs Evangelicis.

Præterea hanc legem is violat, & iudicio peccat, qui, quod verum est iurat, idque ita se habere existimat, leuibus quibusdam comesturis adductus & longè petitis. Nam qui sic negligenter iurat, in magno peierandi periculo versatur.

Falso præterea iurat, qui per falsos deos iurat. Quid enim est à veritate alienius, quam mendaces & fictitios deos, tanquam verum Deum testari?

IURAT autem falso

Dei enim verbum summa iniuria afficit, quicumque sacram scripturam à recta & germana eius sententia, ad impiorum dogmata & hæreses flectit. Præterea fœdis & inonestis maculis sacra scriptura contaminatur, cum eius verba & sententias, quæ omni veneratione colenda sunt, ad profana quæq; nefarij homines torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, & si qua sunt alia id genus: in quod peccatum sacra Tridentina synodus animaduerti iubet.

Deinde ut ij Deum honorant, qui eius opem atque auxilium in suis calamitatibus implorant: ita debiturum Deo honorem is negat, qui illius subsidium non inuocat.

At verò longè magis detestabili scelere seipfos adstringunt, qui sacrosanctum Dei nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & summis laudibus extolledum, aut etiam sanctorum nomen cum deo regnantium, impuro & contaminato ore blasphemare atque execrari audent.

QVÆ

QVÆ POENA IN LEGIS HVIVS TRANSGRESSORES constituta sit. TABVLA 104.

NON ENIM HABEBIT INSONTEM DOMINUM EUM, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

PRO declaratione huius quasi appendicis, aduertendum est,

Summa ratione factum esse, ut huic praecepto minime adiungerentur: quo quidè & peccati grauitas, & in nos Dei benignitas agnoscitur: qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipsius iram & offensionem subeamus, hisce salutaribus minis nos deterret, nimirum ut illum beneuolum potius, quam iratum, experiamur. Quanta sit hominum procliuitas, ad hoc peccatum committendum: ut non satis fuerit legem ferre, nisi etiam minime adderentur. Incredibile enim est, quantum propriae imbecillitatis cognitio & cogitatio vilitatis habeat. Nullum à Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantum minari, quicumque se hoc scelere adstrinxerit, non impunè laturum.

PRAECEPTVM TERTIVM DE SABBATHI ET FESTORVM DEIFICATIONE. TABVLA 105.

MEMENTO VT DIEM SABBATHI SANCTIFICES &c. Exod. 20.

Hoc legis praecepto exterius ille cultus, qui Deo à nobis debetur, rectè atque ordine praescribitur: est enim hic veluti quidam prioris praecepti fructus: quoniam quem intus sensibus pie colimus, fide & spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non externo cultu venerari, eidemq; gratias agere.

Reliqua decalogi praecepta, naturalia sunt & perpetua, neque mutari vlla ratione possunt.

Hoc autem de sabbathi cultu praeceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum & constans est, sed mutabile: neque ad mores, sed ad caeremonias pertinet, neque naturale, quoniam non à natura ad id edocti aut instituti sumus, ut illo die potius, quam alio, externum cultum Deo tribuamus: sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus à Pharaonis est seruitute liberatus, diem sabbathi coluit.

AT VERò hoc praeceptum à caeris Decalogi legibus

Differt, quod

Conuenit cum eisdem,

Non ritu & caeremonijs, quæ sunt antiquatae:

Sed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæq; ius attineat. Nam dei cultus ac religio, quæ hoc praecepto exprimitur, à naturæ iure existit: cum illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in ijs, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur.

PARTITIONES CATECHI-
DE TERTII PRAECEPTI PARTIBVS.

Ex quinto capite Deuteronomij. TABVLA 106.

Verus ac proprius huius praeccepti sensus eo spectat, ut homo & animo & corpore in eam curam incur-
bat, ut statuto aliquo tempore, a negocijs corporis q̄ laboribus feriatu, Deum piè colat ac veneretur.

Significa-
tione, quae
est du-
plex: Primò Sabbathum, Hebraicum nomen, si Latine interpreteris,
cessatio dicitur: Sabbathizare propterea, cessare & requiescere,
Latino vocabulo appellatur. Et hac significatione accipitur pro
septimo die, quo Deus ab omni opere, quod fecerat, requieuit.

Postea verò non solum septimus hic dies, sed ob eius dignitatem,
ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est, in quem sensum
Phariseus apud sanctum Lucam dixit: Ieiunio bis in sabbatho.
cap. 18.

Prima
agitur
de

Sanctificatione, hoc est,
ipsa cessatione, quae fit
à corporis laboribus,
& à negocijs. Atq; sic
diem sabbathi
Dicimus esse religiosum, diuinis q̄ actionibus & san-
ctis rerum officijs consecratum.
Tum plenè & perfectè celebramus, cum pietatis
& religionis officia Deo praestamus: Hocque planè
Sabbathum est, quod Esaias delictatum appellat,
quoniam festi dies sunt veluti deliciae Domini &
piorum hominum. Isai. 58.

ET RE-
stè in qua-
tuor par-
tes distri-
bui potest,
in quarum

Altera demonstratur,
diem septimū Dei cul-
tui diuinis dedicati
esse, Quem Dominus in
Exod. cap. 20. & apud
Ezechiel. 31. capit. Si-
gnum vocat.

Signum est, inquit, inter me & vos, in generationibus vestris,
ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos.

Deinde signum est, & quasi monumentum conditae huius
admirandae vniuersitatis.

Signum praeterea fuit Israelitarum memoriae traditū, quo
admoniti, se Dei auxilio à durissimo Aegyptiacae seruitutis
iugo, solutos ac liberatos esse meminissent.

Et signum item tum spirituales, tum caelestis sabbathi,
quod in sancta quadam & mystica quiete consistit, nimirum
cum vetus homo, Christo conspultus, ad vitam renouatur,
atque in ijs actionibus, quae Christianae pietati conueniunt, stu-
diosè se exercet.

DE RE-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE RELIQVIS DVABVS PARTIBVS.

TABVLA 107.

Tertia, in ijs verbis, Sex
dies operaberis &c. qui-
bus fideles admonentur,

Nè ociosi & desides vitam traducant: sed potius Apostoli-
ca vocis memores, negocium suum quisque agat, & opere-
tur manibus suis, sicut ab eo praecceptum fuerat.

Vi sex ipsis diebus opera nostra efficiamus, nè aliquid eo-
rum quae alijs hebdomadae diebus fieri agere oporteat, in di-
em festum reijciatur: atq; ita animus à diuinarum reru cura
studioque auocetur.

RELI-
quae sunt
adhuc
partes
duae, vi-
delicet

Quarta
descri-
bitur,

Quibus in
operib; atq;
actionibus
Christiani
homines di-
ebus festis
exercero se
debeant. Il-
le verò ei-
usmodi
sunt, ut

Ad Dei templum accedamus, eoque loco sincera, piaque ani-
mi attentione sacrosanctae Missae sacrificio intersimus.

Diuina Ecclesiae Sacramenta, quae ad salutem nostram in-
stituta sunt, ad animae vulnerum curationem crebrò adhibe-
amus.

Peccata sacerdotibus sapè confiteamur.
Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum crebrò percipia-
mus.

Attentè praeterea diligenterque sacras audiamus concio-
nes.

In precibus diuinisque laudibus frequenter nos exercea-
mus. itemque in ijs officijs, quae pietatem continent, paupe-
ribus & egenis elemosynam tribuendo, aegros homines visi-
tando, merentes, quiq; dolore afflicti iacent, piè conso-
lando.

Quae facere prohibeamur, videlicet, ut quaecunque diuinum cultum impedi-
re possunt, omninò vitemus. Facile enim perspici potest, omne seruilis operis
genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura aut turpe, aut malum sit:
sed quoniam mentem nostram à diuino cultu, qui finis praeccepti est, abstrahit:
quo magis peccata fidelibus vitanda sunt, quae non solum animum à diuina-
rum rerum studio auocant, sed nos à Dei amore prorsus serungunt.

G 3 APPEN-

PARTITIONES CATECHL. APPENDIX DE RELIQVIS FESTIS Ecclesiae. TABULA 108.

ALIOS AVTEM DIES festos ab Ecclesiae initio, & consuetudinibus deinde temporibus, Apostoli & sancti patres nostri instituerunt, ut pie & sancte dei beneficiorum memoria coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, Qui ob redemptionis nostrae mysteria, religioni consecrati sunt. Deinde qui de sanctissima Virgine Matri, Tum vero Apostolis, ac Martyribus. Caeterisq; sanctis cum Christo regnantibus. In quorum honore ipsi debiti honores tribuuntur. Atq; ad eorum imitationem fideles populus incitatur.

PRAECEPTVM QVARTVM, DE PARENTIBVS ET SVPERIORIBVS honorandis.

HONORA PATREM TVVM ET MATREM tuam, ut sis longevus super terram &c.

QVID PRAECEPTA SECUNDAE TABVLAE differant a praecedentibus primae tabulae praecipis. TABULA 109.

- I. Superioribus tribus praecipis, de quibus dictum est, quasi subiecta materies, quam tractent, est Deus, id est, summum bonum. Caeteris vero, proximi bonum.
II. Illis summus, Filis proximus } Amor est propositus.
III. Illa finem, Haec autem ea que ad finem referuntur, } spectant.
IV. Charitas Dei ex ipso pendet. Deus enim per se, non alterius rei causa, summe diligendus est. Charitas autem proximi, a charitate Dei ortum habet, atque ad eam, tanquam ad certam regulam, dirigenda est.
V. Quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus, satis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite potest. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur: iubet enim Dominus proximos diligere, sicut nosipos.

DE QVARTO

SMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE QVARTI PRAECEPTI EXPLICATIONE. TABULA 110.

Honorare quid sit. Est enim de aliquo honorifice sentire, & quae illius sunt, maxime putare oia. Huic autem honori haec omnia coniuncta sunt. Amor, Observantia, Obedientia, Et cultus.

Patres qui vocentur, nepotes. Illi praecipue, ex quibus generati sumus: Ecclesiae praesides, Pastores & Sacerdotes. Ii, quibus aut Imperium, Magistratus, Potestas commissa est. Quorum procuratori, fidei, probitati, sapientiaeque alij commendantur: cuiusmodi sunt Tutores, Curatores, Pedagogi, Magistri. Senes, & aetate confecti, quos etiam vereri debemus.

IN HAC EXPLICATIONE hac capita diligenter inprimis sunt pertractanda:

Ut quem eis tribuimus, honor ex amore atque intimo animi sensu de promptu videatur. Alia praeter ea sunt honoris officia, quae in Parentes conferri debent, cum a Deo suppliciter petimus, ut eisdem bene & feliciter omnia eveniant, ut in maxima gratia & honore sint apud homines, ut ipsi Deo ac sanctis, qui in caelis sunt, commendatissimi sint.

Ut sine observandi Parentes: ita viderentur. Nostras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus. Eorum recte facta moresque imitamus. Consilia eorum non modo exquirimus, verum etiam sequimur. Eis subvenimus, ea impertientes, quae victus cultusque desiderant.

Quando sint honorandi. Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus. Sed tum maxime, cum periculosè aegrotant. Atque etiam mortuis, quod sit, si ipsi funus facimus, si exequias cobonestamus: si honorem sepulturae impertimus: si iusta & sacrificia annuatim curamus, si quae ab ipsis legata sunt, diligenter persolvimus.

Quodnam praemium, quamque consentaneum ipsis propositum sit, qui divino huic praecipio obediunt: Quibus promittitur. Non solum sempiterna ac beata, Sed etiam eius, quam in his agimus terris. Pietas enim ad omnia utilis est &c. 1. Tim. 4.

G 4 PRAE-

PARTITIONES CATECHL
PRAECEPTVM V.
DE HOMICIDIIS. TABVLA CXI.

NON OCCIDES.

Primum bestias occidi, prohiberetur non est: quoniam illis vesci, a Deo hominibus est concessum, fas item est illa occidi.

Alterum permissum caedis genus est, quod ad eos Magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua ex legum praescripto iudicioque in facinorosos homines animaduertunt, & innocentes defendunt.

Qua ratione ne illi quidem peccant, qui iusto bello non cupiditate, aut crudelitate impulsus, sed solo publicae utilitatis studio, vitam hostibus adimunt.

Neque huius praeccepti reus est, qui non sponte, neque meditato: sed fortuito hominem occidit: in quo tamen duabus de causis peccari potest:

Alteram, si quis in re iniusta occupatus, hominem occiderit: ut si quis gravidam mulierem pugno vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur.

Alteram, si non omnibus circumspiciatis, negligenter & incaute aliquem occiderit.

Denique si quis salutis suae defendendae causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non tenetur.

Quae hac praeccepti lego non veretur. Nam

Alterum, Ne occidam: quod a nobis fieri veretur est: sunt tamen caedae aliae

CV M autem Dominus huius legis vim explicaret, in eo duo contineri ostendit:

Prohibita:

Quales sunt reliquae caedes omnes: suae enim spectus

Multiplici caedis faciendae modo, nemo est qui excipiat.

Eos qui caedem faciunt, nemo plane excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes: sed, delectu omni & discrimine remoto, occidere veritum est omnibus.

Qui interficiuntur: nam ad omnes haec lex pertinet, nec quisquam est tam humilis & abiectus conditionis homo, qui legis huius vi defendatur.

Non solum enim suis cuiusque manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet:

Sed consilio, ope, auxilio, vel alia quacumque ratione, id fieri prorsus veritum est.

Ad haec homini Christiano, ne irasci quidem licet, nisi iusta sub sit causa: cum lex spiritibus non manus solum puras, sed animum etiam castum, sincerumque nos habere iubet.

Quin etiam, si quis perfectam huius legis rationem expendat, nec malo illato resistere permittitur, sed inimicis etiam benefacere iubemur. ibid. & ad Rom. 12.

Quarum praecipuum est remedium, ut intelligant fideles, quam nefarium sit peccatum, hominis caedes: id quod ex plurimis maximisque sanctarum literarum testimonijs perspicui potest.

Alterum, quod facere iubemur, ut cordi amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus.

DE VIR-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE VIRTUTIBVS HVIC VITIO CONTRARIIS,
secunda huius praeccepti parte. TABVLA 112.

Quae quidem eo spectant, ut pacem cum omnibus habeamus. Matth. 5.

Patentia, in qua nos animas nostras possessuros esse, saluator docet. Luc. 21.

Charitas, qua sine ulla exceptione oes sunt complectendi. Eius veluti comites sunt

Benignitas, atque beneficentia, cuius officium in ijs rebus maxime versatur:

Ve pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum & frumentum, sumentibus potum domus nudos vestiamus: & quo quisque opis nostrae magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

Haec officia, quae per se sunt illustra, eo sunt illustriora, si inimicis praestentur.

Mansuetudo: nam si charitatis legem spectemus, quae benigna est, omnia quaecumque ad mansuetudinem, lenitatem, aliasque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege praescribi intelligemus.

Q V AE vero nobis hoc praeccepto servanda iubeatur, haec sunt:

Remissio iniuriarum. Plurimum enim Charitatis officium illud est, ut iniurias, quas accipimus, aequo animo remittamus, atque condonemus: Quod ut plane efficiamus, adhibenda sunt

Praecipua:

Alterum, quod duo praecipua comoda complectitur:

Primum, ut qui se iniuriam accepisse putat, ei maxime persuadeatur, illum detrimenti aut iniuriae praecipuam causam non fuisse, quem ipse vlcisci cupit. Quaecumque enim in hac vita patimur, a Domino, qui iustitiae omnis misericordiaeque parens est & auctor, proficiuntur. Quod illud pertinet, quod graviter & eruditè d. pertractavit Chrysostomus. Neminem scilicet, nisi a seipso, laedi.

Primum, quod aliena debita remittentibus promissu Deus, fore ut ipsi etiam peccatorum veniam impetrent. Alterum, quod nobilitatem quandam atque perfectionem assequimur, ad eam ut quodam modo Dei similes efficiamur, qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos.

Postremo consideranda sunt incommoda eorum, qui illatas sibi iniurias condonare nolunt.

Oidium enim non solum peccatum graue est,

Sed etiam diuturnitate peccandi gravius inheret:

Et dicitur peccatum diaboli, quod quidem ipse ab initio homicida fuit.

Ac primum omnium & maximum est, Salvatoris nostri plenissima illa pietatis oratio, quam pro persecutoribus suis habuit Luc. 23, cuius exemplum ad imitandum nobis proponere debemus.

Alterum autem remedium, ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem atque illum Iudicij diem recordemur: Memorare, inquit ille, nouissima tua, & in aeternum non peccabis, Eccles. 7.

Deinde alia quoque remedia opportuna, quae sanctarum literarum monumentis tradita sunt.

AXIOMA.

Ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius, maiusve remedium inuenias, quam obliuionem iniuriarum, & amorem in eos, qui te aut tuos re aut oratione violarint.

PRÆ-

PARTITIONES CATECHIL
PRÆCEPTVM VI.
 DE ADVLTERIIS ET ALIIS CAR-
 nis operibus. TABVLA 113.

NON MOECHABERIS.

Adulterium, quod est legitimi tori iniuria, siue alienus, siue proprius ille sit. Etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse torum violat: si verò solutus vir alienam cognoscat uxorem, adulterij labe torus alienus inquinatur.

Altera, qua disser-
 tis verbis
 vetatur

Omne impuritatis et impudicitiae genus, quo polluitur corpus. Quam sententiam, non tantum ex D. Ambrosij et B. Augustini scriptis, sed ex sacris licetis tum veteris, tum noui testamenti licet cognoscere. Immo verò omnem inuimam animi libidinem hoc præcepto vetitam esse, tum ipsius legis vis significat, tum Christus Dominus docuit.

Præcipue ve-
 rò ob eam rem
 adulterij di-
 fertè vetitum
 est,

Quia præter turpitudinem, quæ illi cum alijs intemperantiae generibus communis est, iniustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adiunctum habet.
 Est illud item certum, qui se à cæterarum libidinum intemperantia non abstinet, cum ad hanc, quæ adulterij est, incontinentiam facile labi.

Docendi sunt, ac vehementer horrandi, ut pudicitiam et continentiam omni studio colant, mundentque se ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

Inprimis autem admonendi sunt, quamvis castitatis virtus in diuino illo virginitatis proposito magis eluceat, tamen ijs etiam conuenire, vel qui calibem vitam agunt, vel matrimonio iuncti, à verita libidine puros se et integros seruant.

DE OPOR-

HVIVS
 quoq; Præ-
 cepti du-
 plex vis
 est:

Altera, quæ eam sen-
 tentiam inclusam ha-
 bet, ut animi corpo-
 risq; castitatem colā-
 mus. Vbi fideles

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
 DE OPPORTVNIS VITII HVIVS REMEDIIS.

TABVLA 114.

Cogitatione,
 quale imprimis
 est, ut intelli-
 gamus, quanta
 sit huius pecca-
 ti turpitudò &
 perniciès. quæ
 cogitatio parat-
 tur ex varijs
 sacre scriptu-
 ra testimonijs
 et argumentis.

QVONIAM
 verò multa à san-
 ctis Patribus tradi-
 ta sunt, quibus do-
 cemur domitas ha-
 bere libidines et co-
 èrcere voluptates,
 in hac quoque tra-
 ctatione diligentis-
 simè versandū est.
 Hæc autè eiusmodi
 sunt, quæ consistunt
 partim in

Primum enim omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. 1. Cor. 6.

Deinde, id quod scelestius est, si homo Christianus meretrici turpiter se dedat, membra quæ Christi sunt, ea meretricis facit, ibidem.

Est præterea homo Christianus, ut Apostolus testatur, templum spiritus sancti, quod violare nihil aliud est, nisi ab eo spiritum sanctum eicere. ibid.

Tum, qui adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam, turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur. Prouerb. 6.

Denique et si mortem, qua olim afficiebantur, et lapidibus obruebantur adulteri, effugiant, intolerabiles tamen dolores, ac poenarum cruciatus, quibus sæpè plectuntur, non effugiunt. Nam mente cæci, quæ pæna grauissima est, ita fiunt, ut neque Dei, neque fame, neque dignitatis, neque filiorum, denique nec vitæ suæ rationem habeant: hocque pacto adeo nequam et iniuriles fiunt, ut nihil graue eis committi debeat, et ad nullum ferè officij munus idonei sint.

Primum illud est, ut ocium maxime fugiamus.

Deinde crapula magnoperè est vitanda.

Est etiam oculorum cobibenda lasciuia.

Vestium quoque fugiendus est ornatus elegantior et exquisitus.

Turpis obscæniq; sermonis cauenda procacitas.

Delicatiores ac molliores cantus, ac saltationes, itemque

Libri obscæni et amatorie scripti, pariterque

Imagines, quæ aliquà turpitudinis speciem præ se ferunt, vitandæ.

Actiõne.
 Quorum

Deniq; ad libi-
 dinis vim op-
 primendâ ma-
 ximè valent

Frequens confessionis et Eucharistiæ vsus.

Astidua ac piæ quidem preces, cum elemosynis atque ieiunio coniunctæ.

Vigilia item ac piæ peregrinationes, atque alia afflictationum genera, quibus corpus est exercendum, sensuumq; appetitiones reprimendæ.

PRÆ-

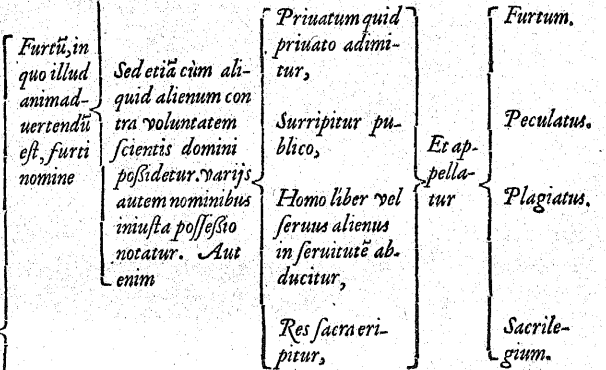
PRAECEPTVM VII.

DE FVRTIS ET ALIIS INIVSTI-

tiae operibus, Siue de iniusta possessione & vsu rerum aliarum. TABVLA 115.

NON FVRTVM FACIES.

Non id modò intelligi, cum occultè ab invito domino aliquid auferatur:

Altera, apertè est an- nuncia- ta, & vetat

EST au- tem hoc p- ceptū, quē admodūm superiora, diuisum in duas Par- tes: Quarū

Rapinam, quae in hoc differt à furto, quòd rapinas tantummodò illi facere possint, qui potentia & viribus praestant: furtum verò latius patet, & ad plura pertinet.

Sed praeter ipsum furtum, id est, externam actionem furandi, etiam animus & voluntas Dei lege prohibetur. Est enim spiritualis Lex, quae animum, fontem cogitationum & consiliorum, inspicit. De corde enim, inquit Domi- nus, exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia &c.

Alterius sententia & vis, quae iubemur benigni & liberales esse in proximos, in priore occulta est & inuoluta, De qua in tercia post hanc dicitur tabula.

DE FVR-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI. DE FVRTORVM GENERIBVS.

TABVLA 116.

Sunt igitur fures etiam, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inuen- tas, occupatas, aut ademptas retinent.

Eodem se alligant scelerè, qui in emendis vendendisque rebus fraudes ad- bibent.

Graviores & iniquiores in hoc furtorum genere sunt ij, qui fallaces & cor- ruptas merces vendunt pro veris & integris: quòd de pondere, mensura, nume- ro ac regula decipiunt emptores.

Furtum etiam apertum est operariorum & artificum, qui totam & inte- gram mercedem exigunt ab alijs, quibus ipsi iustam ac debitam operam non dederunt.

Nec verò distinguuntur à furibus serui Dominorum, rerumque custodes infidi.

Furtum praeter ea facere videntur, qui falsis simulatisque verbis, quòd ve fal- laci mendacitate pecuniam extorquent, furtum mendacio cumulantes.

Illi quoque in furum numero reponendi sunt, qui cum ad priuatū aliquod, vel publicum officium conducti sunt, nullam vel paruam operam nauantes, mu- nus negligunt, mercede tantum ac precio fruuntur. Reliquam furtorum mul- titudinem, à solerti avaritia, quae omnes pecuniae vias nouit, excogitatum, per- sequi longum est. & vt diximus, difficilimum.

FVRTORVM tam multa sunt ge- nera, vt ea dinume- rare sit difficilimū:

DE RAPINARVM VARIETATE.

TABVLA 117.

Qui debitam operarijs mercedem non per solvunt, sunt rapaces.

In hoc crimine rapacitatis includuntur etiam, qui vestigalia, tributa, decimas, & reliqua huius generis non dissolunt, vel inuertunt, & ad se transferunt.

Huc etiam referuntur sceneratores in rapinis acerrimi & acerbissimi, qui mi- seram plebem compilant, ac trucidant suris.

Item rapinas faciunt nummarij iudices, qui venalia habent iudicia, & precio numeribusque delimiti, optimas tenuiorum & egenium causas euertunt.

Fraudatores creditorum & inficiatores, qui quo sumpto temporis spatio ad sol- uendum, sua vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eo- dem crimine rapinarum.

Qui etiam ab illis, qui soluendò non sunt, quod commodarunt, exigunt acerbis, & pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum quae ad eorum corpus tuendū sunt necessaria, recte rapaces vocantur.

Ex raptorum denique numero sunt, qui in frugum inopia comprimunt frumen- tum, faciuntque vt sua culpa carior ac durior sit annona: quod etiam valet in re- bus omnibus, ad victum & ad vitam necessarijs.

RAPINAE autem latius pa- teat. Nam

H DE SE-

PARTITIONES CATECHI-
DE SECUNDA HVIVS PRÆCEPTI PARTE,
hoc est, De ijs quæ tacite hac lege præcipiuntur. TABULA 118.

Primum Satisfactio
vel restitutio. Pec-
catum enim non re-
mittitur, nisi resti-
tuatur ablatum. Hac
autem restitutionis
lege tenetur non is
solum, qui furtum
fecit, sed omnes p-
terea, qui furti par-
ticipes fuerint. Sunt
autem plura eorum
hominum genera:

HAEC DE
reccis, nunc ad
iusta veniamus:
in quibus locum
habet

Ac primum est eorum, qui furari imperant: qui non modò
sunt ipsi furtorum socij & authores, sed etiam in illo furto
genere deterrimi.

Alterum eorum, qui cum iubere non possint, suosores
sunt atque impulsores furtorum.

Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt.
Quartum genus est eorum, qui participes furtorum, in-
de lucrum ipsi etiam faciunt.

Quintum genus est eorum, qui cum furta possint pro-
hibere, eantem abesse vel illis occurrant & obstant, ut eorū
licentiam permittant atque concedant.

Sextum genus est eorum, qui cum & furtum factum, &
ubi factum sit, certo sciant, non indicant rem, sed eam se si-
re dissimulant.

Postremum genus est, quod omnes complectitur furto-
rum adiutores, custodes, patronos, qui illis recipi aculum
præbent ac domicilium: qui omnes & satisfacere debent ijs,
quibus aliquid detractum est, & ad illud necessarium officium
vehementer cohortandi sunt.

Ne huius quidem sceleris omnino sum expertes, appro-
batores furorum & laudatores.

Nec verò etiam ab eadem culpa sunt alieni filij familiae
& uxores, qui pecunias à Patribus & viris subripiunt.

Alterum Eleemosyna. nam huic præcepto etiam illa subiecta sententia est, ut pau-
perum & inopum miseremur, eorumque difficultates & angustias nostris facul-
tatibus & officijs subleuemus. Quod argumentum, quia sapientissimè & copiosissimè
tractandum est, petendum est ex virorum sanctissimorum, Cypriani, loannis Chry-
sostomi, Gregorij Nazianzeni, & aliorum libris, qui de eleemosyna præclare scri-
pserunt.

Est etiam Christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas bene merendi de ijs,
quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiam ocij causa, labore,
opera ac manibus ea quaerere, quibus inopum indigentiæ levare possint: Hinc Apo-
stolus Paulus: Qui furabatur, inquit, iam non furetur: magis autem laboret, ope-
rando manibus quod bonum est, ut habeas, unde tribuas necessitatem patienti.

Consulendum denique est frugalitati, parcendumque bonis aliens, ne cæteris
graues aut molesti simus. Quæ temperantia sanè quàm elucet in omnibus Aposto-
lis, sed maxime eminet in D. Paulo: cuius illud est ad Thessalonicens. Memores
estis, fratres, laboris nostri & fatigationis: nocte & die operantes, ne quæ vestrum
grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. 1. Thess. 2.

DE EX-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE EXCVSATIONIBVS FVRTORVM.
TABULA 119.

Eccè nobilium hominum non ferendæ deliciae, qui culpam extenuare sibi vi-
dentur, si se affirmarunt, non cupiditate aut auaritia ad detrabendum alie-
ri sua descendere, sed tuendæ causæ amplitudinis, familiae & Maiorum su-
orum, quorum existimatio ac dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessio-
ne fulciretur.

Non desunt, qui non iam illam asserant causam splendoris & gloriae, sed vi-
ctus & vitæ commodiorem facultatem & elegantiam, qui resellendi docen-
dique sunt, quàm impia sit eorum & actio & oratio, qui nullam commoditatē
antiseruati Dei voluntati & gloriae: etsi quæ potest esse in furto commodi-
tas, quod summa incommoda consequantur!

Quid, quòd audire licet interdum fures, qui nihil se eò peccare contendunt,
quòd detrabant aliquid locupletibus & copiosis hominibus, qui ea detractione
nihil damni faciunt, ac ne sentiant quidem: misera sanè & pestifera defensio.

Putat alius satis est, onem suam accipi debere, quòd eam furandi consuetu-
dinem cepit, ut non facile possit ab illa mente & actione desistere. Qui nisi au-
di. erit Apostolum dicentem, Qui furabatur, iam non furetur: veli nolite, etià
consuetudinem capiet æternorum suppliciorum.

Nonnulli sunt, qui excusant se occasione data alteri aliquid ademisse. est
enim illud tritum sermone proverbum: Fures qui non sunt, heri occasione.
Qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi, resistendum esse prauis
cupiditatibus.

Sunt qui furari se dicant vlciscendi causa, quòd ab alijs eadem iniuria sint
affecti. Quibus ita respondendum est: Primum nemini licere iniurias per-
sequi: demò non posse quenguam rei suæ iudicem esse: tum multo minus con-
cedi, ut pœnas ab alijs repetant eorum, quæ alijs in eum peccauerunt.

Postremò quidam furtum satis illa ratione defensum, rectumque arbitran-
tur, quòd, cum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud
furto dissoluant. Quibus cum ita agendum est, nullum esse grauius et alie-
num, & quo magis prematur humanum genus, quàm debitum illud, cuius in
diuina precatone quotidie meminimus: Dimitte nobis debita nostra: quare
illud infamissimè hominis esse, plus velle Deo debere, id est, plus peccare, ut
quod debet hominibus, dissoluat.

REGVLA.

Vna est ratio conseruandi & amplificandi copias & opes, Maiorumque gloriam, si fideles Dei vo-
luntati paruerint, si eius præcepta seruauerint: quibus contemptis, fundatæ & optimè constitutæ
opes eueruntur, Reges ex regio folio & summo gradu honoris præcipientes exturbantur: in quorum
locum infimi interdum homines, & qui summè in odio illis fuerunt, diuinitus vocantur.

H 2

PRÆ-

PRAECEPTVM OCTAVVM, DE FALSIS TESTIMONIIS, ET

judicandi temeritate. TABVLA 120.

NON LOQVERIS CONTRA PROXIMVM tuum falsum testimonium.

Falsum testimonium Illud praecipue, quod in iudicio falso dicitur à iurato. Deinde, omne testimonium non modò in iudicio, sed etiam extra iudicium, quod alteri incommodum aut detrimentum possit asserere, Levit. 19.

Detestabilis libido & cõsuetudo detrahendi alteri. Est verò sciendum Non tantum adhibenda calumnia offendi hominum existimationem, sed & augendis amplificandisq; criminibus: & si quid occultius ab aliquo commissum sit, quod ubi rescriptum fuerit, graue aut turpe sit ad famam, eam rem qui ubi, quãdò, quibus non necesse sit, per vulgãritis obrectator & maledicus iure dicitur. Verum totius obrectationis nulla capitalior est, quàm eorum, qui Catholica doctrinã eiusque predicatoribus obrectant, vel malarum doctrinarum & errorum magistros extollunt laudibus.

Alteri probibens, quã probibentur

Nec verò ab horum hominum numero & culpa seivunguntur, qui detrahentibus & maledicentibus hominibus patefacientes aures, non reprehendunt obrectatores, sed illis libenter assentiuntur.

In eodem genere sunt, qui suis artificijs distrahunt homines, & inter se committunt, magnopereque serendis discordijs delictantur.

Peccant denique in hanc Partem blandi homines & assentatores, qui blanditijs & simulatis laudibus influunt in aures & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores aucupantur, dicentes, ut est apud Ierophetam, malum bonum, & bonum malum. Isa. 5.

Mendacium. Fugendum est autem omne mendaciorum genus, sed illud imprimis,

Quo gravi damno quisquam affici possit. Plurimum verò impietatis est mendacium, cum quis in religionem vel de religione mentitur.

Sed illis etiam maledictis & probris grauius offenditur Deus, quã committuntur libellis, quos famulos vocant, & alijs huius generis contumelijs.

Præterea ioco, vel officij causa fallere mendacio, est nemo in illo vel damnum, vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum est. Nam ex iocosis mendacijs capiunt homines mentiendi consuetudinem: vnde veniunt in opinionem, non esse veraces.

Postremo, priore parte huius praecipii simulatio repudiatur: nec modò quã simulatè dicuntur, sed quã ita fiunt, cum scelere coniuncta sunt.

Alteri iubens, ut, simulatione, fallacijsque sublati, dicta & facta nostra simplici veritate metiamur: Cuius officij Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: Veritatem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia. Ad Ephes. 4.

VERVM in hoc precepto eadem ratione & via progrediendum est, qua in cæteris progressum, ut videlicet animaduerantur in eo duae leges:

DE IUSTITIA VNICVIQUE INVIOLABILITER

ministranda, secunda videlicet octavi praecipii parte. TABVLA 121.

Iudices, *Ve iuste & ex legibus forensia iudicia exerceantur. Nè re occupent homines, & usurpent iudicia. Nè re & causa incognita sententiam ferant, quo in vitio fuit sacerdotum & scribarum consilium, qui de S. Stephano iudicauerunt. Acto. 7. Nè condempnent innocentes, aut nocentes absoluant. Nè precio aut gratia, nè odio aut amore moueantur.*

H V I V S praecipii etiam ea vis est, ut non solum patebeat falsum testimonium, sed verum etiam dici imperet. Vbi admonetur & instruitur

testes, qui Licet extra iudicium possint interdum verum tacere: In iudicio tamen, ubi legitime interrogantur à iudice, vera omnino patefacienda sunt. *Pro Reo,* Quam tamen est testibus, Quo loco ca. uedum tamen est testibus, Nè sua memoria quod exploratum non habent, id pro certo affirmant.

Patroni causarum & Aduocati, *Ve Patrocinio suo non desint necessarijs hominum temporibus, & egentibus benignè subueniant. Nè iniustas causas defendendas suscipiant, neq; calumnia lites proerabant, nec alant auaritia. Quòd ad mercedem attinet laboris & operæ suæ, illa iura & æquo merentur.*

Petitores verò & accusatores monendi sunt, nè cuiquam, amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creent.

Pij denique omnes, ut in congressibus & colloquijs verè semper & ex animo loquantur, nihil dicant, quod alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem, à quibus laedi se & exagitari intelligunt, cum illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem & societatem intercedere, ut membra sint eiusdem corporis.

APPENDIX.

Est in humanis rebus maximus vsus veri testimonij, quòd sunt innumerabiles res, quas à nobis ignorari necesse fit, nisi eas ex testium fide cognoscamus. Quare nihil tam necessarium est, quàm testimoniorum veritas in ijs rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo extat illa S. Augustini sententia: Qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, vterque reus est: ille, quia prodesse non vult: hic, quia nocere desiderat.

PARTITIONES CATECHIL
DE INCOMMODIS MENDACIORVM.

TABVLA 122.

AD EFFICIENTI-
dum tantū flagitiū,
ea proponenda sunt
mala, quæ menda-
cium consequuntur.
Quæ cum sint in-
numerabilia, fontes &
capita incommo-
dorum & calamitatū
sunt cōmonstranda.

Ac primum, in quantam cadat Dei offensionem, quantumve eius odium incur-
rat homo vanus & mendax, facile intelligitur ex nono Prouerborum capite.
Iam quis ei præstet incolumitatem, qui in insigni odio sit apud Deum, quò mi-
nus grauissimis afficiatur supplicijs?

Deinde, quid impurius aut fœdus, ut S. inquit Iacobus, quam in eadem lin-
gua, qua benedicimus Deum & Patrem, maledicere homines, qui ad imaginē
& similitudinem Dei facti sunt, ita ut vñs de eodem foramine emanet dulcem
& amarum aquam?

Maximum verò etiam illud in mendacio incommodum est, quòd ferè est
insanabilis animi morbus. Peccatum enim, quòd inferendo falso crimine, aut
proximi famæ & existimationi obrectando, commissum est, non remittitur, ni-
si calumniator ei, quem criminatus fuerit, satisfaciat iniuriarum.

Præterea latissimè patet hoc detrimentum, & in ceteros diffunditur: qua
vanitate & mendacio fides ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis
humane.

DE VITANDIS MENDACIORVM EX-
cusationibus.

TABVLA 123.

Qui causam sui mendacij conferunt in eos, à quibus sunt mendacio decepti, hi
docendi sunt, non licere hominibus se ipsos excusare, neque malum malo compen-
sandum esse, sed potius vincendum in bono malum.

Hi qui afferunt humane nature imbecillitatem & fragilitatem, tradendum
erit hoc officij præceptum, ut diuinum auxilium implorent, neque infirmitati
humanitatis obtemperent.

Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri assueverunt, ut
dent operam, ut contrariam consuetudinem capiant verè loquendi, præsertim
cum qui vsu & consuetudine peccant, grauius delinquant, quam ceteri.

Et quoniam non desunt, qui se tegant excusatione ceterorum hominum,
quos passim mentiri & peierare contendunt, hac ratione illi ab ea opinione de-
ducendi sunt, non esse imitandos malos, sed reprehendendos & corrigendos.

Alij se ita defendentes, quòd vera dicendo sepe incommodo sint affecti, sic
refellendi sunt, esse illam accusationem, non offensionem, cum sit officium Chri-
stiani hominis, quamuis potius facere iacturam, quam mentiri.

Alteri, qui dicant se ioci causa mentiri, qui ab hoc vicio abdu-
cendi, & docendi sunt, quantum in eo genere peccandi consue-
tudinem angeat vsus mentiendi: & illud inculcandum, omnis
ociosi verbi reddendam esse rationem.

Alteri, se idem facere, vilitatis gratia, quippe qui bonè nec
emerent, nec venderent, nisi mendacium adhiberent. Et acer-
bius etiam obiurgandi, & illius admonendi sunt sententia: Quo-
rite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adij-
cientur vobis. Matt. 5.

PRÆ-

PRÆCEPTVM IX. ET X.
DE REBVS ALIORVM NON CONCVP-

iscendis.

IX.

NON CONCVPISCES DOMVM PROXIMI TVI.

X.

NEC DESIDERABIS VXOREM EIVS, NON
seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

CONTINVATIO.

CVM superioribus legis præceptis nos quibusdam quasi præsidijs munisset Deus, ne quis nos ipsos
aut nostra violaret: hoc adiuncto præcepto, maximè providere voluit, nè appetitionibus nostris
nos ipsi læderemus: quòd facile futurum fuit, si omnia cupere atque optare, liberum nobis atque
integrum esset.

ARGVMENTVM.

IN his duobus præceptis, quæ postremo loco tradita sunt, illud inprimis sciendum est, rationem
ferè constitui, qua cætera præcepta seruentur. Nam quòd his verbis præscriptum est, eò spectat, ut
si quis studet superiora legis iussa seruare, hoc maximè faciat, nè concupiscat: quoniam qui non
concupiscet, suis contentus, aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortalis glo-
riam tribuet, gratias eidem maximas aget, Sabbathum colet, id est, quiete perpetua fruetur, Maio-
resque venerabitur: neminem deniquè neque re, neque verbis, neque villo alio modo lædet. Nam
stirps ac semen malorum omnium, est praua concupiscentia: qua qui incensi sunt, præcipites
feruntur in omne flagitiorum & scelerum genus.

SVMMA.

HAC igitur non concupiscendi lege præscripta, illud à Deo prouisum est, ut cupiditatum aculei,
quibus ad perniciosam quæque incitari solemus, huius legis vi quodammodo excusati, nos minùs vr-
geant, maiusque propterea temporis spatium nos, molestia illa cupiditatum sollicitudine liberati,
ad ea præstanda pietatis & religionis officia habeamus, quæ ipsi Deo multa maximeque debemus.
Atque sic intelligamus, legem Dei eiusmodi esse, quæ non externis solum munerum functioni-
bus, sed etiam intimo animi sensu seruanda sit.

DE NECESSITATE NONI ET DECIMI

præcepti.

TABVLA 124.

VERVM
horū præ-
ceptorū du-
plex fuit
necessitas:

Alteri, ut sexti, septimiq; præcepti sententia explicaretur. Nam etsi quodam nature
lumine intellectum est, alienæ vxoris potius cupiditatem prohiberi, vicio adu-
lterio: (nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri) tamen pleriq; ex ludæis peccato
obsecati, in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent id à Deo prohibitū esse.

Alteri, quòd aliqua distinctè explicaretur, quæ sexto & septimo explica-
te non prohibebantur: nam exempli causa, septimum præceptum prohibuit, nè quis in-
iuste concupiscat aliena, aut eripere conetur: hoc autem vetat, nè villo modo quis con-
cupiscat, & si iure legaq; id assequi possit, ex cuius appetitione proximo damnum impor-
tari videat.

IN QVIBVS HAEC DVO PRÆCEPTA

conueniant aut discrepent.

TABVLA 125.

HAEC duo
præcepta

Conueniunt: habent enim hæc singula præcepta illud cum cæteris commune, ut par-
tim aliquid vetent, partim iubeant.
Differunt in-
ter se. Nam } Alteri concupiscentia solum spectat, qd vile sit, quid fructuosum.
} Alteri propositæ sunt libidines & voluptates.

H 4 DE CON-

DE CONVPISCENTIA, ID EST, PECCATI FO

m ite, qui ex peccato originem habuit, & perpetuò nobis infixus inhæret. TAB. 126.

QVARE sciendum est, Concupiscèntiam esse commoitionem quãdã ac vim animi, qua impulsivi homines, quas non habet, res iucundas appetunt. Et est triplex:

Naturalis, hoc est, recta concupiscendi vis, quæ Deo auctore, à natura nobis insita est. Ne sunt appetitus comedendi, bibendi, calefscendi, frigeſcendi &c. Quæ si moderata sit, suisq; finibus contineatur, sæpe etiam non mediocres utilitates præbet. Nam

Spiritualis, qua ad eorum appetitionem incitatur, quæ carni repugnant. Hæc usque adeo non est prohibita, ut ad eam ipsam sacræ nos literæ adhortetur: Concupiscite sermones meos, Sap. 6. Et, Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, Eccl. 24. Itaq; hoc interdico, non ipsa concupiscendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum vri licet, sed vsus prauæ cupiditatis, quæ carnis concupiscèntia & peccati fomes vocatur, ac si animi assensionem adiunctam habeat, semper in vitijs numeranda est, omnino prohibetur.

Carnis, illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent, neq; finibus a Deo cõstitutis cõtinentur. Hæc cupiditas damnata est, vel quia

Illud primùm efficit, ut assiduis precibus Deû ore-mus, supplicesq; ab eo petamus, quæ maximè cupimus. Oratio enim, cupiditatis nostræ interpres est. Efficit præterea, ut chariora sint nobis Dei munera, quo enim vehementiori alicuius rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res est, atque iucundior, cum eam adepti sumus. Tum verò delectatio ipsa, quam ex re concupita sentimus, facit, ut maiore pietatè gratias Deo agamus.

Malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia eiusmodi nefaria scelera. Esi res natura sua male non sunt, causa tamen aliunde extat quare illas concupiscere nefas sit, quo in genere sunt ea, quæ nè possideamus, Deus aut Ecclesia prohibet, ut fuerit in veteri testamento aurum & argentum, ex quibus idola conflata erant. Ob eam præterea causam hæc cupiditas vitiosa prohibetur, quoniam quæ appetuntur, aliena sunt, ut domus, seruus, ancilla, ager, vxor, bos, asinus, & alia multa: quæ cum aliena sint, ea concupiscere vetat diuina lex.

DE IIS QVAE DVOBVS HIS PRAECEPTIS

interdicta sunt, TAB. 127.

EX HAC interpretati-one animaduertimus, hac duorum præceptorũ lege vetitũ nobis esse,

Priore quidẽ, Nè diuitias auidè exoptamus, neque alienis opibus, potentia, nobilitati inuideamus: sed statũ nostro, qualis qualis ille sit, siue humilis, siue excellentius, contenti simus. Aliena deinde gloriæ appetitionem vetitam esse, intelligere debemus: nam hoc item ad domum pertinet. Non solum autem quæ magna sunt, ut domum, nobilitatem & gloriã concupiscere nobis non licere, sed etiam parua, qualiaqualia illa sunt, siue animata, siue inanimata.

Postrema verò, nè alienam concupiscamus vxorẽ, qua lege concupiscendi libido prohibita censetur,

Non quidem ea tantum, qua adulter alterius vxorem appetit: Sed etiam, qua affectus aliquis, alterius vxorem in matrimonium ducere concupiscit. Atque hoc idem de ijs mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatæ sunt. Sic quæ ad Dei cultum religionemq; est consecrata, nullo pacto licet illam vxorem appetere.

SMI CATHOLICI TRIDENTINI DE ALIIS CVPIDITATIS VITIIS.

TABVLA 128.

I AM VERO qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant, quosque præterea ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari oportet, illi sunt,

Qui lusombus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderatè abutuntur. Mercatores item, qui rerum penuriam, amonæq; caritatem exoptant, atque id egrè ferunt, ut alij præter ipsos sint, qui vendant aut emant, quò carius vendere, aut vilius emere ipsi possint. Qui alics egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur. Milites etiam, qui bellum exoptant, ut furari ipsis liceat. Medici item, qui morbos desiderant. Iureconsulti, qui causarum litiumq; vim, copiamq; concupiscunt. Tum artifices, qui quæstus auidi, omnium, quæ ad victum cultumq; pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. Qui alienæ laudis gloriæq; auidi, atq; appetentes sunt, non sine aliqua fama alterius obretractatione, idq; præferim, si qui illam appetunt, ignaui nulliusq; precij sint homines: Fama enim & gloria, virtutis atque industriæ, nõ ignauiæ aut inertia, præmium est.

DE REMEDIIS ADVERSVS NOXIAS

concupiscèntias. TABVLA 129.

SED VT REMEDIA pateſcãt, qua ad collendũ hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, explicanda altera præcepti ratio est, quæ in eo consistit: Vt

Si diuitia affluant, cor non apponamus, easq; pietatis & diuinarum rerum studio abijcere parati simus, & in subleuandas pauperum miserias, libenter pecunias erogemus. Si desint facultates, egestatem æquo & bilari animo feramus: & quidem si rebus nostris dandis liberalitate vtremur, rerum alienarum cupiditates restringemus. Ardenti studio, summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult.

Sed & ad hunc cupiditatum ardorẽ restringendũ, plurimum etiam hoc potest, si quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus.

Primum verò illud incommodum est, quòd quoniam eiusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis ac potestas. Alterum præterea incommodum est, quòd ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam omnia peccata manant. Omne enim quòd est in mundo, concupiscèntia carnis est, & concupiscèntia oculorum, & superbia vitæ. s. Ioan. 2. Tertium incommodum in eo est, quoniam reſtum animi iudicium his cupiditatibus obscuratur. Opprimitur præterea concupiscendi vi verbum Dei, quòd in animis nostris a magno illo agricola Deo insitum est. Marc. 4.

PARS ROMANI CATECHISMI QVARTA, DE ORATIONE

Dominica, & primùm

DE ORATIONIS MODO.

PRAECEPTVA cura id agendum est, vt pij homines intelligant, quid à Deo & quomodo orandum sit. Omnes autem necessariae precatationis numeros continet diuina illa formula, quam Christus Dominus apostolis, & per illos eorumq; successores omnibus deinceps, qui Christianam religionem susciperent, notam esse voluit, cuius verba atque sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, vt in promptu habeamus.

DE NECESSITATE ORATIONIS.

TABVLA 130.

Verbis Christi: Oportet semper orare, Luc. 18.

PRAECEPTVM orationis non solum consilij causa traditum est, sed etiam necessarij iusti vim habet. Quod declaratur

Tu praeterea

Quod tam multis indigemus bonis & commodis, ad animum & corpus tuendum necessarijs, vt ad precatationem confugere oporteat, tanquam ad vnam omnium optimam & indigentiae nostrae interpretem, & conciliatricem eorum quibus egemus.

Nam cum nihil cuiquam debeat Deus, reliquum profecto est, vt quae nobis opus sunt, ab eo precibus expetamus: quas preces tanquam instrumentum necessarium nobis dedit ad id, quod optaremus, consequendum: praesertim cum quaedam esse constet, quae nisi eius adiumento non liceat impetrare.

Singulari consilio Dei. Possit enim Deus etiam non petentibus, ac ne cogitantibus quidem, abunde nobis omnia dilargiri: quo modo & animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad vsus vitae necessaria: sed beneficentissimus parens vult à filijs inuocari: vult nos quotidie rite petendo, petere fidencius: vult impetratis ijs, quae postulamus, indies magis iustificari, ac praedicare sua in nos ipsos benignitatem.

DE VTI-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI DE VUTILITATE ORATIONIS.

TABVLA 131.

Primus est is, quod orantes, Deo honorem habemus: siquidem est quoddam religionis argumentum oratio, quae in diuinis literis thymiamati comparatur.

Sequitur fructus amplissimus & iucundissimus orationis, cum à Deo preces audiuntur. est enim ex sancti Augustini sententia, caeli clavis oratio. Nam ascendit, inquit, precatio, & descendit Dei misericordia. Licet alta sit terra, altum caelum, audit tamen Deus hominis linguam.

Inest etiam omnino in precatatione singularis gaudij cumulus, quamobrem sic loquebatur Dominus: Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Ioan. 16.

Accedit etiam ille fructus, quod orando, animi virtutes & exercemus, & augemus, maxime verò fidem.

HABET AVTEM haec necessitas iucundissimam vtilitatem, quae fructus ex se edit vberrimos: Quorum

Amplificatur etiam charitas Dei: nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum, vtilitatumque nostrarum, quanta eum possumus maxima charitate amplectimur.

Valent autem maxime haec tanquam orationis arma contra naturae nostrae hostes acerrimos: inquit enim sanctus Hilarius: Aduersus diabolum arma eius, orationum nostrarum sonitu certandum est.

Praeterea illud orationis fructum assequimur, quod cum procliuues simus ad malum, & ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingemimus, patitur se Deus nostris cogitationibus concipi, vt, dum illum oramus, & mereri eius contendimus munera, accipiamus innocentiae voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur.

Postremo, ex sancti Hieronymi sententia, irae diuinae resistit oratio. Nihil enim est, quod aequè Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas, aequè retardet & reuocet à furore, ac preces piorum hominum.

DE PAR-

PARTITIONES CATECHI.
DE PARTIBVS ET GRADIBVS
orationis. TABVLA 132.

Partes precipue duae,

Postulatio, Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei ac venerationem adhibentes, **Vel** Ab eo aliquid impetremus, De beneficijs, quibus assidue ab eius benignitate ornatur & auge-mur, ipsi gratias agamus.

Gratiarum actio.

Utrunque hanc maximè necessariam partem orationis Deus ipse pronunciauit ore Davidis, illis verbis: *Invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Psal. 49.*

SVNT orationis

Gradus virtusq; officij, & petendi ali-quid à Deo, & ei gratias agēdi, sunt multi: Quorum

Summus est is, quo pijs & iusti homines utuntur.
Alius est eorum, qui mortiferis peccatis oppressi, fide tamen ea, quæ mortua dicitur, nituntur sese erigere, & ad Deum ascendere.
Est præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucē acceperunt, verum tamen divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad studium cupiditatemq; veritatis: quam ut doceantur, summis precibus petunt.
Postremus est gradus eorum, quos non modò facinororum ac flagitiorum non penitentes, sed etiam sceleribus scelera cumulantes, tamen non pudet sepe à Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseverare. Horum oratio à Deo non auditur.

Singularū exempla vide hinc in ipso Catechismo Tridentino.

DE IIS QVAE PETENDA SVNT.
TABVLA 133.

A DEO iusta & honesta petenda sunt. Bonorū autem, alia

Summè sunt bona, ut Deus: Itaque

Primò ad Deum, qui summum est bonum, summum studium desideriumq; referamus.

Deinde cum

Quæ cum Deo nos maximè coniungant.
Quæ verò nos inde seingant, aut causam aliquã pieimus ea, afferant disunctionis, ab omni studio & cupiditate nostræ remouenda sunt.

Corporis & externa,

Vis sanitas, robur, pulchritudo, diuitiæ, honores, gloria, quia facultatē ac materiam sepe dant peccato, (qua re fit, ut non omnino piè aut salubriter petantur) erit illa petitio his præscribenda finibus, ut hæc vitæ commoda postulentur necessitatis causa.

Ingenij autem bona & ornamenta, cuius generis sunt artes atq; doctrinæ, petere non licet, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam & ad salutem profutura sunt.

PRO

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
PRO QVIBVS ORANDVM SIT.
TABVLA 134.

Orandum est autem pro

Vitis

In genere omnibus, sine ulla exceptione vel inimicitiarum, vel gentis, vel religionis: nam siue hostis sit, siue alienus, siue infidelis, proximus est: quem quia Dei iussu amare debemus, sequitur, ut preces quoque, quod amoris officij est, pro eo facere oporteat. 1. Tim. 2.

Primum pro pastoribus animarum, quod ab apostolo eius exemplo monemur. Scribit enim is ad Colossen. ut orent pro se, ut sibi Deus aperiat ostium sermonis, Coloss. 4. & in Actis Apostolorum: Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia pro Petro, Act. 12.

Secundo loco pro principibus, ex eiusdem Apostoli sententia. quanto enim publico bono principibus pijs & iustis utamur, nemo ignorat. Itaq; rogandus est Deus, ut tales sint, quales esse oportet, qui reliquis hominibus præfint.

In specie

Præterea pro persequentibus & calumniatibus nos. Illud etiam B. Augustini testimonio celebratū est, hanc esse acceptā cōsuetudinē ab apostolis preces & vota faciendi pro

Infidelibus & idolorū cultoribus, ludæis,

Hereticis, Schismaticis,

Eis donetur fides, & ab impietatis errore liberentur.
Discussa animorū caligine, lucem veritatis accipiant.
Redeuntes ad sanitatē, Catholica doctrina præceptis erudiantur.
Cum sanctissimæ parentis Ecclesiæ communionē, iterum veræ charitatis modo iuncti copulentur.

Mortuis, ut ab igne Purgatorij liberentur: quæ preces, ut satis dictum est, cum de sacrificio Missæ loqueremur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt.

QVIS ORANDVS SIT. TAB. 135.

DEVM

Principe loco orandum esse, & eius nomen inuocandum, ipsa loquitur natura vis, quæ hominum insua est mentibus.

Deum precamur, ut

Bona det,
A malis liberet.

Primum

A sanctis autem, quia

graciosi sunt apud Deū,

peccimus ut

Nostri patrociniū suscipiant.
Nobis à Deo impetrēt ea, quorum indigemus.

Quod verò secundo loco cōfugim⁹ ad auxilia sanctorū qui in celo sunt, id longe alia sit ratio. Nam

Deinde duas adhibemus formulas, modo differentes. Nam ad

Deum propriè dicimus: Misere nobis, Audi nos.
Sanctum, Ora pro nobis.

Quantum licet etiam alia quadam ratione petere à sanctis ipsis, ut nostri misereantur. Sunt enim maximè misericordes. Itaque precari possumus eos, ut conditionis nostræ miseria permoti, suanos apud Deum gratia ac deprecatione iuuent.

Quo loco illud maximè cauendum est omnibus, ne, quod Dei primum est, cuiquam præcedat tribuant.

PARTITIONES CATECHI-
DE PRAEPARATIONE ADHIBENDA.

TABVLA 136.

Primus igitur gradus ad orationem erit, verè humilis ac demissus ani-
mus, scelerũ quoquè recognitio: quibus sceleribus intelligat, qui ad Deũ
accedit, se non modò dignum non esse, qui quicquam impetret à Deo, sed
qui ne in eius quidem conspectum veniat, oraturus.

Sequitur angor quidam in recordatiõe delictorum, vel saltem aliquis
doloris sensus ob eam causam, quòd dolere non possumus: quorum virumq;
vel certè alterũ, nisi à penitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

Sed quia sunt quadam scelera, quæ maximè obstant, quò minus in
precatone Deus nostra postulatiõni cõcedat, ut cædes & illata vis, ma-
nus abstinendæ sunt ab hac crudelitate & violentia.

Fugienda est ira ac distidium, quæ magnoperè etiam impediunt, nè
preces audiantur.

Videndum est præterea, nè nos implacabiles cuiquam præbeamus in
iniuria: nam sic affecti, Deum precibus adducere non poterimus, ut nobis
ignoscat.

Cauendum quoquè est, nè duri simus & inhumani egentibus. Nam
qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non
exaudietur. Prou. 21.

Quid dicemus de superbia? Quæ quantoperè Deum offendat, testis est
illa vox: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Iacob. 4.
1. Pet. 5.

Quid de contemptiõne diuinorum oraculorum? in quam extat illud
Salomonis: Qui declinat aures suas nè audiat legem, oratio eius erit exe-
crabilis. Prouerb. 28.

Est verò ad hanc quoquè præparationem animi fides necessaria: quæ
si desit, neque de summi patris omnipotentia, neque de illius misericordia,
vnde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio, quemadmodum do-
cuit ipse Christus Dominus: Omnia, inquit, quaecumque petieritis in ora-
tione credentes, accipietis. Matth. 21. De huiusmodi fide scribit sanctus
Augustinus: Si fides desicit, oratio perijt. Fides enim est, quæ preces
fundit: preces faciunt, ut omni dubitatiõne sublata, stabilis ac firma sit
fides. Postulet ergò vnusquisque in fide, nihil hæsitans. Iacob. 1. Vide plu-
ra de hac fide in ipso Catechismo.

Sed cum maximè & fide & spe rigentes, omnia à Deo optata conse-
quemur, cum ad ipsius Dei legem ac voluntatem, omnem mentem, actio-
nem & orationem nostram conformabimus.

QVÆ

EST IN DIVI-
NIS LITERIS: Ante oratio-
nem præpara animam tu-
am, & noli esse quasi ho-
mo qui tentat Deum. Ec-
cle. 18. Tentat enim deum
is, qui cum benè orat, ma-
le agit: & cum loquatur
cum Deo, à precibus ani-
mus eius aberrat. Quare
cum tanti intersit, quo
quisque animo Deo pre-
ces faciat, tradendæ sunt
fidelibus hæ præcationum
viæ:

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
QVÆ RATIO IN ORANDO REQUI-

ratur. TABVLA 137.

Spiritualis, quæ fit in spi-
ritu & veritate. Orat au-
tem eo modo, qui intimum
ac flagrans animi studium
adhibet.

à spiritu-
ali verò
precan-
di ratio-
ne

Non quidem excludimus vocalē.
Nam incendit animi studium, &
religionem orantis inflamat:
Veruntamē principatum iure
tribuendum ducimus illi, quæ à
vehementi animo proficiscitur,
quæ Deus, cui patent occulta ho-
minum cogitatiões, audit, etiamsi
non ore proferatur.

Præca-
di ratio
alia

Priuata, cuius pronuntiatiõne vivitur, ut intimum studium & pietatem ad-
iuuet.
Publica, quæ ad incitandam fidelis populi religionem instituta est, & in
qua certis statibus temporibus linguæ officio super sederi nullo modo potest.

Alia
itemq;

QVÆ
autem sit
optima ra-
tio benè
petēdi, &
priuatim
ac publi-
cè orādi,
tradendum
est. Itaq;
est

Prohibe-
tur quidē

Multiloquium, à quo nos debortatur Christus: Orantes, inquit,
nolite multum loqui, sicut Eibnici faciunt: putant enim, quòd
in multiloquio suo exaudiantur. Matth. 6.
Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tamē preces, quæ
à vehementi ac diuturno animi studio proficiscuntur, tantum
abest, ut rejiciat, ut etiam suo exemplo nos ad eam rationem co-
hortetur, qui non modò noctes in precatone consumpsit, sed ter
eundem sermonem repetijt. Matth. 26.

Intraq;
ratione

requi-
ritur
cum
primis

Arduitas, quæ quantam vim habeat, iudicis illius exemplo, Dei
filius ostendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem reuerere-
tur, victus assiduitate ac diligentia viduæ, eius postulatiõni conce-
ssit. Luc. 18.
Vult etiam Dei filius orationem nostram ad patrem suo nomine
peruenire, quæ eius merito & gratia deprecatoris id pondus asse-
quitur, ut à celesti patre audiat. Ioan. 16.

Vi ad ora-
tionem
adhibea-
mus

Ieiunium, quod certè maximè est, cum oratione soci-
atum, nam qui cibo & potu sunt onusti, horum mens
oppressa est sic, ut neque Deum inuerti, neque quid
sibi velit oratio, cogitare possint.
Elemosynam, quæ magnam & ipsa cum oratione
societatem habet.
Gratiarum actiõem, idq; apostolorum exemplo, qui
hanc consuetudinem perpetuò seruauerunt.

DE PROEMIO PRAECATIONIS DOMI-

nicae, quod his continetur verbis:

PATER NOSTER, QUI ES IN CAELIS.

& primò, quid sibi velit hæc prima vox, PATER, qua Dei iussu & insti-
tutione utimur in hac precatone. TAB. 138.

PROEMIVM
hoc, si spectes verba,
breuissimum est: si res
æstimes, grauissimum
mysteriorumq; plenif-
simum. Nam primum
quod ad vocem atti-
net, patris, eam ad-
hibuit Christus, quod
orantibus amorem fi-
duciamque conciliet.
Atq; hinc discimus,

Ut erga nos
affectus sic
Deus. Quid
enim iucun-
dus est pa-
tris nomi-
ne quod in-
dulgentiam
sonat et cha-
ritate. Qui-
bus autem ra-
tionibus pa-
tris nomen
Deo conue-
niat, doceri
potest ex lo-
cis

Quid nos vi-
cissim debeat
mus amanti-
simo patri
Deo. Vbi agē-
dum est.

Creationis: nam cum Deus hominem creauerit ad imaginem
suam, nec illam cæteris animantibus impartierit, ex hoc sin-
gulari munere, quo hominem ornauit, turè omnium hominū,
nec fidelium modo, sed etiam infidelium, Pater in diuinis scri-
pturis appellatur.

Gubernatio-
nis, à qua su-
mere licet ar-
gumentum,

Quod prospiciendo & consulendo utilitati
hominum, præcipuo quodam curæ & prou-
identia modo nobis præstat patriam charita-
tem.
Indè illius prouidentia etiam angelis da-
tum est hoc negocium, ut custodiant huma-
num genus, singulisq; hominibus præsto sint,
ne grauius aliquod detrimentum accipiant.

Redemptionis, quod sic eminet inter duo superiora, ut benefi-
centissimus Deus, parensq; noster summam in nos benignita-
tem tertio hoc beneficio cumulata illustrari. Est enim præ-
stantissima hæc eius in nos charitas, qua redempti, admirabi-
lem in modum Dei euasimus filij, Ioan. 1. Atq; huius quidem
pondere redemptionis, & spiritum sanctum accepimus, & Dei
gratia dignati sumus. Cuius vim & efficaciam adoptionis
explanat sanctus Ioannes ad hunc modum: Videte qualem
charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & si-
mus. Epistola 1. cap. 3.

Primò, ut intelligat fidelis populus, quem amorem ac pie-
tatem, quam obedientiam ac venerationem creatori, guberna-
tori, ac redemptori præstare, qua spe ac fiducia illum in-
uocare oporteat.

Deindè rebus non tantum secundis, sed etiam aduersis
& calamitatibus Deum conseruare nobis amorem suum.
Cum enim tangit nos manus Domini, minime id hostiliter
facit Dominus, verum percutiendo sanat, & plaga veniens
à Deo, est medicina. Nam visitat quidem in virga iniqui-
tates nostras, & in verberibus peccata nostra, misericordia
autem suam non aufert à nobis. Job 19. Psal. 88.

DE VO-

DE VOCE, (NOSTER.)

TABVLA 139.

Ut fratres sint fideles omnes, & inter se fraternè amare debeant:
Omnes enim, inquit, vos fratres estis: Vnus est enim pater vester,
qui in caelis est. Matth. 23. Quarè etiam in epistolis fideles omnes,
Apostoli fratres appellant.

Ex dono
ac iure di-
uinae ad-
optionis,
consequi
necessa-
rio,

Ex quo item conficitur illa consecutio necessaria, ut eadem ado-
ptione Dei non solum inter se fideles vniuersi fraternæ necessitudine
coniungantur, sed quia homo est vngemini Dei filius, fratres etiã
eius & nominentur, & sint.

Tum ne se alijs alij præferant insolentius, sed communis huius
fraternæ necessitudinis memores, comiter & fraternè se gerat. Nam
& si in Ecclesia Dei diuersi sunt officiorum gradus, tamen illa va-
rietat graduum & munerum, fraternæ necessitudinis coniunctione
minime tollit. Quia non est Deus alius is, ex quo diuites & reges
nati sunt, ab eo, à quo pauperes, & qui in Regum potestate sunt, ex-
terunt: sed vnus Deus, & parens, & Dominus omnium.

Primi,

HAC
voce ad-
monemur

Igitur
curin-
dū esse,
ut

Cum has preces facturus es, Christiane, memineris te tanquam filium
ad patrem Deum accedere. Itaque cum precationem ordiris, & illud,
Pater noster, pronuncias, cogita, quem in locum te summa Dei beni-
gnitas extulerit, qui non ut seruum ad Dominum adire inuitum ac
timidum, sed ut ad patrem filium voluntarium, securumque confu-
gere iusserit.

Qua memoria & cogitatione, quo vicissim studio & pietate tibi
orandum sit, consideres. Danda est tibi opera, te ut talem præbeas,
qualem esse docet Dei filium, id est, ut oratio & actiones tue non in-
digne sint diuino genere, quo te dignari voluit beneficentissimus
Deus.

Deindè, quàm hanc ex animo vocem proferre debeamus. Id quod D. Chrysostomi senten-
tia declaratur, qui deum inquit libenter Christianum audire non solum pro se, sed pro
altero deprecantem: quod pro se orare, natura est: pro altero, gratia: pro se necessitas
cogit, pro altero fraternæ charitas hortatur, quibus illa subiungitur: lucundior est deo,
quam charitas fraternæ commendat, quàm ea, quæ necessitate pronunciat.

I 3 DE SE.

DE SECUNDA ADIECTIONE, QVOMODO

Deus fit in caelo, TABVLA 140.

Ita accipienda sunt: Etsi praefens ad sit Deus in locis & rebus omnibus, nullis terminis definitus, tamen in divinis scripturis saepe dicitur habere domicilium suum in caelo. quod ideo factum videmus, quod caeli, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, idemque manent incorrupti, praestantes vi, magnitudine ac pulchritudine ceteris corporibus, certisq; ac stabilibus motibus praediti.

HAEC verba, Qui es in caelis,

Meminerint, mentem animumq; esse referendum ad caelum: quantumque spei ac fidei offeri eis patris nomen, tantum Christianae humilitatis ac pietatis adiungat praestans illa natura ac divina maiestas patris nostri, qui est in caelis.

Admonent fideles, ut oraturi intelligant quid petendum sit. Omnis enim postulatio nostra, quae ad huius vitae usum ac necessitatem pertineat, nisi cum caelestibus sit coniuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis est & indigna Christiano.

Non obliviscantur illius D. Pauli sententiae: Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dexter a dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram, Coloss. 3.

DE POSTVLATIONVM NUMERO ET

Ordine, TABVLA 141.

CVM studij & desiderij nostri nuncia sit & meritas orationis recte & rante petimus, cu postulationum ordo sequitur ordinem reru expectandarum, aut petitiones aut orationis domesticae sunt septem, quarum aliae pertinent ad	dei laudem & gloriae, ut res priorres;	Sanctificetur nomen tuum.	Quibus petimus, ut	dei nomen notius sit gentibus.	Regnu eius amplifietur.	Quaeritur, ut	Regnu, ut	Non in illo ipso intimo bono,	Sed assumuntur extrinsecus.	Et ad has singulas petitiones referri possunt verba illa: Sicut in caelo & in terra.
	Ad ea q nobis aut proximo cuique opus sunt: q sunt quatuor.	Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.	Qua quidem ideo operanda ac petenda sunt, vel	Quod ita divini ordo postulat.	In quibus a dei praescriptione nulla ex parte est declinandum. Quae autem petitio sit vel	Praeua,	Erit certu iudicandi nota ex postulationibus	Confessio	Proposito.	

PETITIO

PETITIO PRIMA, DE DIVINI NOMINIS SANCTIFICATIONE.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM.

RATIO ORDINIS.

Vt ordine procederet oratio, saluator noster Petitionem hanc de summo bono Principem & caput constituit Petitionum reliquarum, docens nos, prius quam ea, quae nobis aut proximo cuiq; opus sint, postulemus, quae propria sint Dei gloriae, petere debere, ipsique Deo studium & desiderium eius rei nostrum exponere.

DE PETITIONIS HVIVS SVMMA.

TABVLA 142.

Vt verissimum illud est, divinum nomen per se sanctificatione non egere, cum sanctum & terribile sit, Psal. 110. quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est: neque ei ulla sanctitas, quae ab omni aeternitate praedurus non fuerit, possit accedere:

Ita non id docemur hac petitione, ut eodem modo sanctificetur in terra, quo in caelo, id est, ut amplitudine terrestri sanctificatio caelestem exaequet, hoc enim fieri nullo pacto potest: sed ut ex charitate & intimo animi studio id agatur.

Quemadmodum caelices summa consensione gloria & praedicatione efferrunt Deum, ut idem contingat orbi terrarum, & omnes gentes Deum cognoscant, colant & venerentur, ut nulli plane mortales reperiantur, qui non & suscipiant Christianam religionem, & se totos Deo dicantes, credat ex eo omnem sanctitatis fontem existere, neque quidquam esse purum aut sanctum, quod non a sanctitate divini nominis oriatur.

Tamen, quod in terris longe minori honore afficitur, quam par est, nonnunquam etiam male dicitis & nefarijs vocibus violatur, propterea cupimus ac precamur,

Pertinet vero optatum & postulatio nostra non minus etiam ad eos, qui flagitijs & sceleribus contaminati, puram baptismi integritatem & innocentiae stolam amiserunt, ut ad cor & sanitatem redeunt, sacramentis poenitentiae redimant pristinam sanctitatem, seque ipsos purum ac sanctum Deo templum ac domicilium praebant.

Oramus denique, lumen ut suum Deus praefert omnium mentibus, quod videre possint omne datum optimum, & omne donum perfectum descendens a Patre luminum, ad nos divinitus esse delatum, quod temperantiam, iustitiam, vitam, salutem, omnia denique animi, corporis, externa, vitah, ac salutaria bona, illi accepta referant, a quo, quemadmodum praedicta: Ecclesia, bona cuncta procedunt.

PETITIO SECUNDA, DE REGNO CAELESTI POSTVLANDO.

ADVENIAT REGNVM TVVM.

SVMMA.

Etsi haec Petitio coniuncta sit cum reliquis omnibus, Christus tamen Dominus eam separatim etiam adhiberi iussit a ceteris, ut, quod petimus, summo studio quaeramus. inquit enim: Quaerite primum Regnum Dei, & iustitiam eius, & haec omnia adjicientur vobis, Matth. 6. Et quidem tanta vis & copia caelestium munerum hac petitione continetur, ut omnia complectatur, quae ad corpoream & spiritualem vitam tuendam sint necessaria,

PARTITIONES CATECHI
DE PRAEDICATIONE REGNI CAELESTIS
in genere. TABVLA 143.

REGNUM CAELESTE, quod altera hac Petitione postulamus, eius modi est, ut eo referatur ac terminetur omnis Evangelij praedicatione. Nam & inde

Sanctus Ioan. Baptista exorsus est ad poenitentiam cohortari, dum Poenitentiam, inquit, agite: appropinquabit enim regnum caelorum. Matth. 3.

Hoc idem postea regnum Salvator humani generis ipse

Fecit praedicationis suae initium,

Et in illo salutaris sermone, quo beatitudinis vias discipulis in monte monstravit: Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Matth. 5.
Atque etiam eum recitare cupientibus attulit illam causam necessariae perfectionis: Et alijs civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei. Luc. 4.

Praedicare postea iussit Apostolos: & illi qui se ire ad sepehendum Patrem suum velle dixerat, respondit: Tu vade, & annuncia regnum Dei. Luc. 9.

REGNUM DEI QUID SIT.
TABVLA 144.

VOCA-
bulu regni
Dei, sacris
in literis
varias ha-
bet signifi-
cationes.
Nam

Primum communis quaedam regni Dei significatio, quae frequens est in divinis literis, est non solum eius potestatis, quam habet in omnem hominem, rerumque uniuersitatem, sed etiam providentiae, qua cuncta regit & moderatur. In manu enim eius, inquit Propheta, sunt omnes fines terrae. Psal. 94.

Item Dei regno declaratur praecipua illa ac singularis providentiae ratio, qua Deus pios & sanctos homines tuetur & curat. De qua propria & eximia quadam Dei cura dictum est illud a Davide: Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Psal. 22.

Ex Apostoli sententia, regnum Dei, iustitia est: inquit enim: Regnum Dei est iustitia, & Pax, & gaudium in spiritu sancto. Ad Rom. 14. Id autem regnum iustitia dicitur, quia Christi Domini iustitia constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitur apud S. Lucam Dominus: Regnum Dei intra vos est. Nam & si Iesus Christus per fidem regnat

in omnibus, qui gremio ac sinu sanctissima Matris Ecclesiae continentur, praecipuo tamē modo regit eos, qui praestanti fide, spe & charitate pediti, se tanquam pura quaedam & viva membra Deo praebuerunt: & in his Dei gratiae regnum esse dicitur.

Est verò etiam Dei gloriae regnum illud, de quo Christum Dominum apud sanctum Mattheum loquentem audimus, Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, Matth. 25.

Necesse est autē prius ponere regni gratia. neque enim fieri potest, ut in illo regnet Dei gloria, nisi eiusdem gratia in illo regnaret. Est verò

Gratia, ipsius sententia Salvatoris, fons aquae salientis in vitam aeternam. Ioan. 4.

Gloriam autē quid esse dicent, nisi gratia quandam perfectam & absolutam?

QVID

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
QVID HAC PETITIONE PRAECIPVE
contineatur. TABVLA 145.

HIS IGI-
tur expositis, q
commune re-
gni Dei senten-
tiam declarat,
qd sibi haec pe-
titione proprie
velit, ascendit
est. Petimus
autem a Deo,

Ut regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur, ut se ad fidem Christi domini, & ad accipiendam veri dei cognitionem convertant infideles & Iudaei, & schismatici ac haeretici redeant ad sanitatem, & ad Ecclesiae dei communionem, a qua desierunt, reuertatur, ut compleatur, & ad exitum perducatur, quod Isaia ore dixit dominus: Dilata locum tentorii tui, & pilles tabernaculorum tuorum extende etc. Ad dexteram enim & ad laevam penetrabis, quia dominabitur tui, qui fecit te. Isa. 54.
Verum quia sunt in Ecclesia, qui verbis confitentem deum, factis negantes, deformatam fidem praeseferant, in quibus propter peccatum demon habitat, ac domatur tanquam in proprijs domicilijs: petimus etiam, ut ad eos veniat regnum dei: quò illi, peccatorum discussa caligine, restituantur in filiorum dei pristinam dignitatem.
Petimus denique, ut solus in nobis vivat, solus regnet deus: ne sit posthac mortuus locus, sed ut illa absorbeatur in victoria Christi domini nostri, qui dissecto ac dissipato omni hostium principatu, potestate & virtute, suo omnia subijciat imperio.

QVIBVS COGITATIONIBVS ET MEDITATIONIBVS INSTRUCTUS, HAS PIE DEO PRECES FACERE QVIS POSSIT.
TABVLA 146.

HOR-
tandus est
autem po-
pulus fi-
delis,

Ut vitam ac sententiam intueatur illius similitudinis, a Salvatore introductae: Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & praegaudio illius vadit, & vendit universa quae habet, & emit agrum illum. Nam qui noverit Christi Domini divitias, is praeter illis omnia contemnet: huic facultates, opes, potentia fordescent. Nihil enim est, quod illi summo pretio comparari, immò verò quod in conspectu eius stare possit.

Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, si, qui sumus, ipsi nobiscum reputemus, id est, Adam progenies, iure e paradiso eiecti & exules: quorum indignitas ac peruersitas summum Dei odium ac sempiternas penas postularet. Quare demisso tum & abiecto animo sumus oportet.

Nostra etiam erit plena Christianae humilitatis oratio, & omnino nobis ipsi diffidentes, illius more publicani confugiemus in Dei misericordiam, totumque eius benignitati tribuētes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suum spiritum sit elargitus, quo freti, clamare audeamus, Abba Pater.

Suscipiemus etiam illam curam & cogitationem, quid agendum, quid contra vitandum sit, ut ad caeleste regnum pervenire possimus: non enim a Deo ad ocium & ad inertiam vocati sumus: Quinimmo, inquit, Regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, Matth. 11. Et, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, Matth. 19.

Quare vehementer ad extremum peccamus a Dei spiritu, nos ut omnia iubeat & sua voluntate facere, satanae ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat: ut vincat & triumphet Christus, ut vigeant eius leges toto orbe terrarum: ut decreta serventur: nullus ut proditor aut desertor eius sit: sed tales se praebeant omnes, ut in Regis Dei conspectum non dubitanter veniant, & constitutam illis ex omni aeternitate possessionem adeant regni caelestis, ubi beati cum Christo sempiterno auro fruatur.

PETA-

PETITIO TERTIA, DE OBEDIENTIA ERGA DEI VOLUN- tatem declaranda.

FIAT VOLUNTAS TVA.

CONTINUATIO.

Cum à Christo Domino dictum sit, Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum, Matth. 7. quicumque in illud cæleste regnum peruenire cupiunt, id à Deo petere debent, vt fiat voluntas eius. Quamobrem hæc petitio posita est statim post regni cælestis postulationem.

QVAE SIT HVIVS PETITIONIS VIS.

Traditur hoc loco remedium & regula salutaris, ad quam Christiani hominis vita dirigenda & conformanda sit. Hoc verò illud est, quod imploramus, cum ita precamur Deum, Fiat voluntas tua. Voluntatis autem nomine hoc loco comprehensa sunt vniuersa, quæ nobis ad cælestem beatitudinem comparandam proponuntur, siue illa ad fidem, siue ad mores pertineant. Omnia denique, quæcunque nos Christus Dominus per se, vel per Ecclesiam suam facere aut imperarit, aut prohibuerit: De qua voluntate ita scribit Apostolus: Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei, Ad Ephes. 5. 1. Pet. 2.

QVAS HABEAT PARTES, ET QUID HAC

Petitione contineatur. TABULA 147.

PETIMVS AVTEM

IN PRIMIS,

Vt Pater cælestis facultatem concedat obtemperandi diuinis iussis, & inseruiendi ei in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris: vt ad nutum & voluntatem eius omnia faciamus, vt ea colamus officia, de quibus in sacris literis admonemur: vt ipso duce & auctore reliqua omnia prestemus, quæ eos decent, qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt, exemplum Christi Domini secuti, qui factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: vt parati simus omnia per peti potius, quam vel minimum ab eius voluntate discedere.

II.

Secundo loco, cum illud precamur, Fiat voluntas tua: detestamur opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria &c. Ad Galat. 5. Petimusque ne sinat Deus ea nos perficere, quæ sensus, & que cupiditas, quæ imbecillitas nostra sua ferit, sed vt nostram voluntatem sua voluntate moderetur.

Præ-

Precamur etiam, vt Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat, quod diuinum mysterium, absconditum à seculis & generationibus, notum ac peruulgatum sit apud omnes.

IIII.

Formam præterea & præscriptionem huius obediencie postulamus, vt videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in cælo & seruant beati angeli, & colit reliquus cælestium animarum chorus, vt quæ admodum illi sponte & summa cum voluptate obediunt diuino numini, sic nos Dei voluntati, quomodo ipse maxime vult, libentissime pareamus.

V.

Gratiarum item actionem continet hæc Petitio. Veneramur enim eius sanctissimam voluntatem, & maximo perfusi gaudio, summis laudibus & gratulationibus omnia eius opera celebramus, qui cerò sciamus cum omnia bene fecisse. Cum enim constet, esse omnipotentem Deum, necessario sequitur, vt oia eius nutu facta esse intelligamus. Cum verò etiam ipsum, sicuti est, summum bonum esse affirmemus: nihil ex eius operibus non esse bonum, cum omnibus ipse suam impertierit bonitatem, confitemur.

EPILOGVS.

Cerò statuendum est, nihil horum, quæ nobis molesta occurrunt, sine Dei voluntate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse, ideoque non debere nos grauius commoueri, sed inuito animo ferre, semper illud in ore habentes, Domini voluntas fiat: & illud beati Iob, Sicut Domino placuit, ita factum est.

PETITIO QVARTA, DE REBUS AD VITAE SVSTENTA-

tionem necessarijs.

PANEM NOSTRVM QVOTIDIANUM
num da nobis hodiè.

CONTINUATIO.

Quarta Petitio, & reliquæ deinceps, quibus animæ & corporis subsidia propriè ac nominatim postulamus, ad superiores petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem ac rationem precatio Dominica, vt postulationem rerum diuinarum, consequatur earum petitio, quæ ad corpus & ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam vt ad Deum, tanquam ad vltimum finem, referuntur homines: sic humanæ vitæ bona, ad diuinam eadem ratione diriguntur.

QVID

PARTITIONES CATECHL
QVID HAC PETITIONE POSTVLETVR.

TABVLA 148.

Pa-nem

Corporalem, quo vocabulo non abundantem & exquisitam ciborum ac vestium copiam, sed necessariam ac simplicem intelligere debemus: vt panis nomine quod satis sit & vestium ad tegendum, & cibi ad vescendum, suo panis sit, siue caro, siue piscis, siue quodcumq; aliud, intelligamus.

Spiritualem, quo significatur omnia, quaecumq; in hac vita ad spiritus & anime salutem & incolumitatē requiruntur. Non est autē vnius generis esca, q̄ spiritus & anime vitā cōmet. Nam &

Verbum Dei cibus est anime. sapientia enim inquit: Venite, comedite panē meū: & bibite vinum, quod misui vobis: Proverb. 6.

Ipsē Christus Dominus, panis est & anime cibus, qui in Sacramento Eucharistie substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pign̄ charitatis dedit nobis rediturus ad Patrē: de quo dixit, Qui manducat meā carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Ioan. 6.

Primitiū, huius, quā in terris agim⁹, vitæ subfidiā, sancto-rū Pa-trū itā sentiē-tium aucto-ritate: sub hac p̄scri-ptione

Nostrū, & hoc iterū, quo ad

Corporalem, nō quia eum nobis opera nostra, sine Deo parare possumus, sed quia necessarius est, & à parente omnium Deo, qui omnes sua providentia alit animantes, nobis attributus.

Spiritualem, qui & ipse noster dicitur, quia fidelium modō hominū est, id est, eorum, qui charitatem cum fide coniungentes, p̄nitentiæ sacramento sordes eluunt peccatorum, & diuinum sacramentū sumunt & colunt quanta maxima sanctitate ac veneratione.

Quotidia-num, quod & ipsum intelligendum est de Pane

Cui voci subiecta est ea ratio frugalitatis ac parsimonie, quā proximē diximus: non enim multiplicem aut delicatū cibum postulamus, sed eum q̄ natura necessitati satisfaciat.

Est etiam illa huius ratio nominis, quod assidue petendus est, vt in hac consuetudine amandi & colendi Deum retineamur: nobis q̄ omnino persuadeamus, id quod est, vitā ac salutem nostram ex Deo pendere.

Quam spiritu-ali, cui duplex est ratio:

Altera, q̄ in sacris Christiane Ecclesie mysterijs, quotidie & offertur Deo, & datur p̄ sanctōq; postulanti bus.

Altera, quod quotidie sumendus est: vel certe itā viuendum, vt quotidie, quoad eius fieri possit, dignē sumere queamus.

Da: qua voce monemur, vt infinitam Dei potentiam p̄ sanctōq; colamus & veneremur, in cuius manu sunt omnia.

Nobis, numero multitudinis dicim⁹, & nō mihi, Tum

Quia proprium illud est Christiane Charitatis, non vt quisquā de se vno sit sollicitus, sed vt præterea de proximo labore, & in cura suæ utilitatis, meminerit etiam aliorum.

Quia quæ alicui munera diuinitis tribuuntur, non idcirco tribuuntur, vt solus is ea possideat, vel in illis luxuriose viuat, sed vt cum alijs communitet, quæ necessitati superferunt.

Hodiē: quæ vox admonet nos communis infirmitatis. Et habet hæc sentētia illam necessariam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Domini precatione singulis viuendum esse.

Deinde verò non id solum petimus à Deo, nobis vt illo vti liceat, quod nostro sudore ac virtute peperimus eius adiumento benignitatis, id enim verè dicitur nostrum: sed etiam bonam mentem postulamus, vt rectè partē, rectè item ac prudenter vti possimus.

QVÆSTIO

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
QVÆSTIO.

Sed quæ diuitibus hinc est imposta necessitas, dixerit quispiam, petendi quotidianum panem, cum rebus omnibus abundant?

RESPONSIO.

Hæc illis necessitas est orandi in hunc modum, non vt dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam, sed nē, quæ abunde illis adsunt, amittant.

ADMONITIO AD DIVITES.

Quamobrem, vt scribit Apostolus, hinc discant diuites, non sublimè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum, i. Tim. 6.

QVÆ PETITIONIS HUIVS SIT CAUSA.

Huius autem necessariæ Petitionis hanc causam affert Chrysostomus, non solum vt nobis suppetat cibus, sed vt eum nobis suppeditet Domini manus, quæ salubrem atque ad eod salutarem viam inferens pani quotidiano, efficit vt & cibus corpori proficit, & corpus anime seruiat.

REGVLA COMMVNIS.

Sed in hac precatōne ad illud præcipuè cohortandi sunt fideles, vt cum rectè & consilium & industriam suam posuerint in comparandis rebus vitæ necessarijs, rei exitum Deo permittant, suumque desiderium ad eius referant voluntatem, qui non dabit in æternum fluctuationem iusto. Psal. 54. Nam vel concedet Deus, quæ petuntur, & ita suum optatum consequentur: vel non concedet, & id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec vile, quod pijs à Deo negatur, cui magis cura est de eorum salute, quam illis ipfis.

ALIA REGVLA DIVITIBVS MAXIME NECESSARIA.

Extremum illud erit in huius tractatione Petitionis, vt meminerint diuites, facultates suas & copias Deo acceptum referre, cogitentque se idcirco illis bonis esse cumulatos, vt illa distribuant indigentibus.

PETITIO QVINTA,
PRO REMISSIONE PECCATORUM OBTINENDA.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA,
sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

CONTINVATIO.

Ingredivimur hinc nouam prædicandi rationem. Nam hætenus à Deo non solum æterna & spiritus alia bona, sed caduca, & quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petiuimus: nunc verò mala deprecamur & anime & corporis, & huius, & sempiternæ vitæ,

K QVÆ

PARTITIONES CATECHL
QVAE HVIVS PETITIONIS SVMMA SIT.

Continet autem hęc Petitio summam quandam eorum bonorum, quibus per Iesum Christum cumulatum est humanum genus. Id enim docuit Isaias: Dimittetur, inquit, iniquitas domui Iacob: & iste omnis fructus, ut auferatur peccatum eius. Isai. 27. Quod Dauid etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere potuerunt, his verbis: Beati quorum remissę sunt iniquitates, Psal. 31.

QVOMODO AFFECTOS ESSE OPORTEAT

eos, qui ad hanc Petitionem sunt accessuri. TABVLA 149.

Primum necesse est, ut is qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat. Facile autem adducemur, ut peccatum nostrum agnoscamus, si ipsum audierimus Deum, in sacris literis huius rationis admonentem: est enim illud apud Dauidem: Omnes declinauerunt, simul inuitos facti sum: non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum. Psal. 13. 52. In eandem sententiam loquitur Salomon: Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Eccl. 7. Quod illud etiam pertinet: Quis potest dicere, Mundum est cor meum, Purus sum à peccato? Proverb. 20.

II.

QVONIAM ad impetrandū quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio:

Deinde, ut eius sensu ac dolore moneatur. Siquidem in necessaria recognitione peccatorum non est satis, illa leuiter recordari, nam ut acerba nobis sit ea memoria, ut cor pungat, animum stimulet, & dolorem inurat necesse est, ut non solum facinorum ac flagitiorum suorum meminerint fideles, sed ut molestè dolenterque meminerint, ut cum angantur intimis sensibus, conferant se ad Patrem Deum, à quo, ut inherentes euellat scelerum aculeos, suppliciter petant.

III.

Tum ut sibi omnino persuaseat, Deum in hac esse voluntate, ut ijs qui peccauerunt, ita ut diximus, affectis & comparatis, ignoscat: ne forte acerbum delictorum recordationem ac recognitionem illa veniæ desperatio consequatur, quę olim Cain & Iudę animum occupauit, qui Deum modo vindicem & ultorem, ignitiã mitem & misericordem existimauerunt. Genes. 4. Matth. 27. Nam omnino sub hac Petitione illa est subiecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, ut verè penitentibus libenter ignoscat. Quare nemini dubium esse potest, quin illo autore, in nostra potestate sit, nobis dei gratiam reconciliare.

QVID

SMI CATHOLICI TRIDENTINI
QVID IN HANC PETITIONEM VENIAT.

TABVLA 150.

Dimittit: Hoc verbo ad ignoscendum propensam esse diuinam voluntatem confitemur. Quę testificatio fidem auget, spem alit, charitatem inflamat.

Nobis. Ita dicimus, non mihi, quod fraternam necessitudo & charitas, quę inter omnes homines intercedit, à nobis singulis postulat, ut de communium proximorum salute solliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur.

Primum scire oportet, minimè petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra, quem omnino Deo debemus, & cuius debiti solutio ad salutem est necessaria.

Neque verò, quia debiti nomine etiam obedientia, cultus, veneratio, & cetera huius generis officia continentur, postulamus, ut non amplius ea debeamus: sed precamur, ut liberet à peccatis. Sic enim sanctus Lucas est interpretatus, qui peccata pro debitis posuit, Luc. 11. ob eam causam, quod illis committendis rei efficimur Deo, & debitis penis propositi, quas vel satisfaciendo, vel paciendo pendimus.

Non solum autem nos debitores esse, sed etiam non esse soluendo licet intelligere, cum peccator per se satisfacere nullo modo possit. Quare confugiendum nobis est ad Dei misericordiam: cui quia par iustitia respondet, cuius est retinentissimus Deus, vniendum erit deprecatione, & patrocinio Passiomis domini nostri Iesu Christi: sine qua nemo unquam veniam delictorum impetravit, à qua omnis & satisfaciendi vis & ratio, tanquam ex fonte proflixit.

Nostra: quod longè aliter, atquè Panem nostrum, dicimus. Noster enim ille est panis, quia nobis dei munere tribuitur. At peccata nostra sunt, quia illorum culpa residet in nobis: nam nostra voluntate suscipiuntur, quę peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria.

K 2 QVAE

QVID AVTEM sibi hæc Petitio velit, ex ipsa formula, quã, ut ceteras, etiam ipse præscripsit Saluator noster, cognoscere licet: ait enim, Et

Debita. Pro cuius vocis declaratione, tria hoc loco sunt expendenda:

PARTITIONES CATECHL
QVAE IN HAC PETITIONE VLTERRIVS
sint obseruanda. TABVLA 151.

Similitudinis vim habet, cum videlicet à Deo petimus, vt quemadmodum nos iniurias & contumelias remittimus ijs, à quibus laesi sumus, sic ipse nobis peccata condonet.

Illud, scilicet, dupliciter intelligi potest. Nam &

Est præterea conditionis nota, in quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur. Si enim dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra: Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Matth. 6.

Verum habet vterque sensus eandem ignoscendi necessitatem: vt si volumus Deum nobis veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, à quibus iniuriam accepimus.

CONSIDERANDUM autem est quòd

Error exitiosus sit eorum, qui cum nondum animum inducere possint, vt obliuiscantur iniurias, amant inimicos, inani & prauo commouentur timore, nè sibi Deum reddant offensionem hac precatione, atque propterea precatione Dominica non vtuntur: quorum error duabus his rationibus illis eripiendus est:

Nam quiuis vnus è fidelium numero preces has facit toti Ecclesie nomine, in qua pius esse aliquot necesse est, qui delictoribus ea, quae his commemorantur, debita remiserunt.

Accedit eò, quòd id à Deo petentes, vna etiam petimus, quidquid ad illud impetrandum in eam petitionem à nobis necessario conferendum est. Atque sic etiam petimus, quòd nobis Deus eam det mentem, vt ijs, qui laeserint, ignoscamus, & inimicos diligamus.

Precatio vt omnino fructuosa sit, haec in ea sit cura meditatioque adhibenda:

Primum nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quae non datur nisi paenitentibus: itaque nos ea Charitate & pietate praeditos esse oportere, quae paenitentibus conueniat: conuenire autem maxime ijs, subiecta quasi oculis propria flagitia atque facinora lacrymis expiare.

Cum hac cogitatione coniungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quaeque nobis ansam dare possint ad offendendum Parentem Deum. In his curis verfabatur Dauid, cum diceret: Et peccatum meum contra me est semper. Psal. 50. Et alio loco: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Psal. 6.

Proponat sibi praeterea vnusquisque ardentissimum orandi studium eorum, qui à Deo precibus impetrarunt veniam delictorum, vt publicani illius stantis à longe, Luc. 18. Peccatrici mulieris, Luc. 7. & Petri stantis amarè, Matth. 26.

REGVLA.

In hac Petitione sic affecti sumus oportet, vt dolenter peccata nostra recognoscetes, ad Deum tanquam ad parentem, non quasi ad iudicem, confugiamus: à quo, non vt ex iustitia nobiscum agat, sed ex misericordia, postulemus.

ALIA REGVLA:

Quicumque cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi deo suas donet inimicitias, remittatque omnem offensionem, & pro hostibus libentissimè deprecetur, omnem captans occasionem de illis ipsis benè promerendi. Nihil enim iniustius est, aut fingi potest, quam is, qui cum hominibus durus sit, vt nemini se det ad lenitatem, idem postulet, vt in se sit mitis & benignus deus.

PETI-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
PETITIO SEXTA, DE
SVPERANDIS MALIS TENTATIONIBUS.

ET NE NOS INDVCAS IN TENTATIONEM.

CONTINVATIO.

At verò, quoniam qui se Deo dicauerunt, in terris caelestem vitam agentes, ij maxime omnium fatanae incurfibus petuntur, hos acerbissimè odit, his in singula temporis momenta struit infidias: necessarid fideles confirmandi sunt, si qui animi imbecillitate, aut rei ignoratione, daemoneum vim perhorrescunt, vt ipsi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant.

DE CHRISTIANI HOMINIS MILITIA.

Difficilima sunt praelia ac pericula, in quibus assidue versamur, dum anima est in hoc mortali corpore, quos vndique caro, mundus & fatanas oppugnant. Quid ira, quid cupiditas in nobis possit, quotusquisque est, qui magno suo malo non experiri cogatur? Quis non his lacessitur stimulis? quis non hos sentit aculeos? quis subiectis non vritur ardentibus facibus? & quidem tam varijs tantum ictus, tam diuersae impetitiones, vt difficilimum sit, grauem aliquam plagam non accipere.

QVOS HOMO CHRISTIANVS PRAETEREA habeat hostes.

Ac praeter hos inimicos, qui habitant & viuunt nobiscum, sunt praeterea illi hostes acerrimi, de quibus scriptum est: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus, Ad Ephes. 6.

QVAE SINT ILLA SPIRITVALIA nequitiae.

Spiritualia autem nequitiae, sicut & principes & potestates, Apostolus ipsos nuncupat daemones: est enim & carnis & spiritus nequitia: Carnalis quae dicitur nequitia, intendit appetitum ad libidines & voluptates, quae percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitiae, sunt mala studia & prauae cupiditates, quae ad superiorem pertinent animae partem: quae tanto peiores sunt quam reliquae, quanto mens ipsa & ratio altior est atque prestantior.

K 3 DE DVO-

114
PARTITIONES CATECHI
DE DVOBVS TENTATIONVM GENERIBVS.

TABVLA 152.

Uno modo, tentare est periculum facere de eo, qui tentetur, ut ab ipso quod cupimus, elicientes, verum exprimamus. Qui tentandi modus in Deum minime cadit. Quid enim est quod nesciat Deus? Omnia enim, inquit, nuda & aperta sunt oculis eius. Ad Heb. 4.

SVNT
autē duo
tentatio-
num ge-
nera:

Et alterum
tentandi ge-
nus, cum lō-
gus progre-
diendo, ali-
ud queri
solet in par-
tem, vel

Bonam, cum ea re tentatur alicuius virtus, ut illa perfecta & cognita, is commodis & honoribus augetur, eiusq; exemplum ceteris imitandum proponatur, ac demique oēs ob id ipsum ad Dei laudes excitentur, quae tentandi ratio sola conuenit in Deum. Huius exemplum tentationis est illud

Malam, cum homines ad peccatum aut exitium impelluntur, quod proprium Diaboli officium est: is enim eo animo tentat homines, ut decipiat, agatq; precipites. Quāobrem Tentator in diuinis literis appellatur. In ijs verò tentationibus modo

Deut. 13. Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, verum diligatis eum, an non. Quomodo etiam tentare dicitur suos Deus, cum inopia, morbo, & alijs calamitatum generibus premittitur: quod probanda eorum patientiae causa facit, & ut alijs documentum sint Christiani officij.

In hanc partem legimus Abraham esse tentatum, ut filium immolaret, quo facto fuit is obedientiae & patientiae exemplum singulare ad memoriam hominum sempiternam. Genes. 22.

Intimos nobis adiuuens stimulos, animae affectiones & commotiones adhibet admistras.

Nos exagitans extrinsecus, externis rebus vititur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangendos aduersis.

Nonnunquam habet emissarios & excursos perditos homines, imprimisq; hereticos, qui sedentes in cathedra pestilentiae, malarum doctrinarum mortifera semina dispergunt, ut illos qui nullum delectum aut discrimen habet virtutis & virtutis, homines per se procliuos ad malum, nitentes ac praecipitantes impellant.

QVIBVS MODIS DICAMVR INDVCI IN

tentationem. TABVLA 153.

DICI-
mur autem
induci in
tentationē,
cum tenta-
tionibus
succumbi-
mus. Indu-
cimur ve-
rò in tenta-
tionem du-
pliciter:

Primum, cum de statu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem à Deo hoc modo in tentationem inducitur. Quia nemini est peccati auctor Deus, immò verò odit omnes qui operantur iniquitatem. Psal. 5.

Deinde dicitur nos in tentationem inducere is, qui etsi nō tentat ipse, neque operum dat, quò tentemur: tentare tamen dicitur, quia cum possit prohibere, nē id accidat, aut nē tentationibus superemur, non impedit. Hoc modo Deus bonos & pios tentari quidem sinit, veruntamen sua gratia sustentatos non deserit.

Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cum eius beneficijs, quae nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciem, & patris substantiam, ut prodigis ille filius, dissipamus, viuendo luxuriose, nostris cupiditatibus obsequentes. Luc. 15. Quāobrem id dicere possumus, quod de lege dixit Apostolus: Inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Ad Rom. 7.

QVID

SME CATHOLICI TRIDENTINI
QVID HAC POSTVLATIONE PETAMVS.

TABVLA 154.

115

Ne omnino tentemur. Est enim hominum vita tentatio super terram. Est autem ea res vtilis & fructuosa hominum generi. nam in tentationibus nos ipsos, id est, vires nostras cognoscimus. Quāobrem etiam humiliamur sub potenti manu Dei, viriliter quae decertantes, expectamus immarcescibilem coronam gloriae.

Non enim id petimus,

Sed petimus, nē diuino fīsidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur, vel cedamus afflictis: ut praesto sit nobis Dei gratia, quae, cum defecerint nos propriae vires, in malis recreet ac reficiat. Quare

Et generatim Dei opē implorare debemus in omnibus tentationibus:

Et nominatim, cum singulis affligimur, ad precatorem confugere oportet.

QVID VE-
rò in hac precatio-
nis parte postule-
mus, videndum est:

Ergo postulamus nē morem geramus cupiditatibus, nē de defatigemur intentionibus sustinendis, nē declinemus de via Domini, ut tam in rebus incommodis, quam in prosperis, aequitatem animi, constantiamque seruemus, & nullam nostram partem Deus sua tutela vacuam relinquat.

Petimus denique, ut satanam conuertat sub pedibus nostris.

QVAE IN HAC PETITIONE MAXIME

cogitare & meditari oporteat. TAB. 155.

Si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris diffidamus, & omni spe nostrae incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, praesertim cogitantes, quam multos hac spe atque hoc animo praedictos ex hiantibus satanae faucibus liberarit Deus.

IN HAC
precatioe erit
illa optima ra-
tio,

Cogitent etiam fideles, quem in hostium tentationibus ducem habeant, nempe Christum dominum, qui etiam ex illo certamine reulit. Vincitur autem Satanas

Non {
Ocio,
Somno,
Vino,
Comestatione,
Libidine:

Sed {
Oratione,
Labore,
Vigilia,
Abstinencia,
Continentia,
Castitate.

Aut enim: {
Vigilate & Orate,
Nē intretis in tentationem. Math. 26.

K 4 PETL

PETITIO SEPTIMA, DE MALORVM DEPRECATIONE.

SED LIBERA NOS A MALO. CONTINVATIO.

POSTREM O hęc petitio est instar omnium, qua Dei filius diuinam hanc orationem conclusit: cuius etiam vim & pondus ostendens, ea vsus est orandi clausula, cum è vita migraturus, deum patrem pro hominum salute deprecaretur. Rogo enim, inquit, vt serues eos à malo. Ioan. 17.

ARGVMENTVM.

ERGO hęc precatio formula, quam & præcepto tradidit, & exemplo, confirmavit Christus, quasi quadam epitome summam complexus est vim & rationem cæterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, impetrauerimus, nihil, auctore sancto Cypriano, remanet, quod vltra adhuc debeat postulari, cum semel protectionem dei aduersus malum petamus: qua im petrata, contra omnia, quę diabolus & mundus operantur, securi stamus & tuti.

DE DVPLICI HVIVS PETITIONIS

discrimine. TABVLA 158.

Primum hęc & proxima petitio, quod } *Illam uitiationem culpę,*
} *Hęc pœna liberationem.* } postulamus.

SED
diffe-
runt

Deinde infi-
delium &
Christiano-
rum homi-
num preces:
petunt enim

Vehementer illi etiam à Deo, vt possint ex morbis vulueribusq; conualescere, sibi vt ex vrgentibus vel imminentibus malis euadere liceat: sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponunt in remedijs, natura, vel hominum industria comparatis: qui etiam sibi datum, etiam si cantrombus, si veneficijs, si demonum opera confictum sit, sine vlla religione adhibent, modò aliqua valetudinis spes ostendatur.

Longè alia est ratio Christianorum, qui in morbis & in omnibus aduersis rebus habent summum perfugium & præsidium salutis, Deum: vnum illum omnis auctorem boni & liberatorem suum agnoscunt ac venerantur. Remedijs verò quę in eis ad sanandum vis, insuam à Deo esse, pro certo habent: tantumq; illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim à Deo data hominum generi medicina, quę morbos sanat.

QVÆ

SMI CATHOLICI TRIDENTINI QVÆ PETITIONIS HVIVS VIS SIT atque ratio. TABVLA 157.

Non omnino petere nos hoc loco, vt à malis omnibus liberemur. Sūt enim quedam, quę communter mala putantur, quę tamen sunt illis fructuosa, qui patiuntur, vt ille stigmulus, qui Apostolo erat adhibitus, vt dei gratia adiuuante, virtus in infirmitate perficeretur. 2. Cor. 12. Hęc, si cognita sit eorum vis, summa voluptate pios afficiunt: tantum abest vt à deo petant, vt auferantur.

SEQUI-
tur huius
vis & ratio
Petitionis,
vt fideles
intelligant,

Vt à peccato liberati, à tentationis etiam periculo, ab intimis externisque malis eripiatur: Vt tuti simus ab aqua, ab igne, à fulgure: ne grandis noceat frugibus, ne annonæ caritate, seditionibus, bello laboremus.

Petimus à deo, vt morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carcerem, exilium, produtiones, insidias, ceteraq; omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri ac premi solet hominum vita: omnes denique flagitiorum & facinorum causas auertat.

Neque hęc solum, quę omnium consensione mala sunt, deprecamur, sed illa etiam, quę penè omnes bona conficiunt, diuitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam: petimus, inquam, ne ad malum, & ad animę nostrę exitium hęc conuertantur.

Oramus etiam deum, ne morte opprimamur repentina: ne in nos iram dei concitemus: ne quę impios manent supplicia, subeamus: ne igne purgatorij torqueamur: à quo vt alij liberentur, pie & sanctè precamur. Hanc petitionem & in Missa, & in Litanijs sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea præterita, præsentia, futura mala deprecari.

QVIBVS MODIS HOMINES A MALIS

liberari dicantur. TAB. 158.

NON VNO
autem modo dei nos
benignitas eripit à
malis. Nam

Impendentes prohibet calamitates: quomodo legimus, magnum illum Iacob esse liberatum ab inimicis, quos in illum concitauerat Sichimitarum cades, Genes. 35.

Et quidem beati omnes, qui cum Christo domino in cælis regnant, omnibus malis dei ope liberati sunt. Nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommotis solutos esse minime vult, sed eripit à quibusdam, est sum instar liberationis malorum omnium ea solatia, quę dat interdum deus ijs, qui rebus premuntur aduersis.

Præterea à malis homines liberat deus, cum illos in summum discrimen adductos, integros seruat & incolumes: quod & pueris illis in ardentem fornacem coniectis, & Danieli contigisse legimus, quem leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma volauit. Daniel. 3. & 6.

DAEMON

PARTITIONES CATECHI-
DAEMON CVR DICATVR MALVS.

TABVLA 159.

MALVS VE-
rò etiam ex sententia
sanctorum Basilij ma-
gini, Chrysostomi, &
Augustini præcipue
dicitur demon, quod

Hominum culpa, id est, sceleris & peccati auctor fuit: quo etiam ministro
vritur Deus in repetendis pœnis à sceleratis & facinorosis: dat enim Deus
omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur,
Esi nihil eum læserimus, tamen per periculum bellum nobis infert, & capita-
li nos insectatur odio. Quod si nobis & fide armatis, & innocentia testis nocere
non potest: tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, & qua-
cunque potest ratione diuexandi. Quamobrem Deum precamur, vt nos à
malo liberare velit.

CVR A MALO, ET NON A MALIS,
petamus nos liberari.

DI CIMVS autem, à malo, non à malis, ob id, quod mala, quæ in nos à proximis proficiscuntur,
illi assignamus tanquam auctori & impulsori. Quo minùs etiam proximis irasci debemus: quin
odium & iracundiam in ipsum fatanam conuertere oportet, à quo homines ad inferendam iniu-
riam impelluntur. Itaque si te aliqua re læserit proximus, cum preces facis parenti Deo, pete, vt nõ
modò te liberet à malo, id est, ab ijs, quas tibi proximus imponit, iniurijs: sed illum ipsum eripiat
proximum ex diaboli manu, cuius impulsu homines in fraudem inducuntur.

DE REMEDIIS, QVIBVS RES VIN-

cuntur aduerse. TABVLA 160.

Si in precibus & votis non liberamur à malis, debere nos, quæ premant, ferre
patienter, intelligentes placere diuino numini, vt tolerant ea patiamur. Qua-
rè minime nos indignari aut dolere par est, quod preces nostras non audiat
Deus, sed omnia ad eius nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes id
vile, id esse salutare, quod Deo placet vt ita sit, non autem id quod fecit nobis
videatur.

ILLVD DE-
niq̄ sciendum est,

Dum in hoc vitæ curriculo versamur, fideles ad omne incommodorum &
calamitatum genus nõ solum æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum pa-
tatos esse debere. Omnes enim, inquit Apostolus, qui piè volumus viuere in Chri-
sto Iesu, persecutionem patientur. 2. Timoth. 3. Item, Per multas tribulationes
oportet nos intrare in Regnum Dei. Act. 14. Rursum, Nonne hæc oportuit pa-
ti Christum, & ita intrare in gloriam suam? Luc. 24. Non enim æquum est,
seruum maiore esse Domino suo: sicut turpe est, è sententia sancti Bernardi,
membra esse delicata sub spinoso capite.

EPILOGVS ORATIONIS DO-
MINICAE PER HANC VOCEM, AMEN.

CONTINVATIO.

Vr antea edocti fuimus de præparatione, quæ adhibenda sit priùs, quam adgrediamur ad diuinã
precaionem: sic nunc id fideles admonendi sunt, vt clausula ac finis ipsius precaionis causam,
rationemque cognoscant,

DE CLAV-

SMI CATHOLICI TRIDENTINI.
DE CLAVSVLAE HVIVS SIGNIFI-

catione. TABVLA 161.

VERBVM AMEN,
variè à multis est in-
terpretatum. Nam

Septuaginta interpretes vertentur, Fiat.
Alij reddiderunt, Verè.
Aquila conuertit, Fideliter.

Et quidè adeò frequens fuit hæc
Hebræa vox in ore Saluatoris,
vt spiritui sancto placuerit, vt in
Ecclesia Dei retineretur.

Est autem huic voci illa quodammodo subiecta sententia: Scito tuas auditas esse preces. Habet enim
vim respondentis, & illi, qui precibus, quod velit, impetrarit, cum bona gratia dimittentis Dei. Cuius
sententia testis est Apostolus in Epistola ad Corinthios: Quotquot enim, inquit, promissiones Dei
sunt, in illo est, idè & per ipsum AMEN Deo, ad gloriam nostram. 2. Cor. 1.

DE EIVSDEM CLAVSVLAE FRV-

ctibus. TABVLA 162.

NON SO-
lum autem cõsequi-
mur postrema hæc
parte precaionis,
vt nostra preces au-
diantur, sed quædam
etiam maiora ac p-
clariora, quàm vt
verbis explicari
possint.

Nam cum orando homines cum Deo colloquantur, vt sanctus Cyprianus ait, fit
quodam inexplicabili modo oranti diuina Maiestas propior, quàm cæteris:
quem præterea singularibus ornat muneribus: vt qui piè Deum orant, quodam
modo cum ijs, qui ad ignem accedunt, comparari possunt: qui si algent, calefcit:
si calent, aestuant: Sic illi assistentes ad Deum, pro modo pietatis ac fidei ar-
dentiores euadunt: Inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens il-
lustratur admirabilem in modum, omnino cumulantur diuinis muneribus. Est
enim illud proditum sanctis literis: Præuenisti eum in benedictionibus dulce-
dinis. Psal. 20.

Omnino qui vehementi illo studio preces faciunt, Dei benignitate ac maie-
state admirabiliter perfruuntur. Manè adstabo, inquit Propheta, & video,
quomiam non Deus volens iniquitatem tu es. Hæc quo magis noscunt homines,
eo Deum vehementiori cultu ac pietate venerantur: eo etiam sentiunt iucun-
dus, quàm suavis sit Dominus, & quàm verè beati sint omnes, qui sperant in eo:
tum verò clarissima illa luce circumfusi, quanta sit eorum humilitas, quanta sit
dei maiestas, considerant.

QVO AFFECTV PRECATIO DOMINICA
concludenda sit.

QVARE qui se confert ad sacras preces, fide speque munitus, Parentem adeat Deum, vt
se id consequi possit, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.
Fiat fiat.

F I N I S.

